

zenekar

2005/4

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XII. évfolyam 4. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

Fotó: ILLES ÁDÁM

- Most a kulturális prostitúciót támogatják
- A gagyi kora?
- Visszhangra vár az EKHO

ZENEI KÖZÉLETÜNK

ÜGYES-BAJOS DOLGOK

Epilógus

4 | A magyar zenekari muzsikusok két legnagyobb szakmai, illetve érdekvédelmi szervezete le kívánja zárni azt a méltatlan vitát, amelyet a The New York Times 2003. január 12-i számában megjelent interjú váltott ki, remélve, hogy zenei életünk szereplői a jövőben nem a kollégák rossz hírbé hozásával kívánnak előnyökhöz jutni.

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

„Most a kulturális prostitúciót támogatják”

6 | Kocsis Zoltán nagyon tragikusnak tartja a jövőt, s nem lát igazi megoldást. Nehéz idők járnak az értékes kultúra képviselőire. A korábbi minisztériumi vezetés által a szimfonikus zenekarok támogatására szánt összeg helyett a kulturális tárca új vezetése jóval csekélyebb összeget folyósít, s a pénzhiány több társulatot a működés-képtelenség szélére sodort. *(Réfi Zsuzsanna)*

TISZTELETJEGGYEL

A gagyi kora?

8 | Igaza volna Kocsis Zoltánnak: tényleg a gagyi kora jön? Netán már javában benne is élünk?

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

A Nemzeti Filharmonikusok új évadja

8 | Új székhelyük, a Művészetek Palotája alapos bejárása után, az így szerzett tapasztalatok birtokában készítették el a most beinduló hangverseny-évad terveit. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekar a vidékre legtöbbet látogató budapesti székhelyű zenei együttes. Ezekért a hangversenyekért senki nem fizet külön a zenekarnak. Vannak azonban olyan fővárosi együttesek, amelyek nem is kevés külön-pénzért teszik ugyanezt. *(Tóth Anna)*

MISKOLC

Borúra derű – gondolatok a Miskolci Szimfonikus Zenekar 43. évadja előtt

Beszélgetés Sir Lászlóval, az együttes igazgatójával.

11 | Miskolc szenvedte a legnagyobb gazdasági krízist a rendszerváltozás folyamánként, de volt ennek pozitív oldala is. Szerencsére a város közönsége, sőt a város vezetése is a kultúrában látta a kitörési lehetőségét. Mindez a zenekar számára is nyugodt biztonságot jelentett. *(Tóth Anna)*

Az utolsó mohikánok egyike

13 | Nyugalomba vonult Gál Károly, a Miskolci Szimfonikus Zenekar alapító koncertmestere, aki 42 éven át volt az együttes tagja. *(Tóth Anna)*

BUDAFOK

Új megvilágításban a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Hollerung Gábor karmester az elmúlt évek munkájáról, művészi fejlődéséről

14 | „Meggyőződésem szerint a zenekar óriásit lépett előre az elmúlt egy-másfél év alatt, elsősorban ami a színvonalat illeti. Két-három éve stabilizálódott a létszám: az elmenők helyére nagyon jó muzsikusokat tudtunk fölvenni, kitűnő koncertmesterrel lettünk gazdagabbak Oláh Vilmos személyében, megerősödött a vonósok, és egy kiváló fúvós gárda látszik állandósulni.” *(Tóth Anna)*

Félévszázados pályafutás

16 | Évtizedeken át csellózott, tanított és vezényelte a különféle együtteseket, gyermekek százaival ismertette meg az együttműködés semmivel sem összehasonlítható élményét. Nemes László ötven évvel ezelőtt kezdte zenei pályafutását. *(Tóth Anna)*

VERSENY

Harsonás-megmérettetés nagy nemzetközi sikerrel

18 | A 40. Budapesti Nemzetközi Zenei Versenyen különleges instrumentum művészei mérték össze tudásukat, hiszen 2005. szeptember 3-a és 12-e között a harsonások vetélkedtek a Zeneakadémián. *(Réfi Zsuzsanna)*

SZEGED

Kamarazenekar a szimfonikus zenekarban

19 | 2005. február 10-én debütált a Szegedi Szimfonikus Zenekar tagjaiból alakult Szegedi Kamarazenekar, melynek hangversenymestere Kosztándi István, a szimfonikusok koncertmestere. *(K.M.)*

DEBRECEN

A Debreceni Filharmonikus Zenekar 2005–2006. évi terveiről

21 | A zenekar – Magyarországon eddig egyedülálló módon – olyan komplex kulturális programot kínál, amelyben szerepet kap a képzőművészet, a tánc, az ének, sőt a pantomim művészet is. *(Kocsár Balázs)*

VÉLEMÉNY

Hangverseny és „vidéke” Magyarországon 2005 táján

22 | Egy tubaművész élménybeszámolója a vidéki hangversenyek helyszíneit illetően. *(Szabó Vilmos)*

SZAKSZERVEZET

Visszhangra vár az EKHO

23 | Az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló szabályozást ősszel terjesztik a parlament elé, s ha sikerül elfogadtatni, akkor a tervek szerint 2006. január 1-jétől lép életbe. Az EKHO rendezheti a színlelt szerződések ügyét, ráadásul sikerült egy olyan közteherviselési formát találni, amely a művészek számára is kedvezőbb helyzetet teremt a jelenleginél. *(Réfi Zsuzsanna, dr. Gyimesi László)*

KÜLFÖLD

Zenekarok az Európai Parlamentben

27 | Az Európai Zenekarok Fórumának kezdeményezésére a résztvevő Zenekarok, kinyilvánították többek között, hogy: A művészet és a kultúra nem elhagyható luxuscikk, hanem a teljes és tartalmas emberi élet nélkülözhetetlen része. *(Kovács Géza)*

KRITIKA

29 | A Danubia Szimfonikus Zenekar és a BM Duna Szimfonikus Zenekar szeptemberi koncertjeiről. *(Fittler Katalin)*

KÖNYV

30 | *Bónis Ferenc: A Budapesti Filharmoniai Társaság százötven esztendeje*
A filharmonikus Választmány ideális krónikást talált Bónis Ferenc személyében, aki a szó több jelentése értelmében is „könyves ember”. *(Fittler Katalin)*

ZENETÖRTÉNET

32 | *A kristályember hegedűje...*
Hatvan évvel ezelőtt, 1945. szeptember 26-án hunyt el Bartók Béla, a New York-i West Side Hospitalban. II. hegedűversenyét, amely a variációs művészet szinte felülmúlhatatlan csúcsteljesítménye, a hagyományokhoz, a magyarsághoz való ragaszkodás hatja át. Írásunkban olyan oldaláról mutatjuk be ezt a XX. századi „Magyar hegedűverseny”-t, amiről ezidáig kevés szó esett. *(Rakos Miklós)*

EGÉSZSÉG

37 | *A zenész is maradhat egészséges*
A zenei munkaképesség gondozás a zenélő embereket szolgálja. Segít az egészséges életmód kialakításában, amely magában foglalja a munka és pihenés helyes szervezését, a mozgásellátást, a helyes táplálkozást, a légzéstreninget, a vízterápiát és a fényterápiát összességét. *(Feith Adrienn)*

MŰHELY

ÖLTÖZKÖDÉS

Jó megjelenés – fél siker!

43 | Napjainkban ismét egyre többet lehet hallani a kevesek által ismert etikettől és protokollról – a mi házunk tájkán pedig a zenekari öltözködésről és a helyes színpadi viselkedésről. Most közreadjuk az egyik legavatottabb magyar protokoll-, és etikett-szakértő, Görög Ibolya útmutatásait, amely a City of Birmingham Symphony Orchestra öltözködési és színpadi magatartásra vonatkozó etikettjével kiegészítve bizonyára hasznos útmutatóul szolgál azok számára, akik megértik a jó megjelenés fontosságát.

HANGVERSENYNAPTÁR

49 |

MUSICAL LIFE

ODDS AND ENDS

Epilogue

4 | The two most important professional and interest protection organisations of orchestra musicians in Hungary wish to close the shameful discussion triggered by an interview published in the January 12, 2003 number of the *The New York Times*, hoping all participants of our musical life will stop trying to gain advantage by ruining the reputation of other colleagues.

NATIONAL PHILHARMONIC ORCHESTRA

“Cultural prostitution is subsidised now”

6 | Zoltán Kocsis sees the future in tragic light, and sees no real solution. Representatives of valuable art and culture are having real bad times nowadays. The new management of the cultural ministry disburses amounts much lower than intended to pay by the former leaders of the ministry, and the shortage of financial means has pushed several orchestras over the edge, where operation no longer seems possible. *(Zsuzsanna Réfi)*

WITH A PRESS TICKET

Is it the era of cheap and fancy?

8 | Is Zoltán Kocsis right in saying it is the era of cheap and fancy that is approaching? Or are we living in it already? *(János Csontos)*

PALACE OF ARTS

The new season of the National Philharmonic Orchestra

8 | They have prepared their concert plan for the season after getting thoroughly acquainted with and experiencing the potential of their new seat, the Palace of Art. The National Philharmonic Orchestra and Choir are the musical ensemble with a seat in Budapest who most frequently visit the countryside. Noone pays the orchestra any extra money for these concerts. There are, however, orchestras in Budapest that do the same – for substantial amounts of extra funds. *(Anna Tóth)*

MISKOLC

Sunshine after rain – anniversary thoughts preceding the 43rd season of the Miskolc Symphonic Orchestra

11 | *Interview with László Sir, director of the orchestra*
Miskolc was the town suffering the biggest crisis after the former regime had collapsed, but there have been advantages of the difficulties as well. Fortunately both the audiences and the leaders of the city considered culture as a way out. This has also meant quiet and safety for the orchestra. *(Anna Tóth)*

One of the last Mohicans

13 | Károly Gál, founding concert master of the Miskolc Symphonic Orchestra, member of the ensemble for 42 years, has retired. *(Anna Tóth)*

BUDAFOK

The Budafok Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra in new light

14 | *Conductor Gábor Hollerung speaks about the work and artistic development of recent years*
“I believe the orchestra has made a huge step forward for the past one-one and a half years, mainly in terms of artistic quality. The ensemble of musicians has been stable for 2 or 3 years: the ones leaving have been replaced by very capable musicians. We have gained a lot by finding Vilmos Oláh as our excellent new concert master, the string section has become much stronger, and a fine blow team seems to take shape at last.” *(Anna Tóth)*

Half-a-century career

16 | He has been playing the cello, teaching and conducting various ensembles for decades now, has introduced the exceptional joy of playing music together to hundreds of children. László Nemes started his career in music fifty years ago. *(Anna Tóth)*

COMPETITION

Trombone contest with big international success

18 | Artists of a special instrument were competing at the 40th Budapest International Music Contest: between September 3rd and 12th trombone players were combating one another at the Academy of Music. *(Zsuzsanna Réfi)*

SZEGED

Chamber orchestra within the symphony

19 | The Szeged Chamber Orchestra, recruiting its members from the musicians of the Szeged Symphonic Orchestra made its debut on February 10th, 2005, conducted by István Kosztándi, concert master of the symphony. *(K.M.)*

DEBRECEN

On the 2005–2006 plans of the Debrecen Philharmonic Orchestra

21 | The orchestra – an absolutely unique phenomenon in Hungary – offers a complex cultural program including visual arts, dance, singing, an even pantomime. *(Balázs Kocsár)*

VIEWES

Concerts and countryside in Hungary, 2005

22 | Personal account by a tube player of the circumstances of concerts organised in the countryside. *(Vilmos Szabó)*

TRADE UNION

EKHO waiting for an echo

23 | The regulation of the simplified general and proportional sharing of tax contribution will be submitted to discussion by Parliament during the coming autumn, and if it is passed, will take effect as of January 1, 2006. The so-called “EKHO” may be a solution for settling the issue of quasi-contracts, and on top of that, this form of taxation would create more favourable conditions for artists, too. *(Zsuzsanna Réfi, dr. László Gyimesi)*

FROM ABROAD

Orchestras in the European Parliament

27 | At the initiative of the Forum of European Orchestras the participating ensembles, among others, have expressed the following: “Art and culture are not negligible luxury items, they are indispensable part of full and meaningful human life. *(Géza Kovács)*

REVIEWS

30 | On September concerts by the Danubia Symphonic Orchestra and the BM Duna Symphonic Orchestra. *(Katalin Fittler)*

BOOK

30 | *Ferenc Bónis: 150 years of the Budapest Philharmonic Society*
The committee of the society has found the ideal history writer in the person of Ferenc Bónis, who is a “book person” in more than one sense of the word. *(Katalin Fittler)*

MUSICAL HISTORY

The violin of crystal man...

32 | Béla Bartók died sixty years ago, on September 26th, 1945 in the West Side Hospital of New York. His 2nd violin concerto, which is the unsurpassable peak of the art of variation, is filled with the author’s clinging to Hungarian traditions. This 20th century “Hungarian violin concerto” is now presented in a new light. *(Miklós Rakos)*

HEALTH

Musicians can stay healthy

37 | Taking care of your musician’s work abilities well serves all people playing music. It helps develop a healthy way of life, the right balance of work and relaxation, a healthy diet complete with physical exercise, but may include breathing training, water therapy and light therapy. *(Adrienn Feith)*

WORKSHOP

DRESS CODE

Good appearance – half the success!

43 | Etiquette and protocol rules, absolutely unheard of by many, are referred to more and more frequently these days – including orchestra dress codes and proper ways of behaving on the stage in the world of music. Please find enclosed instructions by one of the most professional expert of protocol and etiquette, Ibolya Görög, which – accompanied by the Code of Conduct, regulating dressing and stage behaviour rules, of the City of Birmingham Symphony Orchestra must be a useful guide for everyone who understands the importance of making a good impression.

CONCERT CALENDAR

49 |

Epilógus

A The New York Times 2003. január 12-i számában megjelent egy, a magyar szimfonikus zenekarokat is érintő interjú. (A cikk címe: „The Sound of One Brother Conducting”, írta Anne Midgette). A Fischer Ivánnal készített interjúban – idézőjelek nélkül – a következő állítás volt olvasható: **A Fesztiválzenekart egy nonprofit alapítvány működteti, ami jószereivel példátlan Kelet-Európában.** Rögtön ezután, egyenes idézetként szerepelt az alábbi mondat: **„Mi még mindig kevesebbet kapunk, mint a kommunista rendszertől örökölt régi intézmények – mondja Fischer –, de ez nem baj.”** Közvetlenül utána pedig, idézőjel nélkül, zárójelben ez állt: **(A New York-iak maguk is megújíthatják a különbségek egy részét február 2-án, amikor Kocsis vezényli az egyik ilyen zenekart, a Magyar Nemzeti Filharmonikusokat az Avery Fisher Hallban.)**

Az interjú megjelenése után – mivel Fischer Ivánnak ezt megelőzően sem ez volt az egyetlen, a magyar szimfonikus zenekarokat negatívan érintő interjúja – két magyar szervezet, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, amely tagja a Magyar Zenei Tanácsnak, a PEARLE-nek (Performing Arts Employers Associations League Europe) és az IAOA-nak (The International Alliance of Orchestra Associations), valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete – amely a hazai zeneművész társadalom érdekvédelmi szervezete immár 15 éve, és ugyancsak több hazai és nemzetközi szervezet tagja – közleményt adott ki, amelyben erősen kifogásolta a nyilatkozatot.

F. I. eszébe sem jutott, hogy a New York Times-ban megjelentek valamiképpen összefüggésbe hozhatók az interjúalannyal, és joggal sérthetik a magyar zenésztársadalmat, ennél fogva nem az említett újságtól és a cikk írójától kért helyreigazítást (saját állítólagos jóhiszeműségét igazolandó), hanem nyilatkozatok tömegét (köztük a Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány Kuratóriuma által jegyzett – akár közpénzből fizetett – hirdetést) jelentette meg az őt és zenekarát ért „aljas rágalomhadjárat” ellen. Személyes(kedő) indíttatására mutat rá az a körülmény is, hogy a két szervezet által kiadott, 23 nyomtatott és elektronikus sajtóorgánumban

teljes egészében megjelent, vagy részleteiben idézett nyilatkozatnak összesen két helyre – nyilván sajtóhiba révén – bekerült páratlan idézőjelen fennakadva, szándékos meghamisítás vádjával bírósági keresetet indított az egyik aláíró szervezet elnöke és két társelnöke ellen, akik közül az egyik már évek óta nem is tagja az elnökségnek.

Ugye senki sem gondolja komolyan, hogy a zárójeles megjegyzést az újságíró – legyen bár mégoly tájékozott zenei ügyekben – a magyar zeneélet tüzetes, minden részletre kiterjedő ismeretére alapozta, és nem interjúalánya, Fischer Iván sugalmazására? Azt természetesen tudhatta, hogy a Nemzeti Filharmonikus Zenekar az interjú megjelenése után néhány héttel New Yorkban lép fel, de hogy a 80 éves együttest a „kommunista rendszertől örökölt régi intézmények” közé kell sorolni, azt bizonyosan nem magától találta ki. Mint ahogy a nonprofit alapítványkénti működés példátlanul minősítése sem lehet saját „találománya”, hiszen, ha oly behatóan ismerné az itteni viszonyokat, tudná, hogy a magyar zenekarok többségét ilyen alapítványok tartják fenn.

Nyugaton – de egyre inkább itthon is – az interjúk közlésének bevett módszere a sajtóban, hogy az újságíró nem a hagyományos módon, kérdés-felelet formájában írja meg a beszélgetést, hanem saját szavaival összefoglalva-visszadva az interjúalany által elmondottakat, itt-ott megtűzdeli egy-két szó szerinti idézettel. Feltételezhetően ezt a módszert alkalmazta az amerikai újságíró is a New York Times-ban megjelent interjújában. Álszent dolog tehát arra hivatkozni (mind a BFZ Kuratóriuma által kiadott nyilatkozatban, mind pedig a bírósági keresetekben), hogy F. I. egyetlen szóval sem említette sem a Nemzeti Filharmonikusok, sem Kocsis Zoltán nevét, csupán azért, mert a sértő mondat nem idézőjelek között szerepelt.

Ha F. I. olyan kényesen ügyel az etikai normák betartására, jó lenne, ha ezeket magára nézve is kötelezőnek tartaná. Mert vajon etikusnak minősíthetjük-e azt, hogy F. I. arra használta fel az egyik legrangosabb amerikai napilap nyújtotta nyilvánosságát, hogy a többi magyar zenekar rossz

hírbe hozásával próbálja saját együttese fényét emelni – egészen véletlenül éppen három héttel a legnagyobb riválisának tekintett Nemzeti Filharmonikus Zenekar New York-i koncertje előtt? Ő persze intézményekről beszélt, de nyilvánvalóan nem színházakra vagy múzeumokra gondolt, amikor felpanaszolta a többiekénél állítólag csekélyebb anyagi támogatást. Holott a zenekarok közül senki sem kap náluk több pénzt (különösen, ha a kapott pénzt összevetjük zenekaronként az egy évre jutó, költséges nagyzenekari koncertek számával, vagy akár azon alkalmazottak számával, akik után közterheket visel egy munkáltató).

F. I. zenekara a Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről szóló 2002. évi LXII. törvény szerint 300 millió forint támogatásban, míg további 13 zenekar és énekkar összesen 990 millió támogatásban részesült (Ebből a pénzből egyébként további támogatást kapott F. I. zenekara is). Eszerint – és akkor még nem soroltuk fel a többi, szintén közpénznek számító támogatást, amelyet a Főváros folyósít számukra, és amely arányait tekintve messze a legmagasabb az önkormányzatok által fenntartott együttesek között – F. I. egyszerűen – jóindulatúan fogalmazva – téves információt közölt, amikor azt állította, hogy: **Mi még mindig kevesebbet kapunk, mint a kommunista rendszertől örökölt régi intézmények...**

Nem kétséges, hogy F. I. nyilatkozata ellen a hazai szimfonikus zenekarok és zenészeik indíthattak volna személyiségi jogi pert, ám peres út helyett szövetségünk és szakszervezetünk elnöksége, képviseleti feladatait teljesítve, a hazai (elsősorban szakmai), és nem a nemzetközi nyilvánosságot tájékoztatta a nyilatkozatot elítélő álláspontjáról.

F. I. nyilatkozatában, amikor „a kommunista rendszertől örökölt régi intézményeknek” nevezte a magyar szimfonikus zenekarokat, szembeállította zenekarát az összes magyar zenekarral. Ebben a méltánytalan és méltatlan összehasonlításban olyan színben tüntette fel őket, mint ha minden ma létező magyar zenekar magán viselné a régi rendszer bélyegeit, míg saját magát, illetve zenekarát egyetlen kivételként kiemelte ebből a körből.

A nyilatkozat idézett mondatának és az ott használt jelzőknek nem lehetett más céljuk, mint az, hogy saját együttesének politikai – és egyben szakmai – értékét a többi együttesnek a nemzetközi nyilvánosság előtti ilyen minősítésével, lejárásával támassa alá.

Ezzel a kifejezéssel – amelynek kicsengetése rossz ízű, degradáló – F. I. egy olyan országban, és egyben a világ egyik legismertebb sajtótermékében véleményezte a hazai zenekarokat és muzsikusokat, amely még mindig keveset tud rólunk, de ilyen kifejezések hallatán hajlamos lesz arra, hogy országunkat más, a volt, vagy még ma is kommunista berendezkedésű országokhoz hasonlítsa, és ezáltal az ilyen rendszer nyomait viselő bármely együttest leértékeli.

F. I. „a kommunista rendszertől örökölt régi intézmények” megfogalmazással a zenekarok jogállásának változatlanására utalt. Ez az általánosítás több szempontból sem felel meg a valóságnak. Egyrészt a rendszerváltást követően a zenekarok döntő többségének tulajdonosa, illetve fenntartója az állam helyett a demokratikus berendezkedés egyik legfontosabb alapintézménye, az önkormányzat, valamint több esetben – F. I. zenekarához hasonlóan – közpénzből támogatott alapítvány lett. Ezek az intézmények és fenntartóik nem régi, hanem új szervezetek, politikai és jogi szempontból egyaránt. Másrészt a támogatott zenekarok között olyan új együttesek is vannak, amelyek az elmúlt évtizedben váltak hivatásos zenekarrá, azaz hivatásos „életkoruk” okán sem lehetnek „a kommunista rendszertől örökölt régi intézmények”.

Az állam, a kulturális minisztérium útján, az előző berendezkedéssel összehasonlítva, amikor a központosított rendszer valóban sok tekintetben uniformizálta az együtteseket, jelenleg egyetlen szimfonikus zenekart tart fenn. F. I. megfogalmazása ezért a zenekarok általános minősítése mellett a zenekarokra vonatkozó fenntartási és szervezeti rendszert ugyancsak – a politikai és irányítási rendszer változatlanására való megalapozatlan utalással – rendkívül negatív színben tüntette fel.

Álláspontunk szerint egy ilyen nyilatkozat, különösen egy ilyen jelentős sajtóorgánumban, egy vezető muzsikustól etikátlan és nem megengedhető!

A zenésztársadalom képviselői ezért nem mehettek el szó nélkül egy ilyen nyilatkozat mellett.

Változatlanul úgy gondoljuk, nem F. I. ellen zajlik kampány, hanem ő folytat hos-

szú évek óta méltatlan hadjáratot a többi magyar zenekar ellen.

Szomorúan vettük tudomásul, hogy személyes bosszúvágyától sarkallva Popa Péter elnök és Kovács Géza társelnök elleni bírósági keresetét az egymást követő tárgyalások során sem volt hajlandó visszavonni. Sőt, perbe vonta a nyilatkozatot aláíró két szervezetet is III., illetve IV. rendű alperesként.

A szervezeteinkre vonatkozó másodfokú bírósági végzéshez nem fűzünk kommentárt, hiszen az események az olvasók és a zeneszerető közönség számára önmagukért beszélnek, de megmutatkozott egyes médiumokban a pártatlanság sajátos értelmezése is: a másodfokú bírósági döntés után F. I. és csapata gondoskodott arról, hogy számos sajtóorgánumban (de még a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának honlapján is) megjelenjen egy hír, amely azt sugallta, hogy szervezeteinket azért marasztalták el, amiért F. I. elindította a keresetét, vagyis az általa mondottak „meghamisításáért”. Hogy miért marasztalták el szervezeteinket, az ol-

vasható az ítélet rendelkező részében, amit ezennel közzéteszünk. De hogy a F. I.-ra kirótt fizetési kötelezettséget miért nem jelentették meg, arra nem ismerjük a választ, mint ahogy arra sem, hogy kérésünk ellenére miért nem volt hajlandó pl. az MTI vagy a Népszabadság a hiányos és félrevezető információt kiegészíteni pontosításunkkal. Erre vonatkozóan csak találgathatunk...

Egyetlenegy dolgot állíthatunk azonban egészen biztosan: Szövetségünk elnöke és társelnöke ellen indított keresetében a bíróság által elutasított Fischer a mai napig nem hajtotta végre a rá vonatkozó, az alperesek javára meghozott ítéletet, és valószínűleg mindaddig nem is fogja, amíg végrehajtást nem indítatunk ellene.

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének Elnöksége, Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének Elnöksége.

A bíróság **megállapítja**, hogy III.r. és IV.r. alperesek a www.hungarorchestras.com honlapon, illetve a Zenekar című újság 2003. februári számában közzétett azon kijelentéssel, miszerint felperes „Fischer Iván a versenytársak és produkciók előzetes, távollétükben történő ócsárlására használta fel a New York Times nyilvánosságát, és ez csak a társadalom erkölcsileg legmélyebb szintjén képzelhető el” **megsértették** felperes jó hírnév védelméhez fűződő személyiségi jogait.

A bíróság III.r. és IV.r. alpereseket a további jogsértéstől **eltiltja**.

Kötelezi a bíróság III.r. alperest, hogy a jogerős ítélet kézhezvételét követő 8 napon belül a fenti honlapon az eredeti közléssel azonos időtartamig és azonos módon ezen ítélet rendelkező részét **tegye közzé**, illetve a közlemény jogsértő részét távolítsa el.

Kötelezi a bíróság III.r. és IV.r. alpereseket, hogy a jogerős ítélet kézhezvételét követően a Zenekar című lap legközelebbi számában az eredeti közléssel azonos helyen és módon ezen ítélet rendelkező részét **tegyék közzé**.

Fentieket meghaladó részében, illetve I.r.-II.r. alperesekkel szemben a bíróság a keresetet **elutasítja**.

Kötelezi a bíróság felperest, hogy az Illetékhivatal külön felhívása alapján utólag az Állam javára fizessen meg 240 000 Ft eljárási illetéket.

Az eljárás fennmaradó 15 000 Ft összegű illetékét az Állam viseli.

Kötelezi a bíróság felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg I.r. és II.r. alpereseknek fejenként 60 000 Ft+Áfa perköltséget.

Egyebekben a per során felmerült költségeiket a felek maguk viselik.

„Most a kulturális prostitúciót támogatják”

Kocsis Zoltán nagyon tragikusnak tartja a jövőt, s nem lát igazi megoldást

Nehéz idők járnak az értékes kultúra képviselőire. A korábbi minisztériumi vezetés által a szimfonikus zenekarok támogatására szánt összeg helyett a kulturális tárca új vezetése jóval csekélyebb összeget folyósít, s a pénzhiány több társulatot a működésképtelenség szélére sodort. A maradványképzési kötelezettség tovább nehezíti a helyzetet, s a finansziális bizonytalanság miatt az együttesek többsége nem tud hosszabb távra tervezni. S bár a kulturális miniszter többször nyilatkozta, fontosnak tartja, hogy a két világhírű zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok és a Budapesti Fesztiválzenekar működése zavartalan legyen, Kocsis Zoltán arról számol be, költségvetési támogatásukat folyamatosan csökkentik, s az ma már lényegesen kevesebbet ér, mint az az összeg, amelyet újjáalakításukkor kaptak. A zongoraművész-karmester nagyon sajnálja a többi együttest, igyekszik küzdeni is értük, mert bünténynek tartaná, ha közülük egyetlenegyét is felszámolnának. Kocsis Zoltán azonban rettentő sötétben látja a jövőt, s úgy véli, már nem sokáig lesznek olyan emberek, akiknek a muzsika annyira fontos, mint neki.

– Pedig a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának vezetője azt nyilatkozta, fontos, hogy a két világhírű, reprezentatív zenekarunk működését garantálják...

– Tény az, hogy költségvetési támogatásunk folyamatosan csökken. Nem csupán ezt a kormányt hibáztatom ezért, hiszen a folyamat már az előző ciklus alatt elindult. Mindenesetre az az összeg, amit ma kapunk, reálértékében lényegesen kevesebbet ér, mint amit az együttes újjáalakításakor ért. A zenekarban még nincs zúgolódás, mert ez egy fegyelmezett társulat, de tény az, hogy eközben folyamatosan közpénzekből támogatnak olyan szólistákat és együtteseket, akiknek ez nem járna igazán. Tény, hogy augusztus 20. alkalmából a Megasztár résztvevőinek miniszteri elismerés járt, amit példátlanul tartok a magyar művészeti életben. Ez egyenértékű a zenei prostitúció támogatásával. S egyre jobban utálok egy olyan országban élni, ahol bevallottan és egyre növekvő mértékben negligálják az értékes kultúrát... Miközben elvileg egy fillér sem volt a NKÖM-ben a szimfonikus zenekarok támogatására, akadt olyan együttes, amely 75 millió forintot kapott, és különböző újságírói fogásokkal még azt is sikerült elérniük, hogy mindenki őket sajnálja. Mi az Énekkarral és a Kottatárral együtt 228-an vagyunk, s az éves költségvetési támogatásunk kevesebb, mint a 84 tagot számláló Fesztiválzenekaré. A Nemzeti Filharmonikusok pedig szponzor-pénzre sem nagyon számíthat, hiszen amikor annak idején a szép összeggel megemelték a támogatásunkat, ezt a tárca többek között azzal indokolta, hogy nem szeretné, ha a Nemzeti Filharmonikusok kiszolgáltattá válnának szponzoraiknak. Most kegyesen engedélyezték, hogy keressünk támogatókat, de már szinte mindegyik foglalt. Ráadásul előálltak azzal az arcpirító ötlettel is, hogy a társaságok a maradványképzési kötelezettségük teljesítéséhez felvehessenek

banki hitelt... Ez az értékes kultúra kigúnyolása, hiszen ezzel egyidejűleg számos, enyhén szólva is megkérdőjelezhető területet támogatnak. Sajnos, az a tény is önmagáért beszél, hogy ebben a kormányzati ciklusban már a harmadik kulturális miniszternél tartunk...

– A tárca mostani vezetőjének az a kijelentése is elgondolkodtató, mely szerint a kultúratermelőket arra akarják ösztönözni, keressenek önkormányzati és magánmecenásokat, s a Filharmóniai Társaság Zenekarának is meg kellene próbálnia magán-szponzorokat keresnie.

– Amikor az egyik nagy szimfonikus zenekar nemzetközileg is ismert vezetője kijelentette, hogy a politikusok kulturális bűnözők, akkor mindenki fel volt háborodva, de azért abban a ciklusban felépült a jelenlegi otthonunk, a Művészetek Palotája, és az igazán értékes kultúrában számos pozitív változás történt. Azóta ezen a területen csak komoly rombolás folyik...

– Az elvonások hatása mennyiben mutatkozik már meg a Nemzeti Filharmonikusok most induló szezonjában?

– Ritkábban tudunk hangszereket vásárolni, és kevesebb pénz jut a vendégművészek meghívására. Idén például nem is gondolhatunk arra, hogy meghívjuk Zukermant, mert a fellépti díja a háromszorosa annak, amit megengedhetünk magunknak. 2007 tavaszára felkértem Schiff Andrást, hogy lépjen fel Bach Máté-passiójában. Örömmel vállalta el, de azt kérte, hadd válogassa ő a szólistákat. Ezeknek a művészeknek a gázsija elviszi a fél évad költségvetését. Egy másik példa: el fogjuk játszani Jenei Zoltán Halotti szertartás című művét, és csak a kották másolása másfél millió forintba kerül. S bár ezek számunkra nagyon húsbavágó megszorítások, tudom, a többi együttes helyzete sokkal rosszabb, mint a miénk...

– Két esztendővel ezelőtt egy interjújában azt mondta, végre van zenekari kultúra Magyarországon, s a hazai együttesek olyan értéket képviselnek, hogy büntény lenne egyetlenegyét is felszámolni közülük.

– Ennek a lapnak a hasábjain már több ízben kijelentettem, hogy nagyon károsnak tartanám, ha zenekarok szünnének meg. Pontosan így gondolom ezt ma is. A Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjaként, erőnk és befolyásunk szerint igyekszünk támogatni a többi együttest, az illetékes fórumokon azonban abszolút süket fülekre találunk... Pedig Magyarországon, ahol annyi a tehetséges ember, felmérhetetlen károkat okozna, ha csökkenne az együttesek száma. Akkor ugyanis rengetegen külföldön keresnének munkát, itthon pedig sok megkeseredett, helyét kereső zenész maradna, akinek már arra sincs lehetősége, hogy tanítani menjen, mert az utánpótlás is csökken. Éppen amiatt a romboló munka miatt, ami már tulajdonképpen Kodály Zoltán halálakor elkezdődött. Az iskolai ének-zene oktatás kötelező voltának megszűnéséhez nem férhetett kétség, de nem lépett a helyébe semmi, ami garantálhatná annak a kontinuitását, hogy a komoly, értékes kultúrára lesz befogadó réteg ötven vagy száz esztendő múlva. Ez máris megbosszulja magát, mert bár a koncertek látogatottsága nem csökken, a közönség öregszik, s ma már azt is nagyon meg kell válogatni, mikor ad koncertet az ember, és mit tűz műsorra. A marketing ilyen mértékű fontossá válása egyértelműen jelzi, sok az eszkimó, kevés a foka.

– A Zeneakadémia is nagyon nehéz anyagi helyzetben van, s nagy kérdés az is, hogy a Magyar Állami Operaház milyen úton indul el...

– A Megasztár helyett arra kellene odafigyelni, hogy ezek az intézmények minél több pénzt kapjanak, minél jobban tudjanak gazdálkodni, hogy minél eredményesebben végezhessek a munkájukat, amelynek hatása

a határokon túl terjed. Az az összeg, amelyre ezen a területen szükség lenne, az ország költségvetésének megjeleníthetetlenül csekély hányada. Én senkitől sem sajnálom a pénzt, nem érdekel, ki mennyit kap, ha nyugodtan végezhetem a munkámat. De ez egyre kevésbé lehetséges. Úgy érzem, az együttesemmel be kell zárkózunk egy olyan elefántcsonttoronyba, amelynek oldalain nem hatol át a kívüllág egyre fenyegetőbb zaja.

– *Milyen megoldási lehetőségeket lát a jelenlegi helyzetre?*

– Azt tudjuk tenni, amit a Nemzeti Filharmonikusoknak az évadnyitó társulati ülésen mondtam. Roppant gyanús, ha az ember állandóan harsányan kiáltozik, ezért hosszútávon azt tartom kifizetődőnek – s az együttestől nagy tapsot is kaptam a kijelentésemért, hiszen ebben a zenekarban komoly, felelősségteljes emberek ülnek –, ha minden külső körülményt negligálva zavartalanul tesszük a dolgunkat. Akárcsak annak idején a Nyugat szerkesztőgárdája. A lap ugyanis minden helyzetben, még a legdrámaibb időszakokban is, változatlanul őrizte magas színvonalát, s hírneve ezért maradhatott fenn mind a mai napig. Ha mi nem mutatunk be gyenge vagy megkérdőjelezhető produkciót, akkor, ha nem is azonnal, de ez előbb-utóbb meghozza a maga gyümölcsét. Ha valaki nem hisz ebben, akkor az nyugodtan távozhat az együttestől. Én viszont ebben bízom igazán. Az a jövő, ami jelenleg feldereng előttünk, nagyon sötét, de a lehető legjobb teljesítményt kell nyújtanunk. S csak reménykedhetünk, hogy jobba vagy igazságosabbá válik a világ... Sajnos, igazi megoldást nem látok. Már tizenöt esztendeje szajkózom, hogy komoly problémák várhatóak, ugyanis a bajok már akkor, a lemezpiac kezdeti összeomlásával jelentkeztek. A magam és más példáján lemérhettem, hogy a megfelelő marketing és a reklámfogások nélkül még a legjobb termékeket sem lehet eladni. Viszont virágozik a gagyi... Hogy mindez milyen veszélyeket rejt magában, az most már egyre jobban kezd megmutatkozni, bár valószínűleg még nem is vagyunk a legrosszabb periódusban, hiszen a helyzet még drámaibbá válhat később. Képzeljünk el egy átlagos budapesti polgárcsaládot, és érdeklődjünk tőlük Brahms h-moll klarinétötöséről... Négy gyermekem közül három iskolába jár, különböző közösségekbe, de ezek olyan távol vannak a komolyzenétől, mint Makó Jeruzsálemtől. Elvéve akad valaki, aki egyáltalán Mozartól hallott... Nem szeretek nosztalgizálni, de harminc évvel ezelőtt tényleg jobb volt a közönség. Meg tudták becsül-

ni az igazán értékes kultúrát, és sokkal befogadóbbak voltak. Az a réteg, amely ma rendszeresen eljár a különféle művészeti rendezvényekre, csupán fogyasztó. A kultúra mára tökéletesen árucikké vált. Akik fogyasztják, azok többsége egyáltalán nem ismeri a művészet igazi értékét. Mintha egy antialkoholistának adnánk a legfinomabb francia bort, aki csak azért issza meg, mert sznob. Nekem ilyen közönségre nincs szükségem, de szerintem senkinek sincs, aki komolyan hisz abban, hogy a zene, szavakon túli művészet lévén, a lelkek olyan rejtett szférájába is behatol, amelybe más nem. Nagyon alaposan meg kellene vizsgálni mindezt az illetékes SZAKEMBEREKNEK, s valahogy javítani rajta. Van persze valóban egy olyan pont, amikor Bach is elveszíti a fontosságát, és más lép a helyébe... Én sokkal sötétebben látom a jövőt, mint a munkatársaim, s tragikusabban annál is, mint akár öt esztendővel ezelőtt. Ennek ellenére azt gondolom, ha bezárkózom a kis kukkóba, s elkezdek gyakorolni, vagy a zenekarral próbálni, még ideig-óráig sikerül elfelejtenem ezt a problémát. Számomra ez a járható út. A társadalom számára viszont a jelenlegi csapásirány, amelyet a minisztérium illetékes vezetői kijelöltek, nem az...

– *Lehet ez ellen tiltakozni, transzparenséket festeni, nyílt leveleket írni, bár lehet, hogy a tüntetések sem hozzák meg a kívánt eredményt...*

– Volt, amikor egy együttes sztrájkjal ki tudott sírni a maga számára olyan állami pénzeket, amelyek egyébként nem jártak volna. Viszont a Filharmóniai Társaság esetében sajnos a tiltakozás nem járt sok sikerrel. Rettentően fáj értük a szívem, akárcsak a Budafoki Dohnányi Zenekarért vagy a Danubia Szimfonikus Zenekarért, ezekben az együttesekben ugyanis kiváló műhelymunka folyik, s az utánpótlás szempontjából felbecsülhetetlen értéket jelentenek. Sajnos úgy vélem, ma már tüntetéssel nem tudnánk magunk mellé állítani a társadalom nagy részét, s ezt pontosan tudják az illetékes helyeken is. Megváltozott a világ. Talán, ha egy Megasztár-győztes kezdene sztrájkolni, akkor rengetegen támogatnák. Ha én mennék az utcára, akkor lehet, hogy olyan megjegyzések hangzanának el, hogy ennek a zenekarnak van pénze, mi kell még nekik, vagy ami még rosszabb, azt mondanák, ez a Kocsis leül, játszik tíz percet és felveszi a zsíros gázsiját, akkor mi ellen tiltakozik?! Csak azt felejtik el, hogy abban az akár tíz percben negyven esztendő munkája, tapasztalata van benne... S persze még az is elhangozhat, hogy egyáltalán ki ez, mit csi-

nál, és szükség van arra egyáltalán??? Ha végeznének egy közvélemény-kutatást, félek, a társadalom nagy része már nem tartaná a komolyzenét értékesebbnek vagy maradandóbbnak, mint akár az Ossián együttest...

– *Ezért is kellene gondolni a közönségnevelésre, s arra, hús, harminc esztendő múlva ki fog ott ülni a hangversenyeken... De visszatérve a jelenlegi gondokra, talán az együttesek problémáira némi megoldást jelentene a kritériumokon alapuló, új elosztási rendszer. Feltéve, ha egyszer lesz is a támogatásra pénz... Mi erről a véleménye?*

– Attól függ, hogy melyek ezek a kritériumok. A létszámot nem lehet figyelmen kívül hagyni, de egy szimfonikus zenekart – különböző trükkökkel – látványosan olcsón is lehet működtetni. Mi ilyen kevesen vagyunk, nálunk ilyen alacsony az alapbér – mondják, s nem beszélnek az egyéb juttatásokról, amelyek akár a bér többszörösét is kitehetik, s arról, hogy annyi a kiegészítő, amennyi a zenekar létszáma, s az ő fizetésükről sem esik szó sosem. Persze, azok alkalmazhatnak különböző fortélyokat, akik nem félnek az esetleges szigorú vizsgálattól, akiket az Állami Számvevőszék vagy az Adóhivatal nem vizsgál. Mi már három ilyenlen átestünk. A közhasznú társasági forma megköveteli, hogy felügyelőbizottság és független könyvvizsgáló is felügyelje munkánkat. Előfordulnak olyan esetek, hogy kiegészítők nem hozzánk jönnek, mert keveslik a gázsit. Irreális bérekkel pedig senkit sem akarunk a zenekarhoz csábítani. Sosem volt ez a célunk. Csak ha magától dönt úgy valaki, idejön, mert számára fontos, hogy a Nemzeti Filharmonikusokkal muzsikáljon...

– *Ebben az együttesben játszani egyre inkább rangot jelent.*

Mert ez egy valódi csapat, amely méltóságteljesen, de nem nagyképeűen viselkedik, s napi penzumként végzi a munkáját. Azt merem mondani, hogy mostanra nagyon egészséges légkör alakult ki, s a hangulat a fásultság Szküllája és a bratyizás Kharübdise között van. S persze, a bajok ellenére is igyekszünk elsősorban a muzsikával foglalkozni. A gyakorlás, a próbák között találok arra időt, hogy meghangszerezem a 20 Kodálydalt. Ha fiatalabb lennék, akkor reménytelennek érezném a helyzetet, s nagyon sajnálom a mai igazán tehetséges fiatalokat, mert nem tudják, mibe is vágnak bele. Így, 53 évesen azonban úgy vélem, azt a 20–25 évet, amit még aktívan muzsikálni tudok, végigcsinálom, s aztán döntsön az utókor... R. Zs.

Tiszteletjeggyel

A gagyí kora?

Kocsis Zoltán kifakadása intő jel. Kocsis olyan művész, aki sokat megélt, sok harcot megharcolt, s nem kezd károgni egykönnyen, megalapozatlanul. Temérdek keserűségnek kellett összegyűlnie benne, hogy úgy nyilatkozzék, mint ahogy nyilatkozott. Soha nem szűkölködött sikereiben: ha mostantól csupán az emlékeiből élne, akkor is gazdagabb pályát futott volna be, mint sokan mások az aggastyánkorukig. Kocsis azonban még további húsz-huszonöt évre tervez, s ebben nem feltétlenül partnere a kor, amely a kö-vetkező húsz-huszonöt esztendő művészeti életét financiálisan berendezni hivatott. Igaza volna Kocsis Zoltánnak: tényleg a gagyí kora jön? Netán már javában benne is élünk?

A gagyí mellett Kocsis másik emlegetett kulcsszava a Megasztár. Ez a csúfondáros szóalkotás, amely önmagában is merénylet a jó ízlés, a tárgyilagosság, a polgári mértéktartás ellen. Államilag engedélyezett, olykor támogatott bulvártévék szokás szerint nagyobbak és jelentősebbnek hazudják magukat a valóságosnál, mert így vonzóbbnak tudják feltüntetni tájékozatlan közönségük szemében a zenei szupergagyit. A legnagyobb lépték pedig a globális lépték, melynek tiszavirág életű mértékegysége a „megasztár”. Ezek a „megasztárok” azonban reménytelenül lokálisak. Nyelvhez, pihekönnyű sláger-tradíciókhoz, egy szivárványos nemzeti kultúra tajtékos felszínéhez kötöttek. A vízesés is sok buborékot produkál, melyek aztán a csendesebb folyószakaszokon törvényszerűen szétpukkannak.

Ki-mit-tudós romantikára alapozott művilág ez, a ki-mit-tudós tehetségkutatás olykor spontán kincstalálásának, ösztönös zsenialitásának élménye nélkül. Voltaképp semmi baj ezzel: mindig volt ponyva, mindig volt orfeum. A szép színésznőcskéket is mindig támogatta az önzetlen mecénás, de eközben tudta: ha valóságos értékről van szó, az Operába vagy a Zeneakadémiára kell mennie. Kocsis Zoltán felháborodása, hogy a jelenkori (gagyí) állam a Megasztárt támogatja vagy részesíti előnyben a komoly, megrendítő, teljesítményelvű művészettel szemben, annak a ténynek az elképedt konstataciója: a szép színésznőcské a hivatalos értékrendben immár az operai koloratúrszopránok elé vágta. Minden korban volt hajlandóság e tetszetős helycserére, ha a politikai elit sekélyes ízlésű és műveletlen volt – de legalább szégyellték magukat emiatt. Az újdonság most az, hogy nem takargatják a gagyí megdicsőülését – sőt, megdicsérik magukat érte: mennyire mentesek mindenmű képmutatástól.

Szerencsére Kocsis hamisítatlan értelmiségi. Az értelmiségi akkor is az érték pártján áll, ha ez a kiállítás nem népszerű, nem kifizetődő. Ugyanakkor Kocsis, sajnos, hamisítatlan értelmiségi. Az értelmiségi úgy gondolja: elég kiállni a vitathatatlan érték mellett – ettől a hatalom elszégyelli és haptákba vágja magát, aminek mindjárt konkrét költségvetési következményei is lesznek.

Nos, a gagyí kor gagyí hatalma az értelmiségi aggályokon is könnyedén túltette magát.

Átmenetileg ugyan a kultúr kormányzást még a kultúra embereivel intézi, de lesz ez még így se. A tömegdemokrácia „egy ember – egy voks” képlete, a szavazatmaximalizás mindent felülíró logikája nem kedvez az elmélyült kultúrafelfogásnak. Rövid távú politikai haszon nem remélhető Kocsis Zoltán közönségétől – a Megasztár őrzőjei többen vannak. Ezért naivitás némileg a komolyzenei publikum elpocsolyásodásáról is borongani. A választási ciklusok legfeljebb négyévesek, míg egy polgári zenei műveltség megszerzése sokszor négy év. Energiát kell belé fektetni, s nem igazán lehet kiszavazó show-t kreálni belőle, mint a Megasztárból. Ki kell mondani: a Kocsis Zoltánok, sőt maguk a szimfonikus zenekarok a bulvártévék és a bulvárkormányok szemszögéből messze-menően haszontalanok.

És mégis, mégis fáradozni kell. Hol van az megírva, hogy a demokrácia a parttalan gagyí birodalma legyen? Sehol nincs kódolva az alkotmányban, de nincs kódolva a társadalmi hagyományokban sem. A nívótlan többség terrorja épp olyan diktatúra, mint a nívótlan kisebbségé. Nincs más út: a kultúra elkötelezettjeinek ki kell állniuk a pástra, s közölni a döntéshozókkal, mi a kultúra. Ugyanis a döntéshozók a jelek szerint vagy nem tudják, vagy rosszul tudják, mi a kultúra. Piaccgazdasági törvényszerűségekre hivatkoznak, ugyanakkor más kultúrországokban, ahol az értelmiségi kiálltak arra a bizonyos pástra, nehezen hihető, hogy más piaccgazdasági törvényszerűségek érvényesülnének. *Csontos János*

A Nemzeti Filharmonikusok új évadja

Beszélgetés Kovács Géza igazgatóval

– Óriási várakozás előzte meg a Nemzeti Hangversenyterem megnyitását, különösen éppen a Nemzeti Filharmonikusok részéről, hiszen a két együttes nem csupán egy új fellépési helyszín lehetőségét, hanem próbatertmet, sőt otthont is kapott az intézmény létrejöttével. Mennyire felel vagy éppen nem felel meg e várakozásoknak a Művészetek Palotája? Igazgatói szemmel milyen évad elé néznek a Nemzeti Filharmonikusok?

– Nagyon sok vita után, valóban nagy várakozással költöztünk ide, és kijelenthetem, hogy ezek a várakozások teljesültek, hiszen Közép-Európa legnagyobb és legdrágább kulturális beruházásába érkeztünk. A sajátos, PPP-rendszerű beruházást nem az állam finanszírozta, hanem csak garanciát vállalt a költségek visszafizetésére. Amikor március 14-én, a megnyitó ünnepségen meglehetősen sokan álltak a színpadon, és még az

sem volt egyértelmű, ki kapja meg a ház szimbolikus kulcsát és ki nem, megnyugodhattunk: végérvényessé vált, hogy az épület itt van, mi itt állandó lakosok vagyunk és legfőképp a koncertterem kiváló.

Aki csak kicsit is nyomon követte a Nemzeti Filharmonikusok nem egyszer hánytott sorsát, az tudja, hogy az intézmény a kilencvenes évek elején, még Magyar Állami Hangversenyzenekarként, a Nemzeti Filhar-

mónia keretein belül, egyszer csak igen sokat fizető albérlővé vált a Vörösmarty téri épületben. Jó egy évvel ideköltözésünk előtt még onnan ki is kellett vonulnunk. Nagyon sok albérlési díjat fizettünk, több mint egy éven keresztül el voltunk egymástól szakítva – az együttesek a Várban működtek, a menedzsment a Váci utcában egy, a helyszínt meghazudtolóan olcsó bérleményben. Az irataink – köztük a Filharmónia és az Interkoncert teljes, általunk hivatalból kezelt archívuma egy soroksári úti raktárban voltak, mivel másutt nem fértek el. Most, hogy ismét összeköltöztünk, sokkal egyszerűbbé vált az életünk. Elég, ha csak a cégen belüli kommunikáció könnyebbségét említtem, arról nem is beszélve, hogy a kulturális tárca és a Művészetek Palotája vezetőivel folytatott tárgyalások alapján úgy tűnik, mi itt végül semmiképpen nem kívülről irigyelt, ám belülről megtört albérlők. Helyzetünk inkább társbérlési jellegű, azaz itt lakásunkért nem fizetünk bérleti díjat. (A történet kerekességéért meg kell jegyezzem: azt az összeget, amit tavaly albérlésre költöttünk, az utolsó fillérig kivonta a kulturális tárca a költségvetésünkből, gazdagabbak tehát nem lettünk). A „társbérlés logikája egyébiránt egyszerű volt: miután mindkettőnk – a Művészetek Palotáját és jómagunkat – a kulturális tárca alapította és tartja fenn, komikus lenne, ha egyik zsebéből a másikba rakná az egyre kevesebb pénzt.

– *Jelentett valami pluszt vagy mínuszt az Önök jó közérzetében, hogy mások is ebben az épületben kaptak otthont?*

– Ami ideköltözésünkkel valóban új perspektívát nyitott, az a megnyugtató elhelyezésünkön kívül a koncertterem, a színházterem és maga az épület megléte. Már tavasszal igyekeztünk ezt a hatalmas komplexumot jól belakni, az itt lakókkal pedig együttműködésre törekedtünk. Május elején volt például egy úgynevezett „művészeti vasárnap”, amely az itt lakók összefogásával született meg: hajók indultak a Vigadó térről és a Margit híd mellől, ahol a mi muzsikusaink kamarazenéltek, itt a házban gyerekrendezvények, rögtönzött koncertek voltak, a Nemzeti Énekkar tagjai az épület különböző szögleteiben énekeltek, a Zenekar tagjai muzsikáltak és mellékesen akkor kezdtük el árusítani az ideit, a 2005/2006-os hangversenyévad bérleteit is. Ez a Művészetek Palotájával és a Ludwig Múzeummal közös program szép és biztató perspektívákat nyitott. Mindez nagyon megnyugtató volt, hiszen sok kétség előzte meg az ideköltözést. Némely sötét ví-

ziók szerint ez egy nagy, járási kultúrházként működő épület lesz, ahol a Művészetek Palotája igazgatója lesz a művelődési központigazgató, és mi, ideköltözők, afféle szakköröket alkotunk, az intézmények élén álló szakemberek pedig mint szakkörvezetők végzik majd dolgukat. Az önállóság megnyirbálásának e sötét víziója szerencsére maradéktalanul alaptalannak bizonyult. Kiváló az együttműködés a Művészetek Palotájával, nagyon jó a viszonyunk a Ludwig Múzeummal, a Nemzeti Táncszínházzal talán azért lazábbak a kötelek, mert ők valójában nem költöztek ide, csak az előadásait hozzák a színházterembe.

– *Az a bizonyos, január elejétől március közepéig tartó próbauzem alatt szereztek-e olyan tapasztalatokat, amelyek befolyásolták már az új évad összeállítását?*

– Alaposan bejártuk az épületet, és az így szerzett tapasztalatok birtokában készítettük el a most beinduló hangversenyévad terveit. Olyan ifjúsági hangversenyeink lesznek például, amelyeket eddig a Magyar Tudományos Akadémiára, illetve a Csodák Palotájába vagy a Millenárisra vittünk. Ezek mind nagyon jó helyszínek voltak, de most nagyszerűen kínálja magát a Fesztiválszínház. Az ifjúsági koncertek műsorainak szerkesztésére és a műsorok gazdájául egyébként az ifjúságnak szóló zene ügyében páratlan tapasztalatokkal és múlttal bíró Novák Jánost, valamint mindannyiunk szeretve félt (vagy féelve szeretett) zenetörténészét, Földes Imrét kértük fel. Nemcsak azért fogtunk ilyen lendülettel az ifjúsági koncertek szervezéséhez, mert kötelességünknek érezzük magát a műfajt minél gazdagabbá tenni, minél több fiatal megnyerni a zenének, hanem mert minden alkalommal olyan sikeresek voltak ezek a korábbi rendezvények, hogy számosat menet közben meg kellett duplázunk – iskolák, családok, magánemberek fordultak hozzánk személyesen és levélben, ami nagyon bátorított bennünket.

Nem kevésbé voltak sikeresek a kamarakoncertek sem, amelyek a Magyar Tudományos Akadémia Roosevelt téri épületében hangzanak el. Kiapadhatatlan energiájú művészeink maguk állítják össze kamarazenei műsoraikat, és nemcsak muzsikusként, de nagyon sokszor mint szerkesztők, műsorvezetők is kiváló teljesítményt nyújtanak. Ezekre a sorozatokra is nagyon gyorsan elkeltek a bérletek.

A nagyzenekari és oratóriumi koncertekre is fogytán vannak már a bérletek. Az Állami Népiegyüttes művészeiből alakult, tizenöt

éve Antal Mátyás vezetése alatt működő Nemzeti Énekkar ebben az esztendőben ünnepli fennállásának 20. évfordulóját, és ebből az alkalomból külön énekkari bérletet indítottunk, már most mondhatjuk: hallatlan sikerrel. A május közepén elindult bérletezés során nyár végére szinte minden széket eladtunk. A két nagyzenekari bérlet hangversenyeinek és az oratóriumbérletnek helyszíne természetesen a Művészetek Palotája. Különös figyelemmel voltunk a Bartók jubileumokra. A hangversenyévadot szeptember 23-án egy Bartók-műsorral kezdjük, benne A fából faragott királyfi Budapesti Bábszínházzal közös produkciójával. A koncertteremben állítják föl a bábosok a paravánt, a Zenekar pedig a zenekari árokban foglal majd helyet. Ez nem egy önmagában való kísérletezés, hiszen éppen az évfordulók kapcsán jó néhányan tervezzük a Bartók Összkiadás revízióját. Régen volt már, amikor a Hungaroton megjelentette legendás lemezeit. Művészi szempontból ezek közül sok ma is megállja a helyét, de van köztük olyan, amellyel művészileg is mutatkoznak már gondok. A fő probléma azonban a technika, ami nagyon sokat fejlődött az elmúlt bő húsz esztendőben. Szövetségeseket kerestünk a természetese szövetséges Hungaroton mellé, akik kötelességüknek érzik a Bartók Összkiadás feletti bábáskodást. A Hungaroton közreműködésével tavaly megjelent Concerto és Táncsvit felvételünk, amely cikkek, kritikák és előadási mutatók alapján bátran tartható világsikernek, tekinthető akár a sorozat első darabjának is. A következő felvételeket, a 21. század technikai lehetőségeivel élve, DVD-n jelentetnénk meg, ahol ez egyértelműen adja magát. Elsősorban természetesen a színpadi művekre gondolunk. A fából faragott királyfival kezdenék a sort. A csodálatos mandarinnak volt már tavasszal egy vizuális kísérlete, a miskolci Bartók Plusz Fesztiválon is előadtuk egy animációval, de DVD-n szeretnénk az Oláh Gusztáv féle balletet is újra láttatni, majd A kékszakállú herceg várát is. A napokban kezdjük meg a tárgyalást az Operaházzal. Közreműködőként tehát számos szervezési és produceri feladatot is magunkra vállalunk, ha így elősegíthetjük a közös cél megvalósulását.

A fából faragott királyfi előadása után két nappal – jóval e lap megjelenését követően – a Művészetek Palotája és kulturális tárca közös szervezésében különleges koncertre kerül sor. A New York-i Magyar Intézet megnyitása kapcsán merült fel az ötlet, hogy szervezzünk amolyan virrasztó hangversenyt: Bartók halálának előestéjén magyar

idő szerint éjfélkor, New York-ban délután 6 óraker csendül föl az a Concerto, amit Bartók Amerikában Koussevitzky és a Bostoni Szimfonikusok felkérésre komponált. A mű hallható lesz abban a városban is, ahol legnagyobb zeneszerzőnk utolsó napjait töltötte. E muzsika hangjaival nyílik meg az ottani Magyar Intézet, és az eseménynek nemcsak a helyszínt adó Budapest és a szimultán érdekelt New York, de az összes külföldi magyar intézet is részese lehet, minthogy a Duna TV jóvoltából műholdon keresztül élő közvetítéssel segíthetjük ehhez az élményhez az érdeklődőket. A koncertet Kocsis Zoltán vezényli, a Nemzeti Hangversenyteremben jelen lévő, Magyarországon élő Bartók örökösök a komponista személyes tárgyaiból, csak ezen az estén látható kiállítást rendeznek, melyet gyertyák fénye mellett lehet megtekinteni.

Bartók születésének 105. évfordulója éppen a Budapesti Tavasz Fesztivál idejére esik. Ezen az ünnepi hangversenyen is a mi zenekarunk játszik úgy, hogy a dirigens Kocsis Zoltán, a szólista pedig Ránki Dezső lesz. Az elmúlt három évtized magyar zenéjének és Bartók szellemi örökségének méltó pillanatai lesznek, amikor ez a két megőszült, de öregedni nem akaró fiatalember ismét egy színpadra lép és Bartókot játszik.

Más ünnepelni valója is lesz ebben az évadban a zenei életnek. Ezek kapcsán sok Mozartot, Mahlert is játszunk majd, ez utóbbit Peskó Zoltán vezényletével. Tervezünk magyar bemutatókat is, hiszen ez erkölcsi-szakmai kötelessége a nemzeti zenekarnak. Egyik legjelentősebb, és méreteit tekintve is legnagyobb szabású kihívás Jeney Zoltán Halotti szertartás című, korábban részleteiben már itt-ott bemutatott darabjának teljes előadása lesz október 22-én. Nyilvánvalóan a Forradalom áldozatainak szelleme is ott lebeg majd ezen a bemutatón, amit a szokásoshoz képest korábban, 18 óraker kezdünk, a Nemzeti Hangversenyterem lehető legnagyobb színpadméretének igénybevételével, miközben hangszerek kerülnek még oldalerkélyekre és a Nemzeti hangversenyterem egyébként csak a nézők által bejárt részeire is.

Nagyon készülünk a februári Kurtág-ünnepségre is, amellyel a zeneszerző nyolcvanadik születésnapját kívánjuk méltó módon köszönteni.

– Van-e egyéb „érdekesség” is az együttes programjában a bérletekhez és jubileumokhoz kötődő hangversenyeken kívüül?

– Ugyanilyen fontos számunkra a kortárs zene ápolása. Sajnálatosan kevés szó esett arról a hazai sajtóban, hogy a Budapesten

befogadott Földvári Napok alkalmából a Nemzeti Filharmonikusok (mind a zenekar, mind az énekkar) meglehetősen nagy önfeláldozással volt jelentős résztvevője ennek a rendezvénysorozatnak anélkül, hogy ezért pénzt kapott volna.

Hogy került Budapestre ez a régóta Balatonföldváron működő kortárs zenei fórum?

A Földvári Napok anyagilag ellehetetlenült, s amikor Kiss Imre meghallotta az erről készült rádióinterjút Strém Kálmánnal, helyszíni felajánlotta a Művészetek Palotáját. Ebből az alkalomból kórusunk egy héten át dolgozott Kurtág Györggyel, Peskó Zoltán az ominózus, hegedűre és brácsára írt koncertot dirigálta, elhangzott továbbá egy Szőlőssy-mű is. A csodálatos mandarin-nal együtt a nagyzenekari koncerten.

– Milyen turnékat terveznek, milyen vendégművészek várhatók?

– Elmegyünk Spanyolországba több mint két hétre Kocsis Zoltánnal és Ránki Dezsővel, majd egy különleges koncert következik Lawrence Foster vezényletével, amelyen Bernstein Kaddish szimfóniáját játszuk a Nemzeti Énekkar valamint a Magyar Rádió Gyermekkórusának közreműködésével.

A meghívott vendégkarmesterek és vendégművészek közül Leopold Hager, John Axelrod, Mihail Jurovcsik, Peskó Zoltán, Mischa Santora látogat el hozzánk többek között. Nagy örömünkre sok-sok év után Lukács Ervin is elfogadta felkérésünket és ebben az évadban az énekkarral, jövőre pedig a zenekarral is együtt dolgozik. Sok-sok magyar szólista mellett mindenképpen meg kell említeni azt a koreai származású, Franciaországban élő kiváló zongoraművészt, akit a magyar közönség egy három évvel ezelőtti koncerten már megismerhetett. Ő Kun Woo Paik és ismét egy pokolian nehéz darabot, Rahmanyinov fizs-moll zongoraversenyét játssza majd. Lesz olyan ünnepnapunk is, amikor Richard Strauss Don Quijote-je hangzik el Perényi Miklós, valamint zenekari tagunk és szólistánk, Bársony László előadásában. Vezényel majd a Japánban élő Berkes Kálmán is, aki itthoni vendégszereplései alkalmával sokat foglalkozik a zenekarral is.

– Mi magyarok hol hallhatjuk Önöket Budapesten kívüül?

– A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar a vidékre legtöbbször látogató budapesti székhelyű zenei együttes. 2004-ben például a két együttes összesen negyven hangversenyt adott vidéken. Ezekért a hangversenyekért senki nem fizet külön a Zene-

karnak, Énekkarnak. Ez számukra kulturális szolgálat. Mindez talán csak abban az összehasonlításban tűnhet érdekesnek, hogy vannak fővárosi együttesek, amelyek nem is kevés pénzért teszik ugyanezt. (Némely számítások szerint egy-egy vidéken megismételt budapesti hangverseny tarifája elérheti a tizenötmillió forintot is.) Ezen közben a nekünk nyújtott pénz mennyisége is folyamatosan csökken - hol van már az a régi-régi, kiemeltnek mondott támogatás? Bizonyos kalkulációk szerint mintegy 513 millió forinttal kapunk kevesebbet, mint amennyi 2000 óta – ha úgy tetszik – járna nekünk.

– Ehhez képest nagyszabású tervekről beszélt az imént.

– Terveink valóban nagyon szépek, miközben a maradékképzésnek szépített átmeneti elvonás miatt azt sem tudom e pillanatban, hogy lesz-e miből maradéktalanul átutalni a havi béreket az elkövetkezendő hónapokban?

Lehetséges kiút szponzori és mecénatúra-megállapodások felkutatása. Babonából talán hallgatnom kellene róla, de olyan stádiumban van egy jelentős, három évre szóló megállapodás az IBM-mel, hogy mégis megemlíthetem. Egy ilyen megállapodás azonban nem nyújthat fedezetet a bérekre, hiszen érvényes pénzügyminisztériumi állásfoglalás szerint a költségvetésük 80%-ban vagy e felett állami támogatásból élő gazdasági társaságok esetében nem érdemes még mímelni sem a piaci gazdálkodási tevékenységet, mert az efféle gazdálkodás tipikusan egy költségvetési intézmény sajátja. Nálunk kezdetektől fogva a saját költségvetésünk 85%-a bér és bérjellegű kiadás. Nem tudunk tehát piaci viszonyok között ügyesen lavírozó kft-vé válni, mert azért vagyunk, hogy világszínvonalú produkciókat hozzunk létre olcsó kompromisszumok nélkül és hogy ezért tisztességesen fizessük azokat a művészeket, akik e produkciók létrehozásában részt vesznek.

– Mindezzel együtt derűsnek és energikusnak látom, mindig.

– A közönség szeret bennünket, jegyeinket, bérleteinket fiatalok és idősek megvásárolták, telt házakra számítunk minden koncerten, kapósak vagyunk külföldön, számunkra jelentős szereppel kecsegtető Bartók-összkiadásról beszélhetünk, Kocsis Zoltán viszonya az együttesekkel felhőtlen, tele vagyunk tettvégygyal és kreativitással – mindez nagy optimizmussal tölt el minket. Még ha nem is tudom, minden számlát ki tudunk-e év végéig fizetni, miért ne lennének boldog?

Tóth Anna

Borúra derű – gondolatok a Miskolci Szimfonikus Zenekar 43. évadja előtt

Beszélgetés Sir Lászlóval, az együttes igazgatójával

– Régen beszélgettünk utoljára, talán 2000-ben, amikor Miskolc és Debrecen közösen rendezte meg a kelet-európai szimfonikus zenekarok sikeres találkozó-ját, valamint az ehhez csatlakozó konferenciát. Változott-e azóta alapvetően a Miskolci Szimfonikus Zenekar helyzete, ami a működést, a finanszírozást, a fellépési lehetőségeket illeti?

– Abban az időben nem tudtam túlságosan optimistán nyilatkozni az együttest illetően, ám azóta sok tekintetben javultak a működés feltételei. Két szempontból feltétlenül derülátóbban szemlélhetjük a jövőt. Egyes posztokon például gyarapíthattuk a létszámot, és mára azt is elértük, hogy a fél oboaállásra meghirdetett próbajátékra négy jelentkező is érkezett Miskolcra. Ez a jelenség utalhat egyszerűen arra, hogy országsszerte kevés zenekari állás van, de talán arra is, hogy sok fiatal gondolja úgy, érdemes a miskolci zenekarban elkezdni zenei pályafutását. Nincsenek tehát létszám gondjaink, és az együttest negyvenkét évvel ezelőtt alapító állomány is szépen lassan kicserélődött. Alapító tagjaink többsége az elmúlt két-három évben kezdett nyugdíjba vonulni. Sok fiatal arc jelent meg, ami fiatal szellemet is jelent. Természetesen fájó szívvel válunk meg minden alapító tagunktól, de mindenképpen örömteli dolog, hogy a velük távozó rutin, tapasztalat helyét is megfelelően képzett utánpótlás veszi át. Éppen most ment nyugdíjba Gál Károly koncertmester, egyik alapító tagunk. Ki is írtuk a pályázatot a koncertmesteri állásra és nagyon bizakodóak vagyunk, mert fiatal koncertmester-helyetteseink nagyon jó kvalitásokkal rendelkeznek, és bizonyára pályázni is fognak.

– Mennyi a zenekar állandó tagsága?

– 84 fő, igazi közepes méretű szimfonikus zenekar, ami elégségesnek bizonyul Miskolcon. Az általunk játszott repertoárnak ez éppen megfelel, és azokon a helyszíneken, ahol fel szoktunk lépni, éppen ez az optimális létszám. Ha esetenként valami miatt nagyobb együttesre van szükség, alkalmilag kiegészítjük az állandó tár-

sulatot. Gyakorlatban ez azt jelenti, hogy minden poszton megfelelő a létszám, sőt, helyenként többen is vagyunk. Erre a „rátartásra” azért van szükség, mert egy vidéki városban nem kószálnak az utcán a tétlen tehetséges muzikusok, de ha valaki Miskolcon él, lakik, tanul és tehetséges, valamilyen módon megpróbáljuk megfogni a jövőnek. Akkor is, ha nem ma van rá szükség, hanem esetleg csak holnap. Szerencsés helyzetben is vagyunk, hiszen a kollegák tanítanak is, alap-, közép- és felsőfokon egyaránt, így pontosan látjuk, milyen kínálattal számolhatunk. Milyen hangszeren, ki, milyen képességű, milyen felkészültségű muzikus állhat majd a zenekar rendelkezésére. Igyekezünk tehát akkor ott fogni ezeket a zenészeket, amikor végeznek, és arra törekszünk, hogy megfelelő perspektívát is nyújtsunk számukra. A városunkban létező és megfogható lehetőségeket nem akarjuk elszalasztani.

– Érezte-e hatását a jelentkezők színvonalában, felkészültségében, hogy Miskolcon is elindult az ötéves, azaz az egyetemi képzés is?

– Érezhető volt, amíg volt ötéves képzés. Ez azonban teljes egészében megszűnt, amióta a főiskola a Miskolci Egyetem egyik karaként, Bartók Béla Zeneművészeti Intézetként működik. Nálunk ugyanis nem volt konzervatórium, mint Debrecenben vagy Szegeden, hanem a Zeneakadémia tagintézményeként működő főiskola bizonyos szakain lehetett ötéves képzésben részt venni. A hallgatók Miskolcon tanultak, miskolci tanárok vezetésével, de vizsgálni Budapestre jártak. Nagyon sajnáljuk, hogy az Intézet saját jogon nem vehet részt az ötéves képzésben, de egyelőre nincs meg az akkreditációja.

– Milyen mértékű fluktuáció figyelhető meg a zenekarban?

– Gyakorlatilag nincs fluktuáció. Nyugdíjba vonulások természetesen vannak de az elmúlt évekre visszatekintve nem emlékszem, hogy valaki elment volna máshová.

– Lehet, hogy ez egy különlegesen jól fizetett zenekar?

– 2000-ben még nagyon nagy problémát jelentett a zenekari bérezés. Még most sem számolhatok be ugyan kiugró sikerekről ezen a téren, de a 2002-es 50%-os bérfeljesztés nálunk 73% volt, miután előtte 23%-kal a pedagógus-bérek mögött álltunk, és a szakmai szorzók következtében az emelkedés aztán nagyobb arányú volt. Igaz, hogy ezután 2003-ban és 2004-ben semmiféle bérfeljesztés nem volt, így ennek a kiugróan magas növekedés értéke visszaesett. Szerencsére az idén ismét emelkedhetek a fizetések, így a nagyobb katasztrófát sikerült elkerülni. Nyoma nincs azonban az uniós felzárkóztatásnak, a következő években tehát ismét intenzívebb bérfeljesztésekre lesz szükség.

– Tudnak valami különlegeset – például lakást – biztosítani?

– Semmit nem tudunk adni, csak a közalkalmazotti bértáblát. Még hankit sem tudunk nagyon szerezni. Itt nincs erre érdemi lehetőség. De azért tudunk adni valamit: nagyon jó baráti, kollegiális hangulatot.

– Milyen hangszerekkel tudják ellátni ezeket a muzikusokat?

– Hangszerek tekintetében is most fel lendülő szakaszba értünk mintegy évtizedes stagnálás után. 2003-ban megkétszereződött a központi költségvetésből juttatott támogatás, és így az elmúlt két szezonban nagyobb fejlesztésre nyílt alkalmunk. Vettünk fafúvós hangszereket, szinte teljesen kicseréltük a harsonákat, futotta három jobb hegedűre is. Szerényen, de elindult a folyamat, amelynek keretében évi tizenötmillió forintot fordíthatunk új instrumentumokra amellelt, hogy rendszeresen karbantartjuk a hangszereket is. Bizakodó a hangulat abból a szempontból is, hogy ha valamire szükség van, vagy valami javítást igényel, nem kell széttárni a kezünket, hogy sajnáljuk, de nem tehetünk semmit. Tervezni azonban előre kell, hiszen minden közbeszerzéshez kötött.

– Nagyvárosaink, pontosabban szimfonikus zenekarral rendelkező nagyvárosaink közül Miskolcot érintette legérzékenyebben a rendszerváltás, itt történtek a legmegrázóbb gazdasági változások. Miként élte meg mindezt a zenekar, ami a közönség létszámát és összetételét, a koncertek számát és helyszínét, esetleg még a repertoárt is illeti?

– Valóban Miskolc szenvedte a legnagyobb gazdasági krízist a rendszerváltás folyamánként, de volt ennek pozitív oldala is. Szerencsére a város közönsége, sőt a város vezetése is a kultúrában látta a kitörési lehetőségét. Nemcsak a zenekarnak nem szűnt meg az erkölcsi és anyagi támogatása, soha meg nem kérdőjelezve annak létét és fontosságát, de azóta fejeződött be a színház felújítása is, európai szinten, kivételes lehetőségekkel felruházva a teátrumot. Azóta van „Bartók+...” fesztivál a városban, opera tagozat létesült. Mindez a zenekar számára is – nem lebecsülendő! – nyugodt biztonságot jelentett.

Növekedett a koncertlátogatók száma. Jelenleg négy sorozatban kétezer bérlettelajdonos van Miskolcon, amit nem minden vidéki város mondhat el magáról. Hangversenyek teltházak. A négy sorozatból egyet és egy kamarabérletet a Filharmónia finanszíroz és tart fenn – ezeken „csak” játszunk. Maga a zenekar két felnőtt bérletsorozatot működtet. A nagyzenekari sorozatokon belül is van egy-egy kamarazene-előadás. Így alakul ki az évadonkénti 24 bérletes koncert, amit egyéb fellépések egészítenek ki. Minden évben megjelenik Miskolcon a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Liszt Ferenc Kamarazenekar, alkalmanként a Rádiózenekar is a bérletsorozatokban. Teltházak az Operafesztivál eseményei is, amelyeken napi két-három jelentős esemény, köztük szimfonikus zenekari koncertek is vonzzák a közönséget.

Éppen ez változott meg leginkább az elmúlt másfél évtizedben: nemcsak mi muzsikálunk a mi közönségünknek, hanem több más zenekar jelenik meg rendszeresen a mi bérletsorozataink keretében. Vége tehát a konkurencia-mentes, ellustító, kissé belterjes évadoknak. Összehasonlítják a Miskolci Szimfonikus Zenekart más, kiváló együttességekkel, és el kell érni, hogy bármelyik híres budapesti zenekar fellépése után a közönség kedvvel és várakozással üljön be a mi hangversenyinkre is. Az Operafesztivál már maga a konkurens harca – itt színpadra kerülni,

esetleg több alaklommal is, csak komoly marketingmunka következtében lehet.

– Milyen eredményeket tudott elérni ezen a területen a miskolci zenekar?

– Mi játszunk a legtöbb koncertet (fesztiválonként hármát-négyet), alkalmanként a nyitóhangverseny is a miénk. A záróesteken is legtöbbször mi szerepelünk, a tenorgála is nekünk jutott. Ezek a lehetőségek nemcsak magukért a szereplésekért fontosak nekünk, hanem mert ilyenkor van alkalmunk beleszólalni az operairodalomba. Tavaly például egy teljes Normát játszottunk – nagy élmény volt maga a zene, de az is, hogy közreműködők voltunk az énekesek mellett. Nagyon megnyugtató, hogy a városnak is fontos az operafesztivál.

– Kik közül kerültek ki az új bérletesek? Kik lehetnek azok, akik korábban nem jártak koncertre, most pedig járnak? Lehet, hogy az átalakult felsőoktatás teremtette őket? Az, hogy a nehéz gépipari képzés mellett bölcsészek, jogászok is tanulnak Miskolcon?

– Az egyetem fejlesztése a humán karokon nem feltétlenül generált nagy változást a látogatók számát illetően. Két dolgot említenék: egyrészt a hangversenyélet mögé állított sokkal intenzívebb kommunikációs és marketingmunka. Teljesen megváltoztattuk a zenekar menedzsmentjének szerkezetét: régebben egy művészeti titkár intézte a munka ezen részét, ma kommunikációs vezető, marketinges dolgozik ezen a területen, több diplomával rendelkező, nyelveket beszélő szakemberek. Az új kommunikációs stratégia része egy új közönségszolgálati iroda a város központjában, a Béke mozi tözsomszédságában. Ha majd a mozi helyén elkészül a hangversenyterem, ez az iroda jegypénztárként is üzemel. Akkor magunk is tudunk majd jegyet, bérletet árusítani, aminek következtében átminősül kapcsolatunk a Filharmóniával is. De most kicsit előreszaladtam: a lényeg, hogy amióta csak működik a zenekar, azaz 43 éve, folyamatosan dolgozott azon, hogy a közönségbázisa fejlődjék, nincs tehát szó valamilyen ugrásszerű változásról. Figyelemmel kísérjük, hogy kik járnak koncertre. Felmérést készítettünk a magunk számára egy tekintélyes, 1200-as mintán. A kérdőívben iskolai végzettségre, foglalkozásra, beosztásra, egyéb kulturális szokásokra kérdeztünk. A kiértékelés mostanában történik, az eredményt szeretnénk majd megosztani a

Zenekar olvasóival is. Annyi azonban már kiderült, hogy a hangversenylátogatók zöme nem a fiatal korosztályból való, többségük diplomás nő. Inkább a megállapodottabbak fordulnak e felé a szórakozás felénk is, ugyanúgy, mint másutt. Szándékunk folyamatosan informálódni közönségünkről, hogy igényeiket figyelembe tudjuk venni a műsorok összeállításánál.

– Hol lép fel általában a zenekar?

– A színházban játszunk, ami a legszebb atmoszférájú miskolci belső tér, az infrastruktúra első osztályú, de a prózai színházakra jellemző rossz akusztikával rendelkezik. Most, amikor végre a Béke mozi átalakításával hangversenyterem épül a városban, az elsődleges szempont az akusztika. Ez jövő tavasszal készül el, és az új hangversenyévadot majd az új komplexumban kezdjük. Remélem, sikeres átköltözés lesz abból a szempontból, hogy jelenleg csak örökölni lehet hangversenybérleteket, olyan népszerűek.

– Úgy, mint mondjuk a Fradi-bérletet?

– Valahogy úgy, de azért büszkén hangsúlyozom, hogy a mi fellépéseink népszerűbbek Miskolcon, mint a labdarúgó mérkőzések. Igazi nagy szurkolótáborunk van. Évad végén például mindig egy promenádkoncerttel búcsúzunk el közönségünktől a színház szabadtéri színpadán. Itt nincs belépődíj, a műsoron könnyed, nyári szórakoztató muzsika szerepel, a kapukat nem csukjuk be. Amikor kinyílnak az ajtók, három perc alatt megtelik a nézőtér, az ember úgy érzi magát, mintha majálison lenne.

Reménykedem, hogy közönségünk átszokik majd az új helyszínre is. És nemcsak a helyszínről van szó. Amióta világ a világ, mindig hétfőn, a színházi szünnapon vannak a szimfonikus hangversenyek. Egy koncertteremben bármelyik nap lehet játszani, amihez azonban ugyancsak hozzá kell szoktatni az embereket. És nagy szívfájdalmamra nem lehetett az eredeti elképzelést megvalósítani, azaz az egykori mozitermet hátrafelé kibővíteni, hogy oda épüljön a színpad, és a teljes meglévő terem pedig egy 800-as nézőtér legyen, mert azt a telket a város eladta. Nem lehetett teret bővíteni, aminek következtében a jelenlegi 680 férőhelyes színházterem helyett 600 férőhelyes helyiséget kapunk. Minden bérletnek csak úgy juthat hely, ha koncertet ismétlünk, és az egyik előadás biztosan nem hétfőn lesz. Lehet, hogy nem mindenki tart velünk „költözés-

kor”, de bizonyára új bérlők is fognak csatlakozni hozzánk. Igyekezni fogunk a legjobb megoldást választani.

– *Több európai felméréshez hasonlóan esetleg Önök is megfigyelték, hogy az optimális koncertidőpontok októbertől májusig, ezen belül hétfőtől csütörtökig vannak?*

– Mi is így tapasztaltuk. Nyári szabadtéri hangversenyeket sosem tartjuk hét végén, legkésőbb csütörtökön. De egyébként sem ésszerű pénteken, szombaton, vagy vasárnap koncertezni. A bérletes évadunk októbertől áprilisig tart, legfeljebb egy-egy alkalom csúszik ki ebből az intervallumból. Nyáron, jó időben nincs keletjük a beltéri programoknak. A szeptembert mindig külön megtervezzük. Olyan meghívásoknak teszünk eleget, ahol a közönségszervezés terhe nem minket sújt. Most például Katowicében játszottunk augusztus 28-án, szeptember elsején pedig a budapesti Zsidó Nyári fesztiválon szerepeltünk. Szeptember 8-án szabadtéri kastélykoncert lesz, 17-én az aggteleki barlangban lépünk fel, a hó végén pedig vidéki ifjúsági hangversenyek következnek. Miskolci „szezonunk” októberben kezdődik.

– *Hol szoktak játszani Miskolcon kívül?*

– Budapesten szerepelünk négyszer-öttször évente – hívnak is minket, magunk szervezünk ott koncerteket. Sajátos módon a megye városai az elmúlt években egyáltalán nem igényelték közreműködésünket, amit nagyon sajnálunk. Ne-

gyed századon át volt béreltsorozatunk Kazincbarcikán, Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen, Tiszaújvárosban. Idén sikerült már felújítani a kapcsolatot Kazincbarcikával és Tiszaújvárossal, és próbálkozunk visszakapaszkodni a megye más településeire is. Elkezdtünk egy sorozatot kastélyparkokban, hiszen gyönyörű helyszínek kínálják magukat. Így a megyei turizmus fejlődéséhez is hozzájárulhatunk. Tavalyelőtt kis sorozatot kezdeményeztünk „Játsszunk zenét a Szimfonikusokkal!” címmel, aminek előremutató hatásában nagyon hiszek. Nagycsoportos, kisiskolás gyermekeknek csináljuk, hangszerbemutatóval, rejtvényvel „fűszerezve”. Két nagyon tehetséges fiatal kollega írja meg a forgatókönyvet és játszik is a gyerekekkel. A főszereplő egyébként maga a zenekar, minden alaklommal valami más téma kapcsán. A tematika kapcsolódhat az állatokhoz, mesékhez, a családhoz – szép zenei válogatásokkal, pedagógiaiailag nagyon képzett két kollega moderálásával. Ezeket a zenekar székházában rendezzük, ahol mintegy 150 gyermek tud leülni egyszerre. Óvodából hozunk kissebéket ilyenkor, és nem ülünk pódiumra sem, hogy minél családiasabb, minél barátságosabb legyen az összejövetel. A mottó az, hogy „Ülj közénk és muzsikálj velünk”. Az ilyen zenei együttjátékokban mi nagyon hiszünk. És ha meglesz a hangversenyterem, ahol nem vagyunk a hétfői napokhoz kötve, több ilyen kísérlet is lesz, más iskolás korosztályok számára is. Ezek kedvcsináló

zenei foglalkozások, amelyek a jövő koncertlátogatóit vannak hivatva toborozni.

– *Van-e annak valamilyen ésszerű magyarázata, hogy Miskolcon hosszú évek óta ugyanaz a karmester-zeneigazgató dolgozik, hogy nem borzolják pályázatok és ellenpályázatok a kedélyeket?*

– Ha túl nagy jelentőséget tulajdonítunk magának a struktúrának, az alá-fölrendeltségi viszonyoknak, a kompetenciák egymáshoz illesztésének, gyakran keletkezhetnek konfliktusok. Szerintem a jó struktúrát is lehet rosszul működtetni, de természetesen jól is. És ez fordítva is igaz: rossz struktúrát is lehet jól működtetni meg rosszul is. Mindez inkább a struktúrákban résztvevő személyeken múlhat: mi 1984 óta dolgozunk együtt – Kovács László karnagy úr 1984-ben érkezett ide, a gazdasági igazgató asszony 1982-ben, én magam 1981 óta dolgozom itt. Kovács karnagy úr a második állandó karmestere az együttesnek Mura Péter után, a 43. évad elején. Van, aki ezt az állandóságot is bírálja, de a kiszámíthatóság, az, hogy mindenki tudja, kiről kinek mi a véleménye, hogy melyik folyamat hogyan megy végbe, nálunk nagyon bevált. Minden baráti hangulat ellenére egy nagyon fegyelmezett zenekarról van szó, ahol maguk a zenészek óriási értéknek tartják egyáltalán a zenekar létét, hogy nekik van hol játszaniuk – nagy tiszteletben tartják munkahelyüket.

Tóth Anna

Az utolsó mohikánok egyike

Nyugalomba vonult Gál Károly, a Miskolci Szimfonikus Zenekar alapító koncertmestere, aki 42 éven át volt az együttes tagja. Ebből az alkalomból megosztotta néhány gondolatát a Zenekar olvasóival

1963-ban alakult a Miskolci Szimfonikus Zenekar, de a kezdetek magától értetődően bizony öt-hat éven át. Fiatalok voltunk; én magam 23 évesen kerültem oda, de miután a főiskola akkor hároméves képzést adott, voltak 21 éves kollegák is. Olyan lelkesedéssel dolgoztunk, ami ma szinte elképzelhetetlen. Egy időben például a napi próba után koncertmester kollegámmal két részre osztottuk a vonóskart és leültünk közösen skálázni. Ő az egyik csoporttal, én a másikkal. Tudtuk, hogy nem a legjobb emberanyagot kell dolgoznunk, de nagyon akartuk, hogy előre jusson a dolog, és ezért mindenki mindent megtett. Ez az 1963 és 1970 közötti

időszak meghatározó volt nemcsak az akkori, de a ma funkcionáló zenekar életében is.

Az elkövetkező húsz esztendő a szakmailag már megerősödött együttes időszaka, amikor azt is hittük, hogy már nagyon jók vagyunk. Nem egészen így volt, és a felismerés 1984-ben karmesterváltáshoz vezetett. Ez nagyon jót tett, más szellemiségű, más levegőjű, kissé demokratikusabb lendületet kapott az együttes, ami kitarított újabb öt-hat évig. Később ez visszaesett és gyorsan elinduló, hamar fellendülő, majd hirtelen hanyatló mozzanatok jellemezték a kilencvenes éveket.

Ebben az időszakban azonban már nagyon számított a pénz. Mindaddig nem volt igazán téma, ki mennyit keres. Azt azonban nem lehetett nem észrevenni, hogy némely pesti zenekar a többszörösét kereste a miskolciaknak. A hangulat tehát alapvetően megváltozott.

Szeretném, ha fiatal kollegák is részesülneek még abban a felhőtlen, lelkesítő munkában, ami nekünk valóban bearanyozta a napjainkat. Ha ennyi élménnyel, ilyen pozitív érzéssel és ilyen sok idő után mehetnének nyugdíjba a Miskolci Szimfonikus Zenekartól, ahogy az számomra is megadatott.

Gál Károly

Új megvilágításban a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Hollerung Gábor karmester az elmúlt évek munkájáról, művészi fejlődéséről

– Meggyőződésem szerint a zenekar óriásit lépett előre az elmúlt egy-másfél év alatt, elsősorban ami a színvonalat illeti. Az a tény, hogy kb. két-három éve stabilizálódott a létszám: az elmenők helyére nagyon jó muzsikusokat tudtunk fölvenni, kitűnő koncertmesterrel lettünk gazdagabbak Oláh Vilmos személyében, megerősödött a vonóskar, és egy kiváló fúvós gárda látszik állandósulni. Mindenki, aki az elmúlt egy-két évben előítélet nélkül, nyitott füllel ült le meghallgatni a zenekart, meglepődött: nemzetközi rangú együttesé váltunk, amit a nem túl sok külföldi szereplés is igazolni látszik. Itthon meg kell azért küzdeni az elismerésért, amiben sok tényező játszik közre: Sokan csodálkoztak azon, hogy bár mi vagyunk a Zempléni Fesztivál báziszenekara már két éve, ettől a fesztivál színvonalára egyáltalán nem romlott, sőt, sokat jelent, hogy a rendezvénysorozat már egy nagy szimfonikus zenekarra épül. A legnagyobb gond azonban az, hogy az elmúlt néhány év, a magyar kulturális struktúra és intézményrendszer nem tudta kezelni két zenekar felnövelését. A Dohnányi illetve a Danubia egy olyan színpadra lépett, amelyen hosszú évtizedek óta ki voltak osztva a szerepek és ettől eltérni ritkán és mérsékelten lehetett. Érthető, hiszen mindez egy olyan korszakváltó időszakban történt, amikor sokan a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodást, a szakmánk értékeihez és korábbi presztízséhez méltatlan küzdelemként élték meg. A korszak általános tendenciáival ellentétben ugyanakkor az az állami támogatás, amelyet önkormányzati és más zenekarok kiegészítésként kapnak, a sokszorosára emelkedett az elmúlt években. Szép pénzekhez lehetett jutni, bár már látszik a diadalút vége, hiszen idén csökkent például a konszolidációs keret, és jelentős harcok kísérik bizonyos összegek elérhetőségét. Van mit féltetni, hiszen másokkal együtt a mi zenekarunknak is a létét jelentette éppen ebből a konszolidációs keretből kapott pénz, ami azt a célt szolgálta, hogy azok az együttesek, amelyek önhibájukon kívül ne-

héz helyzetbe kerültek, másfelől egy finanszírozási anomália részesei lettek, fenn tudjanak maradni.

– *Milyen finanszírozási anomáliákra gondol?*

– Olyanra például, amilyenben mi is vagyunk A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar egy kerületi önkormányzati együttes, ami káprázatos érték, hiszen az önkormányzat valóban komolyan gondolja, hogy mi az ő zenekara vagyunk. Időről-időre ugyan elgondolkodik, hogy akarja-e valóban, hogy érdemes-e erre ennyit költeni, de most már érezhetően egyre büszkébbek ránk, és a XXII. Kerület értékégerei között is elfoglaltuk a helyünket. Csak egy kerületi önkormányzat egy szimfonikus zenekar fenntartásának mindössze töredékét tudja vállalni, ami természetes és logikus dolog. A helyzetünk sajátos módon a 2002-es központi bérfejlesztéssel vált válságossá. Ebből a bérfejlesztésből, mint közhasznú társaság mi is szerencsésen részesedtünk. Ez legalább akkora hátránnyá is vált, mert az a több mint ötvenmillió bértömeg, amit kaptunk, azóta sem áll rendelkezésünkre, hiszen ekkora többletet a fenntartó önkormányzatunk azóta sem tud vállalni. Minden évben újra meg kell küzdenem azért, hogy a fizetésekre megszerezem a pénzt. Szó sincs külön juttatásokról, hangszervásárlásról, csak pusztán az állam által előírt bérekről, amelyekről mindenképpen gondoskodnunk kell. Az ilyen helyzetek orvoslására keletkezett a már említett konszolidációs keret, csakhogy minden újból és újból átgondolásra kerül: legyen vagy ne legyen, ha legyen, mennyi legyen. Miniszterek jönnek-mennek, eleinte egyikük sem érti, miért van szükség ilyesmire, és úri huncutságnak tartják az együttesek ilyen kiegészítő finanszírozását. Senki sem akadt eddig, aki az ilyen típusú anomáliák hosszabb távú megnyugtató rendezését felvállalta volna.

Természetes tehát, amikor a zenekari finanszírozás megújításáról van szó a Szövetségben, mindenki igyekszik olyan szabályzókat, mutatókat, szorzószámokat és

számítási logikákat sugallni, amely számára kedvezőnek tűnnek. Ezért még haragudni sem lehet, hiszen mindeni elsősorban a saját létéért küzd. Azokat a változásokat, amelyek az elmúlt 12–13 év magyar zenei zenekari életben bekövetkeztek, nem követte maga a mechanizmus. Általában kevés olyan elmozdulás érzékelhető, amely a keletkezett új értékek mentén infrastrukturális változást hozna egy érintett együttes életébe. Nekünk például több mint tíz éves hivatásos lét után továbbra sincs otthonunk: a kórusom termében próbálunk a Rottenbiller utcában, amit teljesen kinőtünk, egy szokásos – 14 prímes, 8 bőgős – felállásban ott már nem férünk el. Külső helyszínekre kell mennünk, amire rengeteg pénzt költünk. Végül is ilyen lehetetlen körülmények között tudott ez a zenekar az élvonalba jutni, befogva már több, nagyobb névvel és nagyobb elismertséggel rendelkező, lényegesen jobb körülmények között működő magyar szimfonikus zenekart.

– *Fontosnak tartják a rangsorban bekövetkező esetleges változásokat a muzikusok? Büszkéek arra, ha úgy gondolják, hogy jobban játszottak nagyobb nevű együtteseknél?*

– Nem az a lényeg, hogy jobbak vagy nem jobbak vagyunk, hanem az, hogy itt azért ragadtak meg fiatalok, mert szeretnek dolgozni. Szeretik, hogy kicsit igényesebben, kicsit alaposabban és olyan dolgokkal foglalkozva jutunk el egy-egy koncertig, amit sem a Zeneakadémián nem kapnak meg, sem más zenekarokban nem találnak meg. Nálunk is előfordul, hogy rosszabb állapotban vagyunk, hiszen túl sok a koncert, felüti fejét az iparszerűség, de összességében mégis az a cél, hogy minőségileg más dimenziókba jutottunk el az itt megszokottnál. Más léptékben gondolkozunk a próbákon, más dolgokról esik szó, mások a karmester igényei egy-egy szólammal szemben, más minőségi szinten van az elég és nem elég határa. És ez lassanként mércéje lesz a muzikusoknak, az ennél kevesebbet kevésnek tartják, nem

becsülik azt a karmestert, aki a fél próba után hazaengedi a zenekart, hiszen hallják, mi mindent lehetne még javítani. Igénylik, hogy még vegyük át, még javítsunk rajta, mert megszokták, hogy csak a lehető legjobb az elfogadható. Nem vállalnak olyan turnét, amelynek igényességéről nincsenek meggyőződve, még ha anyagiilag biztosan jól is járnának vele. Megbecsülik a publikumot, hiszen mind Budafokon, mind a város belsejében rendezett hangversenyeken nagyon nagy közönségünk van. Akkor, amikor köztudottan világban van a komolyzenei kultúra, fontos az igazi minőségbe, a valós értékbe vetett hit. Amikor a zene mélyére sikerül eljutni, ráérezni a zenei nyelv valóban mélyről fakadó hatására, van esélyünk arra, hogy közönséget neveljünk.

Büszkén állíthatjuk, hogy gyarapszik a táborunk; igaz, nemcsak a hangversenyek színvonala hanem a tudatos közönségnevelő programunk révén is, melynek fontos része az általunk szervezett, a résztvevőket az aktív muzsikálás élményével megajándékozó kórustáborok. Meggyőződésem, hogy csak ilyen minőséggel és ilyen eszközökkel lehet megtartani és gyarapítani közönségünket.

Egyre inkább önmaga ellenségévé válik tehát a struktúra, amelyik mereven ragaszkodik a status quo-khoz, mert közös érdek lenne észrevenni, hogy nincsen azért minden rendben, mert úgy tűnik utunk egyre inkább a lejtőn lefelé vezet. Feltétlenül ki kellene jelölni és időben elkapni azokat a kapaszkodókat, amelyek a folyamat visszafordítását segíthetik elő. Az egyik ilyen, hogy a kitörési pontokban nagyobb teret kellene biztosítani a fiatalabb generációnak. Ha ugyanis ennyire merev marad a magyar zenekultúra, a fiataloknak egyszer már nem lesz kedvük részt venni benne. A reprezentáns Dohnányi és a Danubia zenekar még olyan pillanatban jött létre, amikor a külföldre távozás nem volt ennyire hétköznapi dolog. Féltő, hogy egy következő fiatal generáció nem marad itt, ha vágyai teljesítéséhez semmilyen segítséget sem kap.

– *Mennyi most a zenekar állandó létszáma?*

– Jelenleg hetven főfoglalkozású muzsikuskunk van.

– *Mivel magyarázható, hogy az elmúlt években megállt a fluktuáció?*

Részben azzal, hogy sikerült a már említett okokból egy viszonylag elfogadható anyagi

színvonalat teremteni, ami most már természetesen ismét kezd nagyon lemaradozni.

Azt is hozzá kell tennem, hogy ez a bérszínvonal inkább csak akkor tekinthető méltányosnak ha figyelembe vesszük a szolgáltatatszámokat. Sosem kötöttem 30, legfeljebb 16–24 szolgálatos szerződéseket, mivel már a szolgálatkezdésmény-gyakorlatunk szerint akár 16 szolgálat is egy teljes állást jelenthet, például szólamvezetők és elsőfűvósok esetében. Mostanában, amikor sok a munka, előfordul a 33–35 szolgálat is, de ezért természetesen túlszolgálatot fizetünk. A magyar zenekari átlaghoz képest így alkalmanként elfogadható fizetést visznek haza a muzsikuskok.

A sok munkának az is az előnye, hogy minden mennyiség egyszer csak átváltozik minőségbe – nem azonnal, nem is túl gyorsan, de egyszer csak érezhető lesz. Ezt az utóbbi egy-másfél évben lehetett tetten érni, amikor már nemcsak potenciálisan jó zenekar volt, de valóban elkezdett nagyon magas szinten muzsikálni. Bizonyára én is elfogult vagyok a saját együttesemmel és az is biztos, hogy minden karmester a saját zenekarával boldogul a legjobban, hiszen ott már mindenki tudja, hogy mely mozdulatával mi a szándéka. Mostanában azonban alkalmam volt igazán jó zenekarokkal dolgozni szerte a világban, és hazatérve egyáltalán nem éreztem, hogy alább kellene adnom az igényeimből. Ellenkezőleg: újból és újból meggyőződésem, hogy muzsikuskaim olyan diszciplínákkal rendelkeznek, amelyekkel sokan mások nem rendelkeznek: játékgyelemmel, egymásra figyéléssel, belső ritmussal, stílus-tájékozottsággal, egyre inkább konvertálódó repertoárismerettel. Nagyon lefegyverzőek tudnak lenni. Egyre több jó karmester látogat el hozzánk, akik most már el is mernek jönni, mert elhiszik hogy jó zenekarhoz jönnek. Szinte valamennyien szívesen jönnének és jönnek is vissza miközben élvonalbeli zenekarokkal dolgoznak Európa- és Amerika-szerte. Ez természetesen a zenekar számára egy nagyon fontos vonzerő.

– *Mennyiben tud segíteni a szervezőmunkában az együttes menedzsmentje?*

– Pici, de nagyon jó stáb gondoskodik a munka háttéréről. Összehasonlításképpen egy költségvetésben nálunk másfélszerkétszer nagyobb együttes háromszor-négyszer nagyobb testülettel rendelkezik. Ez azért elsősorban pénz kérdése. Nálunk még az is nehezíti a helyzetet, hogy a gaz-

dasági iroda Budafokon van, a titkárság pedig a Rottenbiller utcában, minden papírt megkettőzünk, sokat kell fölöslegesen dolgozni. Egyik épületben sincsen annyi hely, hogy mindkét irodát elhelyezzük. Emellett azért is szerencsém van, mert mögöttem már régebben kialakult egy olyan csapat, az Interkultur Hungaria Kht., amelyik régóta szervez rendezvényeket. Nagyon sokat számít a Zempléni Fesztivál is, amelynek fő szponzora, az Antenna Hungaria kikötötte, hogy mennyit kell PR-ra költenünk, és ez olyan csatornákat, kapcsolatokat, lehetőségeket, tapasztalatokat nyitott meg előttünk, amiről addig nem is álmodhattunk. Sokan felkapták a fejüket, hogy milyen jól mehet a Dohnányi zenekarnak, hiszen utcán vannak a plakátjai. Nem lehetetlen dolog ez, csak éppen el kell tudni már korábban költeni egy-egy ilyen cégnél sokmillió forintot, hogy azt a pár plakátot megfizethető áron kitegye. Ilyenkor derül ki, hogy a dolgok nem úgy mennek, mint gondoljuk. Mechanizmusokat, lehetőségeket ismerünk meg. Lehet, hogy más zenekaroknak ez nem újdonság, de nekünk, „szegény, elővárosi” társulatnak feltétlenül az.

– *Milyen külföldi lehetőségek vannak azokon kívül, amelyeket már említett, hogy a muzsikuskok nemigen fogadnak el?*

– Enyhén szólva nem túl pezsgő a piac. Már az sem igaz, hogy a kelet-európai muzsikuskok olcsóbban tarolnak a lehetőségek között, hiszen a nyugat-európaiak szolgálatban is elvállalnak sok mindent, hiszen olyan sok helyen kevés a munka. Haknizni nem haknizunk, mint már említettem – aki arra vágyott, elment olyan zenekarba, ahol ezt megtehetette. Nem voltak túl sokan.

– *Milyen hangfelvételei vannak a zenekarnak?*

– Kereskedelmi hangfelvételünk nincsen, de van egy jó projektünk, amire büszke vagyok. Mint ahogy arra is, ha valamit elkezdünk csinálni, ott megvetjük lábunkat... A Sun Microsystem kért fel néhány évvel ezelőtt és azóta minden esztendőben egy-egy reprezentatív újrú hangversenyre a Vigadóban, majd a Budapest Kongresszusi Központban, jövőre pedig a Művészetek Palotájában, amire mindig egy hangfelvételt is kell készítenünk. A cég és meghívott vendégei úgy tűnik szeretik azt a kisugárzást, azt a lelkesedést, ami az együttest jellemzi: a hátsó pultoknál is mindenki

úgy játszik, mintha legelöl ülne, és általában véve érződik, hogy mindenki szívesen csinálja, amit csinál. Nemrég belső próbajátékot tartottam kisebb kialakuló belső konfliktusok tisztázására, és nagyon jó tapasztalatokat szereztem. Hétfőtől péntekig játszottak a zenekari tagok, szombaton és hétfőn pedig regisztrációs próbajátékot hirdettem, hogy tisztában legyenek, milyen magasra helyezhetem a mércét. Végül tiszta lelkiismerettel és nagy örömmel mondhattam mindenkinek, hogy továbbra is számítok rá... Néhányuknál ke-

rült csak sor szerződés módosításra, illetve próbaidős figyelmeztetésre. A legnagyobb haszna ennek az volt, hogy különösen sokat gyakoroltak a muzsikusok, aminek hallható is lett az eredménye. Nem akartam senkit rémületben tartani, hiszen az nem vezet sehová, de a megmérettetés eredménye, izgalma azért senkinek sem ártott. A fúvósokat talán nem is zaklatta fel annyira, hiszen ők naponta viszik a bőruket a vásárra, de egy vonósoknak is éreznie kell, hogy egyedül is el tudja játszani a szölamot. A többség elfogadta ennek szükségé-

ségét és megfelelő intelligenciával dolgozta fel a történeteket. Botrány sem lett belőle, mint annyi ilyen próbajáték alkalmával az elmúlt években.

– *Úgy érzi tehát, hogy a legjobb helyzetben van a zenekarával?*

– Valóban úgy gondolom: szerencsés vagyok, hogy éppen ezzel a társulattal dolgozhatom együtt, és remélem ezen az sem fog „rontani”, ha egyszer végre az együttes jelenlegi színvonalához méltó feltételrendszerben dolgozhatunk. *Tóth Anna*

Félévszázados pályafutás

Budafok-Tétény díszpolgára,

a magyar zeneoktatás kiemelkedő személyisége

– Nemes László

Alapítója a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolának, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének, a Metronóm című zeneiskolai szaklapnak, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarnak. Apáczai-díjas pedagógus, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjének és a Budapestért Díj birtokosa. Évtizedeken át csellózott, tanított és vezényelte a különféle együtteseket, gyermekek százaiival ismertette és szerettette meg az együttműködés semmivel sem összehasonlítható élményét. Nemes László ötven évvel ezelőtt kezdte zenei pályafutását.

– *Ötven év – rengeteg lehetőség, megálmodott és/vagy megvalósított ötlet lehetősége. Az, hogy az Ön gazdag életművében szinte minden út a zenekarhoz, a közös muzsikáláshoz vezetett, ösztönös vagy tudatos pályaeépítés következménye volt? Netán az élet hozta úgy, hogy zenepedagógusként a zenekari kultúráért tudta a legtöbbet tenni?*

– Egész pályafutásomban, az első pillanattól kezdve meghatározó volt a zenekar, mint muzsikálási közeg. Gimnazista koromban már zenekart szerveztem, amelyben diákok és pedagógusok együtt muzsikáltak. Tornatanárom volt a nagybőgős, az irodalomtanárom a koncertmester. Koncerteket adtunk, felejthetetlen zenei és közösségi élményeket szerezünk. Azokban az években nagy dolog volt falvakba járni hangversenyeket adni, ahol sok komoly darab mellett egy-két keringő is mindig elhangzott. Szülővárosomban, Pápán amúgy is fantasztikus öntevékeny művészeti élet volt az ötvenes években. Én a Türr István Gimnáziumba jártam, de sok tanár átkerült a református kollégium-

ból, akik csodálatos szellemiséget hoztak az iskolába. Mindenkit arra inspiráltak, hogy aki amihez tehetséges, abban fejtsse ki a tehetségét. A pedagógusoknak Pápán színjátszó együttesük volt, és elképesztő színvonalú előadásokat hoztak létre. Ott volt a Pedagógus-zenekar, amely merészen vállalkozott: Don Juan nyitányt játszottunk, a kórusral együtt is sokat muzsikáltunk. A vendégek bevonulása-kor emlékszem, hogy a Tannhäuserből szólalt meg részlet. Arról nem is szólva, hogy ebbe az együttesbe sok ifjú művész, művészjelölt is jött kisegíteni. Diákként ott oboázott Pongrácz Péter is. Ott, Pápán kezdtem pedagógiai tevékenységemet, hiszen az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején már saját ifjúsági zenekarom volt, amelynek tagjait a gimnáziumból toboroztam, és volt egy csodálatos kórusom is a közgazdasági technikumban. Velük már részt vettem a Helikon ünnepségeken is, a középiskolás kulturális diáknapokon, ahol ismeretlenül csöppentünk a nagy nevek közé és arany minősítéssel szerepeltünk. Minket még nem láttak

vendégül négy napra, így hajnali 4-kor keltünk, hogy vonatunk a kezdésre odaérjen.

Amikor Győrbe kerültem a szakiskolába, már a félévi vizsgán megkérdezte Metzger Károly, a Győri Filharmonikus Zenekar koncertmestere, vizsgaelnök, hogy lenne-e kedvem a zenekarba járni. Természetesen volt kedvem, így kerültem 1956 februárjában a Győri Filharmonikus Zenekarba. Az első hangversenyen Tusa Erzsébet játszotta Beethoven G-dúr zongoraversenyét, majd a Psalmus Hungaricus következett. Márciusban nem kisebb személyiség lépett fel az együttes-sel, mint Zathureczky Ede, akinek azt hiszem ez volt az utolsó magyarországi koncertje, amelyen a Bartók Hegedűversenyt játszotta. Húszévesen Beethoven IX. szimfóniájában vehettem részt, kísérhettem Fischer Anniet, Jeanne-Marie D'Arreé-t. A karmester Rozsnyai Zoltán volt, de vezényelt ott többek között Kertész István, Somogyi László, Erdélyi Miklós, Kórodi András, Vaszy Viktor is.

– *Mikor került a fővárosba?*

– 1964-ben, kimondottan családi okok miatt. De az is közrejátszott, hogy a hatvanas években Vavrincez Béla volt a Győri Filharmonikusok karmestere, és ő hívott a BM-zenekarba. Két évvel később „elszegődtem” a Szegedi Szabadtéri Játékok zenekarába is, ahol négy csodálatos szezont töltöttem el. Verdi- és Erkel-operákat játszottam Vaszy Viktorral, Cigánybárót Willy Boskowskival – sosem fogom elfelejteni. Gyönyörű négy év volt, és így az opera műfajával is megismerkedtem.

– *Mikor kezdett el tanítani?*

– Mindig tanítottam, annak idején Pápán kezdtem. 1955-ben érettségiztem és részben Pécsre felvételiztem, a tanárképző főiskola matematika-ének szakára, valamint a győri konziba. Miután felvettek Győrbe, természetesen a zenét választottam. És miután a csellótanárom Győrből járt Pápára tanítani, de egy idő után már nem tudta ezt vállalni, a diákjait átadta nekem. Így történt, hogy júniusban még diáktársaim lettek az első tanítványaim szeptemberben. Sikeres és eredményes volt ez a munkám, több tanítványom lett zenepedagógus, művész – többek között Markó György, aki elkerülvén Győrből harmadik szakiskolai osztályba mehetett és ma a Fesztiválzenekar egyik vezető csellójává.

1970-ben lettem zeneiskola igazgató, de még három évig én voltam az egyedüli csellótanárom. Aztán egyre kevesebbet tanítottam, mivel a zenekar kötötte le figyelmemet. A csellóoktatás mellett természetesen azonnal elkezdtem zenekarral is foglalkozni, amikor 1964-ben tanári állást kaptam a fővárosban. Először az I. kerületben, a Kosciuszko Tádé utcában, ahol Bálint Mária volt a koncertmester, Bálint Gábor, Czetter Vera, Losonczy Kati, Lakatos Tamás ültek többek között a pultok mögött. Fantasztikus jó társaság volt, nagyon szép dolgokat lehetett velük összehozni. 1965-ben, budafoki csellótanárként is szerettem volna ilyen élményekkel gazdagodni, elkezdtem tehát ott is a kamaragyüttesek, a zenekar szervezését.

– *Ritka az olyan muzsikusként, aki ennyire elmerülve a muzsikában ilyen kitartóan és eredményesen tudna szervezni is. Ez mikor derült ki? Hogy nem egyszerűen mint zenész, hanem mint szervező-vezető is mélyrehatóan elhivatott szakember?*

– Ez a zenekari muzsikálással kezdődött már a gimnáziumban, hiszen meg kellett

tudni győzni a tantestületet meg az igazgatót, hogy támogasson bennünket. Aztán Győrben folytatódott, amikor a Filharmonikus Zenekar tagjaiból kamarazenekart szerveztem. Ez nem is volt olyan egyszerű, hiszen még nagyon centralizáltan irányították mindent. De elkezdődött a munka: először múzeumi koncerteket adtunk a Xantus János Múzeumban – előbb, mint Budapesten bárhol. A BM-zenekarban is létrehoztuk a magunk kis kamaragyüttesét, sőt irodalmi kávéházat, ahol a BM-ben csak nyelvszakjait hasznosítani tudó fiatal irodalmárok, és orvosok is közreműködtek. De rendeztünk hatalmas bálakat is, együtt az Illés és a Metró zenekarral.

Mindig is törekedtem arra, hogy valamilyen módon minden művészi ágat átkaroljak, hogy ezeket megpróbáljam egy fedél alá hozni. Lehet, hogy neveltetésem miatt. Nagyon szerény körülmények között éltünk, én úgy kezdtem csellózni, hogy addig nem is tudtam a hangszer létezéséről. Szüleim nem tanulhattak, de a családban minden ágon volt bencés tanár, és az a szellemiség áthatott minket. A tanulás követelmény volt nálunk, de az talán még jobban inspirált, hogy a tanulás segíthet kitörni abból a szegénységből. A hatvanas években többször járt Győrben Ujfaluassy tanár úr, akinek előadásai egyre jobban érdekelték, és ennek hatására beiratkoztam a marxista egyetemre. Ott nem sok szó esett ideológiáról, tanultunk ezzel szemben esztétikát Ujfaluassy, Zoltai és Vitányi tanár uraktól, művészettörténetet Aradi Nórától. Felkészültebbek lettünk a művészetek hatásainak ismeretéből, gondolkodóvá váltunk, összefüggéseket kerestünk.

– *Ezen biztos sokan csodálkoznak: hogyan lehet ilyen elméleti ismereteket a gyakorlati zeneoktatásban konvertálni?*

– Nem pusztán ismeretekről, de gondolkodásmódról van szó. 1970-ben például, amikor megalapítottuk a Nádasy iskolát, a fejlesztést a zenekari partitúra alapján kezdtük el. Mindent nem lehetett egyszerre: elindult egy vonós képzés, aztán jött a fúvós oktatás, majd a fúvós is differenciálódott: fafúvósra és rézfúvósra, végül klarinétára, fuvolára, oboára, fagottra, illetve trombitára, kürtre harsonára, és tubára.

A másik fontos összefüggés, hogy nemcsak oktatásban, hanem kultúrában gondolkodtam. Én nagyon megszerettem ezt a városrészt, mivel a szülővárosomra emlékeztem. Rátaláltam itt Pápa hangulatára, szellemiségére, emberi kapcsolataira. Job-

ban felfigyelnek a vezetők is az ember munkájára, mint a belvárosban. Életem nagy szerencséjének tartom, hogy olyan támogatókra találtam, akik érzékenyek voltak erre és minden segítséget megadtak. Fejleszthettem, dolgozhattam. Hangsúlyozni szeretném, hogy a megvalósításhoz tantestület is kellett, amellyel együtt lehetett gondolkodni. A nyolcvanas évek már az iskolai együttesek nagy sikereiről szóltak.

– *Amikor leül egy gyerek, hogy csellózni kezdjen, hogyan, milyen módszerrel irányította a zenekar felé? Mesélt neki? Esetleg beültette egy-egy koncertre? Vagy beültette a zenekarba, hogy megérezze az ízt?*

– Még mindig vita van arról, mi ennek a legeredményesebb metodikája. Alapvető a gyerek motivációja. A legfontosabb, hogy a gyerek valahova eljusson: tudjon valamit megszólaltatni, ki tudja valahogy fejteni magát. Ha neki való zenét kap, olyat, amivel a lelke azonosulni tud, hamar rá lehet hangolni. Másfelől legyen meg benne az összhangra való vágyakozás, annak élménye. A tanárnak mindig legyen ott a hangszer, ne csak verbálisan dirigáljon, hanem üljön le a gyerek mellé és mutassa meg neki. Lehetőség szerint játssza a másik szólómot, mert az megsokszorozza a gyerek érdeklődését, az már az élmény adó közösségi zenélés egy fajtája.

Nagyon jó volt, hogy 1972-től a Kertészeti Kutató Intézet patronálta az iskolánkat. Ehhez az intézethez tartozott a fertődi kastély, ahova mi el is jutottunk. Csodálatos volt a hangulat, gyakoroltunk, koncertet szerveztünk, zeneakadémiai tanárokat hívtunk, akik tanították a gyerekeket és még hangversenyt is adtak.

– *Hogyan kezdődött a társművészetek bevonása a zeneiskolai hatáskörbe?*

– Ez mind annak a következménye, amiről meséltem: az összművészetek iránti érdeklődésemnek, annak, a rálátásnak, amire esztétikai tanulmányaim során tettem. Aztán 1979-ben alkalmam volt Pozsonyban művészeti iskolát látni, ahol a társművészetekkel is foglalkoztak. És velem együtt felfigyelt erre Mezei Gyula is, aki akkor a Fővárosi Tanács Művelődési Főosztályának vezetője volt. 1980-ban avattuk első önálló épületünket, egy villaépületet, ami nagy szó volt, hiszen akkoriban a zeneiskoláknak nem volt önálló épületük. 1981-ben kezdtük ott a társművészetek oktatásának kísérletét, amit aztán a nyolcvanas

években, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium engedélye birtokában, egy új koncepció égisze alatt, számos más intézményben is megvalósítottak. A mi kísérletünk fantasztikus sikerrel zárult, hiszen több száz gyermeket tudtunk magunkhoz vonzani: néptáncoltak, képzőművészettel foglalkoztak, később színészetet és balettet is lehetett tanulni. Óbuda után nálunk indult el a népzenei tagozat, s mivel népzene elképzelhetetlen volt autentikus élő zene nélkül tanítani, előbb a Téka, majd a Méta együttes járt hozzánk rendszeresen. Az iskola falain belül elképesztő kulturális élet jött létre. Aztán ez az iskola falain kívül is megmutatta magát a sorra alakuló együttesek segítségével. Itt, a Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti Iskolában is számos formáció működik: a különféle együttesek mellett kamaraszínház is működik.

A nyolcvanas évek közepére az iskolának köszönhetően a kerületnek önálló hangversenyélete lett. A Magyar Rádióval is volt például egy megállapodásunk, amelynek értelmében az akkoriban szokásos külső kamarahangversenyeinek egyik

helyszínéül a Kertészeti Kutató Intézetet választották, mi gondoskodtunk a közönség szervezéséről. Megfordult itt zenei életünk színe-java, a Bartók Vonósnégyes, 1975-ben Pásztor Ditta és számos más híresség.

1974-től indultak a Tétény-Promontor Napok, amelynek helyszíne a Kertészeti Kutató mellett a ma elég siralmas állapotban lévő, akkor még pompázó Rózsakert volt. Amikor kinyíltak a rózsák, tízezrek zarándokoltak oda, hiszen fantasztikus látványt nyújtott. Zene szólt a rózsák között és szerte a kerületben, megnyíltak a templomok kapui a hangversenyek és közönségük előtt. Koncerteket rendeztünk a budafoki moziban, ahol az első fellépő a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara volt Kobayashi vezényletével. Fellépett Kocsis Zoltán, Schiff András is.

Mindig meggyőződésemm volt, hogy azért, mert a zeneiskola nem hivatásos muzsikuskat, azaz nem profikat képez, azért még I-profi módon lehet – és kell – gondolkodni, dolgozni azoknak, akik ott oktatnak.

1981-ben az ifjúsági zenekar szimfonikusává vált, 1984-ben I. helyezést és az Osztrák Rádió Nagydíját kapta a bécsi

nemzetközi zenekari versenyen, 1985-ben és 1989-ben részt vettünk az Európai Ifjúsági Zenekari Fesztiválon Münchenben illetve Strassbourban. Majd a KÓTA közreműködésével összekerültünk az akkor már nagyon válságos állapotban lévő Közalkalmazottak Szimfonikus Zenekarával, amit végül mi vettünk át. A Fővárosi Tanács Dísztermét kaptuk meg, hogy ott koncertezhetünk, ahonnan már csak egugrás volt a Zeneakadémia Nagyterme... Hamarosan eljött a szponzorszerzések ideje, és nekünk sikerült valóban jó támogatásokat szereznünk. Ez teremtette meg annak lehetőségét, hogy a gyerekek próbádját, térítési díjat kaphattak. Jöttek a tehetséges fiatal muzsikuskok, körvonalaződött a majdani Dohnányi... Kellert természetesen az Önkormányzat egyetértése és támogatása is, anélkül nem ment volna. 1993-ban jegyezték be a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekart. Mindig büszkeséggel tölt el, ha látom: hány muzsikuspálya kezdődött éppen Budafokon. Szinte nincs ma már olyan zenekar, amelyben ne ülnének egykori budafoki növendékek

Tóth Anna

Harsonásmegmérettetés nagy nemzetközi sikerrel

Hőna Gusztáv reméli, nem kell négy évtizedet várni a következő versenyre

A 40. Budapesti Nemzetközi Zenei Versenyen különleges instrumentum művészei mérték össze tudásukat, hiszen 2005. szeptember 3-a és 12-e között a harsonások vetélkedtek a Zeneakadémián. A verseny győztese Alexander Gorbunov orosz művész lett, a második díjat az osztrák Hannes Hölzl, a harmadikat pedig a francia származású Antoine Ganaye vehette át. Bár hazai versenyző nem került a döntőbe, a két legeredményesebb középdöntős magyar versenyző – Horváth Szabolcs és Lugosi Róbert – különdíjban részesült. A zsűri elnöke, Hőna Gusztáv szerint nagyon rangos volt a budapesti megmérettetés, amelyen kiváló fiatal művészek mutathatták be tudásukat, s a verseny szervezettségével is lenyűgözte a résztvevőket, valamint a közönséget. Csak amiatt csalódott egy kicsit, hogy az egyes fordulók iránt kevesen érdeklődtek, s hogy a magyar versenyzők számára nem alakult túl szerencsésen a megmérettetés, hiszen a tizennégyből hatan voltak kénytelenek visszalépni. A zeneakadémiai tanszékvezető azért bízik abban, hogy így is sikerült legalább tíz napra reflektorfénybe állítani a harsonát, s hogy nem kell negyven esztendő várni a következő versenyre.

„A gálakoncert, amelyen a Rádiózenekar muzsikált Kovács László vezényletével, szintén hatalmas siker volt – meséli Hőna Gusztáv – a fiatalok, ha lehet, akkor még jobban játszottak, mint a döntőben. Korábban a versenyre összpontosítottak, most pedig a koncertre!”

A nemzetközi zsűri elnöke szerint megérdemelten nyert a 27 éves orosz Alexander Gorbunov, hiszen igazán profi pro-

dukciókat mutatott be az egyes fordulókban. A második helyezettet, az osztrák Hannes Hölzl-t pedig kivételes tehetségnek tartja, hiszen a muzsikusk tenor és alt harsonán is kiválóan játszik, s ehhez mindössze 18 esztendő... Szintén jogosan nyerte el a harmadik díjat a francia Antoine Ganaye, aki remekül bemutatta hazája harsonakultúráját is. A magyar versenyzők igazán kitettek magukért. Szép

produkciókat mutattak be, egyedül koncentrációjuk nem tartott ki a verseny végéig. A két legeredményesebb középdöntős Horváth Szabolcs jutalma egy Bach Stradivarius tenorharsona, valamint a Fővárosi Önkormányzat kétszázötvenezer forint pénzjutalommal járó Pro Cultura Orbis kitüntetés lett, s ez utóbbi díjat Lugosi Róbert is átvehette. Ennek Hőna Gusztáv azért is örül nagyon, mert ezt az

összeget kurzusokra, s újabb versenyekre fordíthatják a fiatalok.

Az Artisjus pénzjutalmát az elődöntő kortárs magyar művének, Szunyogh Balázs Tanulmány harsonára című kompozíciójának legjobb előadásáért egy amerikai művész, *Nathan M. Zgonc* vehette át, a Fővárosi Önkormányzat pénzjutalmát pedig Hidas Frigyes Movement című darabjának kiemelkedő tolmácsolásáért Alexander Gorbunov kapta. A díjazottak emellett számos koncertmeghívásban is részesülnek.

A nemzetközi zsűri munkájában Hőna Gusztáv vezetésével olyan elismert szakemberek vettek részt, mint *Michael Bequet*, *Rudi Josel*, *John Marcellus*, *Olaf Ott*, *Anatolij Szkobeljev*, *Farkas István Péter* és *Fejér András*, s igazán harmonikusan, vita nélkül tudtak együttműködni. A bírálóbizottság ugyanis 1-től 25-ig terjedő pontszámokkal értékelte a teljesítményeket, s a legmagasabb és a legalacsonyabb érték automatikusan kiesett. A szerzett pontokat a versenyzők nem vitték tovább, így minden újabb fordulót tiszta lappal kezdtek. Bár a zsűriben ülők is subjektíven, saját felfogásuk szerint osz-

tályozták az előadásokat, a legfőbb szempontok közé a kottahűség, a megfelelő ritmus, a hang minősége és a stílusismeret tartozott. A rendszer segített az igazságos döntések meghozatalában, a bírálóbizottságnak ugyanis abból a szempontból valóban nem volt könnyű dolga, hogy rengeteg tehetséges fiatal érkezett a világ minden tájáról.

Azt ugyanis, hogy mekkora volt az érdeklődés a harsonaverseny iránt, talán jelzi, hogy 19 országból hatvanan jelentkeztek. S bár végül csak 37-en léptek pódiumra, ez is igazán impozáns eredmény. A legnagyobb létszámmal magyarok neveztek, közülük került ki a legfiatalabb, 17 esztendőes versenyző is, de sokan érkeztek olyan nagy harsonakultúrával rendelkező országokból is, mint Oroszország vagy Franciaország. Emellett akadt jelentkező Máltáról, Spanyolországból és Japánból is.

Hőna Gusztáv a versenyről igazán csak felsőfokokban tud beszélni, hiszen magas színvonalú volt, tehetséges fiataloknak nyújtott bemutatkozási lehetőséget, ráadásul szervezetsége mind a résztvevőket, mind a közönséget lenyűgözte. Amiatt csa-

lódott csak egy kicsit, hogy bár számos cikk, interjú, tudósítás látott napvilágot, a Magyar Rádió összefoglalókat adott, közvetítette a nyitókoncertet, a döntőt és a gálaestet, s a harsona tíz napra a hazai zeneélet középpontjába került, mégis az egyes fordulók alatt elég kevesen üldögéltek a nézőtéren. A harsonaművész úgy véli, sajnos még ma sem kezelik ezt az instrumentumot megfelelő helyén, szólóhangszerként, s még mindig nem tudják, mi mindent lehet a harsonán eljátszani. Pedig ezért ő is rengeteget tett, hiszen nemrég jelent meg *Ajánlások* című lemeze, amelyen kortárs szerzők harsonára komponált művei kaptak helyet. Változtatni kellene ezen valahogy, s Hőna szerint ehhez remek első lépést jelentett a verseny. Az idősebb kollégái szerint az ötvenes-hatvanas években rendeztek már Budapesten harsonás megmérettetést, s a zeneakadémiai tanszékvezető bízik abban, hogy a következő versenyre nem kell negyven esztendőt várnia, még az ő életében sor kerül egy következő nemzetközi seregszemlére. S ezen majd a magyarok is szerencsésebben versenyeznek... R. Zs.

Kamarazenekar a szimfonikus zenekarban

2005. február 10-én, a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. Választható Kamarabérletek („D”) sorozatában debütált a Szegedi Szimfonikus Zenekar tagjaiból alakult Szegedi Kamarazenekar, melynek hangversenymestere Kosztándi István, a szimfonikusok koncertmestere.

Gyüdi Sándort kérdeztük a bemutatkozó együttesről.

– A Szegedi Kamarazenekar megalakulása bizonyos értelemben valóban új kezdeményezés, de mi sokkal inkább egy régebbi hagyomány felújításának tekintjük. A Szegedi Szimfonikus Zenekaron belül, az intézmény erőteljes támogatásával és elsődlegesen a nagyzenekar tagjaiból újjáalakul az az együttes, mely Szegedi Kamarazenekar néven a hetvenes-nyolcvanas években meg-lehetősen nagy aktivitást fejtett ki a város komolyzenei életében. A kilencvenes években Szegeden három, nagyon jelentős kamarazenekar nőtt fel: a ma is működő, Weninger Richárd által alapított és vezetett Weiner Kamarazenekar, az időközben, Pál Tamás karnagy távozása miatt meg-szűnt Salieri Kamarazenekar, és a Meszlényi László-vezette Musica Parlante, mely elsősorban

régizenei előadásmódja által jelentett különleges szint Szeged komolyzenei palettáján. A Musica Parlante – mint ismeretes – nemrégiben átalakult: Vonós Kamarazenekarként kissé más repertoárral, zenekarunk koncertmesterének, Kosztándi Istvánnak művészeti vezetésével működik, tagjai a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar Vonós Tanszakának hallgatói. A mai szegedi komolyzenei kínálatban – elsősorban a legaktívabb együttes, a Salieri Kamarazenekar kiesésével – nincs meg az a bőség, amit kilencvenes években a szegedi közönség megszokott. A kamarazene iránti igény kielégítése érdekében igyekszünk a korábbi aktivitásunkat fellevenítenni, a másik két kamarazenekar mellett, velük együtt színesíteni, gazdagítani a város zenei életét.

– *Kik az együttes tagjai?*

– Az együttes tagjai túlnyomórészt a Szegedi Szimfonikus Zenekar muzikusai, de egy-két „külsős” is van köztük. Az együttes célja, hogy az a repertoár is megszólaljon Szegeden az intézmény adta lehetőségeket kihasználva és egy hivatásos együtteshez méltó színvonalon, amely nem nagy szimfonikus zenekar összeállítására, méretére, előadói stílusára született. Az említett Weiner, Salieri és Musica Parlante kamarazenekarhoz képest a mi együttesünk olyan vonatkozásban lesz más, hogy nem karmester, hanem a hangversenymester által irányított zenekar lesz, akárcsak a Liszt Ferenc Kamarazenekar, vagy amilyen az I Musici di Roma, illetve a Tátrai Vilmos -vezette Magyar Kamarazenekar volt egykor. Ez

nem jelenti azt, hogy alkalmanként, ha a műsorban szereplő mű megkívánja, ne dirigálná karmester az együttest. Tavasszal például Händel Messiás című művét a barokk előadói gyakorlatot szem előtt tartva

kamarazenekarunkkal adjuk elő, és azt a koncertet én vezényelem – de ez egyáltalán nem lesz jellemző. A kamarazenekarunkban való részvétel művészeink számára egyébként nem kötelező; ellenkezőleg, az

együttesbe meghívást kapni külön rangot jelent. Kétségtelenül egyfajta válogatottról van szó tehát, melynek tagjai olyan muzsikuskok, akik igényes munkára megfelelő képességekkel és energiával rendelkeznek.

Kamarazenekarok vonzásában

– interjú Kosztánci István hegedűművésszel

2004 őszétől megszaporodott feladata a kamarazene terén: művészeti vezetője a SZTE Zeneművészeti Főiskola Vonós Tanszaka Kamarazenekarának és hangversenymestere a Szegedi Szimfonikus Zenekarnál újjáalakult Szegedi Kamarazenekarnak.

– *Nem sok ez egyszerre?*

– A minőségi munkából soha semmi nem lehet sok. Az egyetemi együttest kitűnő kollégám, a Vonós Tanszak vezetője, a Liszt-díjas Szecsődi Ferenc állította össze, míg az újjáalakult Szegedi Kamarazenekar jelenlegi tagjait én magam választottam ki Gyüdi Sándor igazgató-karnaggyal egyeztetve. Nem volt könnyű dolgunk, hiszen egyrészt sok a tehetséges fiatal a vonós tanszakon, másrészt pedig a profi zenészek – szimfonikus zenekari kollégáim – közül szintén nagyon nehéz volt kiemelni azt a néhányat, aki jelenleg részt vesz a munkában. Mindkét együttes olyan magas szintű szakmai és művészeti munkát jelent, ami minden muzsikusk álma lehet. Nagy-szerű érzés úgy dolgozni, hogy az ember folyamatosan tapasztalja az együttes minden tagja részéről a minőségi munka iránti elkötelezettséget és rajongást. A mi szakmánkban lelkesedés és szakmai elhivatottság nélkül nem lehet megmaradni.

– *Hogyan férhet meg két azonos hangszer-összeállítású együttes a városban?*

– Nagyszerűen. Mindez csak jó szervezés kérdése. Mindkét együttesnek megvan a lét-

jogosultsága, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy az egyetemi Vonós Kamarazenekar eddigi koncertjein és a Szegedi Kamarazenekar februári bemutatkozó koncertjén telt ház előtt játszhattunk. Évek óta figyeljük és tapasztaljuk, hogy a szegedi zeneszerető közönség mennyire igényli a kamarazenei programokat. Aki kedveli ezt a műfajt, bizonyára örül, hogy nagyobb a választék ezen a téren. Valójában fel se tenném ezt a kérdést, hiszen sértő a szegedi közönség számára, mely folyamatosan bizonyítja hűségét a komolyzene iránt akkor is, amikor világszerte váltságban van a műfaj. Számos kiváló szólísta és nagyszerűen megkomponált zenemű várja, hogy műsorra tűzzék. A két együttes kiválóan alkalmas arra, hogy a szimfonikus, ún. „nagyzenekari” repertoár mellett, más összetételű, kisebb lélegzetű műveket megszólaltasson. Ezekből pedig nagyon sok van a zeneirodalomban. Mivel a két együttes között van találkozási pont – személynem – a repertoárt és a fellépési időpontokat egyeztetni tudjuk úgy, hogy mindkét együttes számára elegendő lehetőség legyen a fellépésre, koncertezésre. Mi több, mellettünk még a Weiner Kamarazenekar is van létjogosultsága. Pályázatok útján egyik-másik hangversenyt tájoltatni is szeretnénk, hiszen a régióban a szegedi kamarazenekarokon kívül nincs hasonló minőségű együttes.

– *Említette saját személyét, mint érintkezési pontot a két együttes között. Nem lesz zavaró, hogy mindkét zenekarban Önt látja-hallja a közönség?*

– Az egyetemi Vonós Kamarazenekarban rendkívül tehetséges diákok muzsikálnak, a Szegedi Kamarazenekarban pedig kitűnő kollégáim vesznek részt a munkában. Mellettük én csak egy alkatrésze vagyok a gépezetnek. A közönséget bizonyára nem zavarja, hogy ugyanaz a muzsikusk ül az első pultnál, ha olyan produkció részese lehet, mely leköti minden figyelmét.

– *Úgy tűnik, nagyon kedveli a két együttesrel való munkát...*

– Tizenhat évig tanultam, sokszor keményen nélkülözve azért, hogy muzsikusk lehessenek. Hatévesen véget ért a gyerekkorom: 350 km-re kerültem az otthonomtól és a családomtól, kollégiumba, egyedül egy nagyvárosba, ahol nem volt más, csak a gyakorlás nap-mint nap. Amikor évfolyamelsőként végezve elvihettem az egyetlen zenekari állást és megkezdtem munkámat a nagyvárosi zenekar első hegedűjének utolsó pultjánál, arra gondoltam: istenem, megérte? Most két olyan együttesrel dolgozhatom, melyek csodálatos teljesítményre képesek. Mérheterlenül élvezetes ez a fajta szakmai munka. Nagy megtiszteltetés is számomra, hogy engem kértek fel erre a feladatra mindkét együttesnél. Hálás vagyok a Zeneművészeti Főiskola igazgatójának, Kerek Ferencnek, hogy teret és lehetőséget biztosít ezeknek a kiváló képességű diákoknak arra, hogy közös munkánk révén már a tanulás szakaszában esetleg úgy érezhessék: érdemes ezt a pályát választani. És hálás vagyok a Szegedi Szimfonikus Zenekar igazgató-karnagyának, Gyüdi Sándornak, amiért sikerült kiváló kollégáim számára újabb teret biztosítania a bizonyításra. Ráadásul mindez a szegedi zeneszerető közönség érdekeit szolgálja. Mi lehet ennél fontosabb? (K. M.)

A Debreceni Filharmonikus Zenekar 2005–2006 évi terveiről

A Debreceni Filharmonikus Zenekar a 2005-2006-os évadban számos újdonsággal, népszerű művekkel és ritkán játszott kuriózumokkal várja közönségét.

Az évad legszembetűnőbb újdonsága az lesz, hogy a zenekar hangversenyein olyan művészeti ágak képviselői is megjelennek majd, amelyek eddig nem voltak jellemző közreműködői a hangversenyeinknek. A zenekar így – Magyarországon eddig egyedülálló módon – olyan komplex kulturális programot kínál, amelyben szerepet kap a képzőművészet, a tánc, az ének, sőt a pantomim művészet is. Az előadásokon fellépnek a város más zenei intézményei, művészei is.

Az új koncepció jegyében öt különböző hangversenysorozatban működik közre a Debreceni Filharmonikus Zenekar.

A Bartók termi hangversenysorozatunkat a nagynevű karmester-igazgatóról, Rubányi Vilmosról neveztük el, hogy ezzel is utaljunk az építő, újító hagyományok újraélesztésére. A sorozat előadásai már 18.30 órakor elkezdődnek, amikor a zenekar tagjaiból és debreceni művészekből álló kamarazenekarok adnak körülbelül egy órás időtartamban „előkoncerteket” az Aranybika Szálló Hajós Alfréd terében, mialatt a debreceni Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesülete festményeiből nyílik tárlat. Mind a kamarazenekari koncertek, mind a kiállítás illeszkedik a 19.30 órakor kezdődő hangverseny tematikájához. A koncerteket és a kiállítást egy szakértő műsorvezető szórakoztató és ismeretterjesztő előadása fűzi össze és teszi teljes élménnyé. A 19.30 órakor kezdődő hangversenyre már egy beavatott, a zenére nyitott, lélekben felkészült és várhatóan jó hangulatú közönség ül be a Bartók terembe. Reméljük, hogy a külföldön már hagyományokkal rendelkező, ám Magyarországon még újdonságnak számító koncertrendezést a zenés kiállítás-megnyitókön egyébként is gyakran megforduló debreceni közönség örömmel fogadja majd.

A Filharmónia Kht. által szervezett Filharmónia-Raiffeisen elnevezésű bérletssorozatban négy hangversenyt működtünk

közre. Ennek részeként csendül fel Verdi Requiem-je a Nemzeti Énekkar közreműködésével. A többi koncerten olyan neves szólisták is fellépnek majd, mint Lukács Éva, Yaron Gottfried (Izrael), Fülep Márk és Szalai Antal. A sorozat hangversenyeinek műsor-összeállítása itt is sajátos tematikát követ.

Az Unokák-nagyszülők családi hangversenysorozat is újraindul megújult formában. A koncertek fiataloknak szóló ismeretterjesztő, szórakoztató jellege továbbra is megmarad, ám a hangversenyeken itt is hangsúlyos szerepet kap a művészetek „kézfogása”. A sorozat koncertjein debreceni táncosok és operaénekesek működnek közre, de lesz olyan előadás is, amelyen a zenekarunk M. Kecskés András pantomim művésznak ad kíséretet, aki Prokofjev Péter és a Farkas című művét teszi még élvezetesebbé és felejthetlenebbé a gyerekek számára. A hangverseny családi jellegéhez illő helyszín, a Déri Múzeum Díszterme ad otthont a megújult sorozat négy előadásának, míg két alkalommal a Bartók terem „felnöttes” atmoszféráját tapasztalhatják meg a fiatal koncertlátogatók. Az előadásokat most is, mint annak idején, műsorvezetők értő tolmácsolása teszi még emlékezetesebbé. A hangversenyek családi jellegét a bérletárak megállapítása is tükrözi, hiszen azok a felnőttek, akik gyerekekkel együtt jönnek, speciális kedvezményben részesülnek, ráadásul a velük érkező gyerekek ingyenesen jutnak belépőjegyhez.

Az Universitas hangversenysorozat az új koncepció megvalósításának egyik fontos megvalósítási terepe, hiszen éppen a magasabb ingerküszöbhez hozzászokott egyetemi fiatalság lehet vevő a látványos, több művészeti ágat is felvonultató előadási formákra. A sorozat keretében a pantomim- és énekművészet mellett a filmművészet is megjelenik majd, így például a híres klaszrikusnak számító Jégmezők lovagja című

film vetítésekor az eredeti, Prokofjev által komponált filmzenét a Debreceni Filharmonikus Zenekar adja elő.

Ismét közreműködünk a Debreceni Kodály Kórus Gulyás György bérletssorozatának két hangversenyén.

A Zenei Világnapot a város zenei intézményei közösen ünneplik meg. Olyan egységes, egynapos rendezvénysorozat megvalósítását határozták el, amely során egymást követő időpontokban, a város különböző helyszínein, a Liszt teremben, a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola koncerttermében, a Református Kollégiumban, a Déri Múzeum Dísztermében, majd legvégül a Bartók teremben kerül sor hangversenyekre. A rendezvénysorozat így egy nap leforgása alatt teremtene lehetőséget a város koncerthelyszíneinek és zenei intézményeinek bemutatására. A zenekar, hagyományos Bartók termi hangversenyének első felében, a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola és a Debreceni Egyetem Konzervatóriumának versenygyőztes növendékei számára nyújtana fellépési lehetőséget. A Magyarországon egyedülállóan számító és hagyományteremtő kezdeményezésünk reméljük, hozzájárul az Európa Kulturális Fővárosa cím elnyeréséhez 2010-ben.

A zenekar több ízben vállalt fellépést a fővárosban, így 2005 szeptember 16-án és október 14-én folytatja a Mátyás templomban megkezdett sorozatát, október 10-én a Zeneakadémián ad koncertet, 2006-ban fellép a Művészetek Palotájában és részt vesz a budapesti Filharmónia ifjúsági hangversenysorozatán. Külföldi turnén a zenekar jövő tavasszal vesz részt Németországban, Ludwigshafenben és Olaszországban, Milánóban.

Az új évadban négy ősbemutató előadását vettük tervbe. Az október 10-i zeneakadémiai koncertünkön Draskóczy László „Károli

kantáta” című művét adjuk elő a Károli Gáspár Református Egyetem fennállásának 150-ik évfordulója alkalmából. Debrecen város felkérésére a város napján, 2006. április 11-én Balassa Sándornak a város számára írt „Cívis város” című művét mutatjuk be Debrecenben, az újonnan megépült Kölcsey Ferenc Művelődési Központban. 2006 május 19-én és 21-én Pongrácz Zoltán „Missa Solemnis” című művét, a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen pedig Vajda János új szerzeményét adjuk elő.

A zenekar vezetősége új díjak megalapításáról is határozott, így idén első ízben ke-

rült kiosztásra a Kritikus Díj és a Nívó Díj. Előbbi díjazottjára a zenekar munkáját folyamatosan figyelemmel kísérő kritikusok tesznek javaslatot, az utóbbival a fenntartó önkormányzat díjazza a szerinte legeredményesebb zenekari művészt. A Kritikus Díjat az idén Ludmány Antal, oboaművész, a Nívó Díjat a zenekar koncertmestere Dénesi Csaba vehette át. Szintén az idei évadzárón került átadásra – három év kihagyás után – a Rubányi Vilmos Díj – ezt Fekete Katalin csellóművész nyerte el. Az Évad Zenekari Művésze Díjat – a zenekari tagok szavazatai alapján – Galuska Anikó brácsaművész kapta.

Debrecen város önkormányzata jövő év januárjától átalakítja a művészeti intézmények működését. A zenekart és a Debreceni Kodály Kórust a Debreceni Filharmonikus Zenekar és Kodály Kórus elnevezésű intézménybe vonja össze, amelynek ügyvezető igazgatói pozíciójára pályázatot írt ki. A zenekar, a kórus és a Csokonai Színház operatagozatának művészeti munkájáért egy zeneigazgató lesz felelős.

Kocsár Balázs,
igazgató

Hangverseny és „vidéke” Magyarországon 2005 táján

A Rádiózenekar profiljához nem tartozik szorosan a vidékre járás.

Mégis az utóbbi pár évben - nem a Rádió rendezésében - ezt teszi. 2004-2005-ben megfordultunk az ország szinte valamennyi nagyvárosában, ahonnan élményekkel megrakodva hosszabb-rövidebb éjszakai buszozás után haza is értünk. Most élménybeszámolót tartanék, egyáltalán nem túl magasra emelt igényekkel fellépve a vidéki hangversenyek helyszínéit illetően. Nézzük először, hogy miként fogadják a helyi koncerttermek a hozzájuk érkező (nem csak) fővárosi zenekarokat.

Helyszín: Általában lepukkant színházi színpad, vagy volt moziból (Győr), zsinagógából (Szombathely) átalakított kényszer szülte terem, vagy egyetemi aula (Pécs, Veszprém), korszerűtlen, réges-rég elavult berendezéssel. Recsegő, rozoga székek, hajladozó padlózat, állíthatatlan kottaállványok keserítik az életet. Általános a helyhiány még ott is, ahol lenne tér, valahogy olyan szűk a beépített pódium, hogy a nagyzenekar csak szorong rajta. Sehol nincs élet- és értékmentő biztonsági lécz felszegelve az alkalmi építmények szélén. WC általában egy van nyolcvan ember számára, néha közös a közönséggel (Veszprém), néha egészen elfogadhatatlan állapotban (Pécs).

Üdítő kivétel Nyíregyháza. Az új Kodály Zoltán Általános Iskola és Gimnázium koncertterme európai léptékű, némi hibával, később erre még kitérek.

Öltözők: Kivétel nélkül mindenhol kicsik, néha koedukáltak, egy parván választja el a nőit a férfióltözőtől (Veszprém). Fogas nincs, a szék kevés, nem jut mindenkinek.

A zenekari tagok sok esetben a színpad mögötti díszletraktárban öltöznek, kihaszánálva (fogas híján) a díszletekbe vert szögeket, kiálló deszkákat, fél lábbon ugrálva cserélik utcai ruháikat a koncert öltözékre. (Csodálatos látvány tárulna a közönség szeme elé, ha egyszer véletlenül valaki felhúzná a pódiumot a kulisszáktól elválasztó függönyt!) Köszönetet kell mondanom a Győri Filharmonia igazgatójának, aki ott jártunkkor bennünket rézfúvósokat befogadott irodájába, ahol emberi körülmények között érezhettük magunkat. Volt szék, fogas, de még sütemény és sör is. (Ó, micsoda kiváltságok!)

Világítás: Magyarországon, (néhol külföldön is) a világítás azt jelenti, hogy a zenekart a nézőtér felől világítják be, így a zenekari művészek szemből kapják a fényt. Ettől csak két dolgot nem lehet látni: a kottát és a karmestert. Egy-két színházban kapunk a fejünk fölé szuffitát, abból viszont olyan hőség árad, amely elhangolja a hangszereket, az izzadásról nem is be-

szélve. Az üde kivételként említett nyíregyházi teremben sincs a pódium világítása megoldva. A zenekar utolsó két sora bensőséges homályba burkolódik. Csekély befektetéssel pultonkénti világítás megoldás lehetne.

Akusztika: Bizonyára nem én vagyok az első, aki leírja, hogy a Pécsi Egyetem aulájának akusztikája messze a legrosszabb az általunk „bejátszottak” közül. Gondolom, hogy a régebbi időkben használt Liszt Terem kis méreténél fogva esett ki a koncertszervezők látóteréből. Helybeliektől tudom, hogy még ráadásul életveszélyesnek is van minősítve, tehát ott nem lehet hangversenyt tartani. Sajnos igazán jó akusztikájú teremről, színházról nem tudok beszámolni. Talán a szombathelyi és a debreceni szólt úgy, ahogy kellene, de az is lehet, hogy itt is csak a rézfúvósok voltak elégedettek. (Debrecenben ottani kollégától hallottam: „akármit csinálsz, ha akarsz lazálhatsz is, a terem úgy szól, mint az ágyú.”) A közönség sorából nem beszél-

tem senkivel, de nekünk rézfúvósoknak valóban jó volt ott játszani. Nem lazásultunk!! A jó akusztikát tudom, nehezen lehet létrehozni. Még igen nagynevű helyeken sem találták el a zenekari koncertek hangzásának megfelelő belső teret. Hát akkor mit akarunk mi, a végső soron nem is hangverseny célokat szolgáló épületektől? Azoktól semmit, de az illetékesektől új szemléletet és új, valódi hangversenytermeket igen. Bár több, mint harminc évvel ezelőtt történt, de még jól emlékszem, mert akkor ott dolgoztam, hogy két ambiciózus szombat-helyi tanár – megérdemlik, hogy leírjam a nevüket – Petró János és Tibold Iván a városi és megyei tanácsal egyetértésben kiverkedte, hogy a Zsinagóga koncertteremként működjön. Ténykedésük példaértékű lehet ma is, bár ennyi idő alatt a város és a megye is kinötte a helyiséget, újra lenne szükség. Hallom, hogy tervek vannak, de felfelé nem lehet építkezni, mert a zsinagóga épület látványát nem takarhatja el semmi, tehát marad a föld alatti változat.

Gondolom messze még a megvalósulás, de már a gondolat is díjazandó.

Szervezés: Mint tudjuk, a jó szervezésnek párja nincs, a szervezési hiba viszont megbocsájthatatlan. Vidéki portyázásunk alatt kétszer is előfordult, hogy a hangverseny után, néhány óra buszozást követően a nem túl messze eső város szállodájában éjszakáztunk, ahonnan délelőtt ki kellett költözni. A koncertig hátralévő időt (7-8 óra) az utcán, tereken, vendéglátó ipari egységekben, jobb esetben környékbeli kirándulással ütöttük el. Mondanom se kell, hogy senkinek sem volt túl jó kedve és nem túl hízelgő megjegyzések hangzottak el a szervezőknek címezve. Tegyük hozzá, joggal! Egy 80–100 tagú művészegyüttest utcára rakni hangszerestől, csomagostól enyhén szólva tiszteletlenség, nem enyhén szólva brutalitás. Ez a szervezési hiba megbocsájthatatlan.

A hangversenyeknek a fentebb vázoltakkal együtt jónak kellett lenniük, nem a saját ló

dicsérete, hanem a visszajelzések mondat-ják velem, hogy jók is voltak. Az egyik városban a hangverseny után, a nagy sikerre utalva, az egyik helyi vezető a következőket mondta: „Te, ez a közönség szeret benne-teket!” Ezt éreztük mi is, és be kell vallanom, hogy nem is a közönséggel volt bajunk, hanem azzal a visszatérő, hibás felfogással, hogy a zenész, a művész, mindent meg kell, hogy tegyen a sikerért és meg is tesz mindent. Ugyanakkor tudásához, teljesítményéhez képest méltatlan körülmények között kényszerül művészi munka végzésére. És ez senkit sem érdekel.

Élménybeszámolómat nem címez senkinek, címezem tehát mindenkinek. Segítetek! Segítsenek!!

Szabó Vilmos
Tuba
Rádiózenekar

Visszhangra vár az EKHO

Megszülethet a művészek jogállását is szabályozó törvény

Az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló szabályozást ősszel terjesztik a parlament elé, s ha sikerül elfogadtatni, akkor a tervek szerint 2006. január 1-jétől lép életbe. Az EKHO rendezheti a színelte szerződések ügyét, ráadásul sikerült egy olyan közteherviselési formát találni, amely a művészek számára is kedvezőbb helyzetet teremt a jelenleginél. Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zene-művészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtitkára szerint megszülethet egy olyan sajátos szabályozás, amely számos más területen is érzékeltetni fogja hatását. S bár néhány kérdőjel még akad, az EKHO-ról szóló törvénynek november 15-ig meg kell születnie. Eddig az időpontig kell elfogadni azokat a nyilvános irányelveket is, amelyek rögzítik, mikor kell munkaviszonynak vagy megbízáson munkaviszonynak nyilvánítani az adott jogviszonyt, és milyen megállapodások maradhatnak vállalkozási szerződések, azaz melyek az ún. színelte szerződések jellemzői. November 15-e után az érintetteknek másfél hónapjuk lesz arra, hogy eldöntsék, az

EKHO-t vagy az EVÁ-t választják. Azoknak, akik 2006. június 30-ig az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás mellett döntenek, nem fogják megvizsgálni korábbi szerződéseit, a többiek viszont komoly adóhatósági és munkaiügyi ellenőrzésekre számíthatnak.

A lapunk előző számában dr. Gyimesi László még kissé borúlátóan – a művészejogállásról szóló törvény kapcsán – azt nyilatkozta: „az illetékes szervek nagyon tartanak attól, hogy a művészeknek további kedvezményeket biztosítsanak vagy elfogadjanak rájuk jellemző sajátosságokat”. S bár néhány biztató jel már akkor is akadt, a folytatást, s azt, hogy az évek óta tartó egyeztetéseknek, tárgyalásoknak mikorra lesz bármilyen kézzelfogható eredménye, lehetetlen volt előre megjósolni. Szerencsére a nyári hónapok alatt új irányt vettek az események, a kormányzat ugyanis elhatározta, hogy a művészek és az újságírók számára megkísérel egy sajátos és egyedi teherviselési rendszert létrehozni. Az EKHO, azaz az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás segít abban, hogy élesen elkülönítse egymástól a valós és a színelte munka-

szerződéseket, s ez utóbbiak számát akár nullára redukálja. Az EKHO kidolgozását a Pénzügyminisztérium és a Munkaügyi Minisztérium végezte, s a június óta folyó egyeztetésekben szakszervezet, és más szakmai szervezetek képviselőiben Dr. Gyimesi László vett részt. Az érdekképviseleti szervezetet a munka minden szakaszába bevonták, a főtítkárs számos javaslatát vették fontolóra és építették be a törvénytervezetbe. Az EKHO-ról nyár végén egyeztettek a kormánnyal, s augusztus 29-én már a kormányfő is részt vett az egyeztetésen, és ő ismertette sajtótájékoztatón az új adónem részleteit. A szabályozás ősszel kerül a parlament elé, s ha elfogadják, akkor 2006. január 1-től lép életbe.

Miután a további tárgyalások során még néhány részlet változhat, ezért Dr. Gyimesi László ezeket nem kívánta felsorolni, a törvény sarokpontjairól, fő irányvonalairól viszont szívesen beszélt. Elmondta, egy könnyített, sajátos kedvezményekkel teli rendszer született. Ebben a jogszabálytervezetben a művészejogállásnak, művészfoglalkoztatásnak nagyon fontos tartalmi

eleme, a közteherviselés került bele, hiszen ebből következik, hogy ennek a körnek a tagjai mennyi adót, mennyi társadalombiztosítást fizetnek, s ezek után milyen szolgáltatásokat kapnak. Gyakorlatilag tehát a jogállás összes kellékét megtalálni benne.

Ez ugyanis egy adószertű szabályozás, amely mentén a korábbi nagy terv, a művésztörvény egy jelentős része megváltozol. A tervezet ugyanis jelenlegi állapotában elismeri azt, hogy ennek a művészeti tevékenységnek a művelői kiemelt fontosságúak a társadalom szempontjából, s az alkotmány alapján az államnak kötelessége, hogy segítse őket munkájukban. Ennek egyik eszköze az egyszerűsített közteherviselés, a kedvezmények biztosítása, s annak elismerése, hogy ezeknek a tevékenységeknek olyan sajátosságai vannak, amelyek alapvetően különböznek a többitől, ráadásul azt is megállapítja, hogy a művészeti tevékenység célja nem elsősorban a gazdasági előnyszerzés. Nagy jelentőségű gondolatok ezek, amelyeknek nemcsak erre a szabályozásra, hanem számos egyéb területre is jelentős hatással lehetnek, ha az EKHO törvényerőre emelkedik, hiszen hivatkozási alapot biztosít majd. Mindez megérte a többéves munkát – véli a szakszervezeti vezető, aki örül annak, hogy végre siker koronázta eddigi fáradozásukat.

A gyakorlati részt illetően pedig elmondta, hogy komplikáltak látszó, de valójában nem annyira bonyolult szabályrendszer jön létre. A legfontosabb az, hogy művész illetve újságíró foglalkozáshoz kötődő jövedelem EKHO-járól van szó. A jogszabály tételesen felsorolja, hogy milyen foglalkozások tartoznak ide. (Természetesen csak az alkotók, az előadóművészek köre érintett a művészeti területen.) A későbbiekben még szükség lesz pontosításokra, hiszen egy ilyen lista mindig hiányos és pontatlan, de ebben is igyekeznek a legméltányosabb módon eljárni. Arra viszont gondosan odafigyelnek, hogy olyanok ne kerülhessenek bele ebbe a csoportba, akiknek ez a későbbiekben visszaélésre adhat lehetőséget. Az érintettek körét minden bizonnyal a FEAOR- foglalkozások országos jegyzéke alapján állapítják majd meg, hiszen az ebben szereplő tevékenységek is jellemzően végzettséghez kötöttek (vagy ezeket díjak, kitüntetések pótolják). A kedvezményezettek köre nem tágítható a végtelenségig, szabályozásához meg kell hát találni a megfelelő paramétereket, s a szakszervezeti vezető azt is látja előre, hogy ez akár konfliktusokkal járhat majd.

Az EKHO másik sarkalatos pontja, hogy alanyai magánszemélyek, nem pedig egyéni vagy társas vállalkozók. (Természetesen egy művésznak lehet vállalkozása, egyes munkáit számlázhatja is annak alapján, de az EKHO esetében nem abban a minőségében jár el. Ez azt jelenti, ha valaki tegyük fel egyéni vállalkozó, attól még köthet EKHO-s szerződést is, az esetleg jelenlegi színlelt szerződése helyett. Az EKHO közteherviselési kondíciói gyengébbek az EVA-énál, azonban kevesebbet adózik, mintha munkaviszonyban lenne. Mindez nem érinti az egyéni vállalkozását, ezt, mint magánszemély teheti meg, s így lehetősége van arra, hogy elkerülje a színlelt szerződést, viszont nincs szüksége a klaszikus munkaviszonyra sem. A tervek szerint az adónemnek lesz felső határa is, ami 25 millió forint éves jövedelmig terjed. Az EKHO 35 %, ebből 20% az, amit a díjazás után a munkáltató fizet, 15 %-ot pedig levon ebből az összegből, s így ez a konstrukció a munkáltatónak is lényegesen kedvezőbb a jelenleginél. A szolgáltatásai azonban némileg szűkösek, hiszen nem jár utána táppénz (viszont aki igénybe veszi, annak legalább minimálbéresnek kell lennie, s azután már jár ez az ellátás!), GYES, terhességi anyasági segély, s még néhány hasonló dolog. Viszont jelentős pozitívuma, hogy az EKHO-val keletkezett jövedelem 50%-a nyugdíjalapot képez!

AZ EKHO létrehozásával egyidejűleg a színlelt szerződések kritériumai is egyértelművé válnak, ezért az érintett szakmákban ennek kritériumait pontosan le is fogják írni, hogy a foglalkoztatók, foglalkoztatottak és az ellenőrzők azonosan szempontok alapján dönthessenek. Aki tehát ezek után mégis színlelt szerződést köt, akkor azt tudatosan kell tennie, és a jogi következményeit is viselnie kell. Az EKHO-val azok akik jelenleg munkaviszonyban, vagy közalkalmazotti jogviszonyban vannak, amellet, hogy munkajogi helyzetük semmilyen tekintetben nem változik, olyan jogokat is kapnak, amelyeket eddig élvezhettek, azaz választhatják az EKHO szerinti közteherviselést is. Akik pedig vállalkozóként esetleg színlelt szerződéssel dolgoztak, azok amnesztiát kapnak, tehát nem lesz visszamenőleges vizsgálat és elmarasztalás, és emellet, ha foglalkoztatási feltételeik ezt szükségessé teszik, munkaviszonyt létesíthetnek, amivel jogosulttá válnak a munkajog valamennyi szabályára és az ezekhez kapcsolódó egyéb ellátásokra

úgy, hogy mindezt nem az általanos szabályok szerinti közteherviseléssel, hanem az EKHO-val szerzik meg.

Ez az új adónem valóban kedvezőbb – véli dr. Gyimesi László –, s bízik abban, hogy nem lesznek alkotmányjogi akadályai, a pártok is el fogják fogadni, így valóban életbe is léphet. Meg fog születni, először Magyarországon, a művészekre vonatkozó speciális szabályozás, amelynek foglalkoztatási leágazásai is vannak.

A szakszervezeti vezető szerint a szabályozás a zenészek számára szintén számos előnyt tartogat. Nagyon lényeges eleme például, hogy azt a roppant igazságtalan helyzetet, amelyet a művészek között a különböző jogviszonyok eredményeztek, s ugyanazért a munkáért ugyanabban az együttesben volt, aki lényegesen magasabb jövedelemhez jutott (az alkalmazotti és a vállalkozói jogviszony közterhei különbségének eredményeként), ezzel végre megszüntethetik. Így mindenkit azonos helyzetbe hoznak, hogy a munkáltató ne annak alapján válasszon, hogy ki tud számlát adni, vagy nem ragaszkodik a munkajogviszonyhoz. A cél, hogy körülbelül hasonló összeg maradjon mindenkinél, illetve az, aki vállalkozó, az valóban a saját kockázatára fektessen be.

Dr. Gyimesi László elmondta azt is, az egyeztetések során azt lehetett érezni, a kormányzat is megoldásra törekszik, sokszor tanácstalanok ebben az ügyben. A kérdés valóban az volt, hogy a nagy rendszeren belül ennek a két kis társadalmi csoportnak (a művészeknek és az újságíróknak) hogyan lehet megoldani a helyzetét, hiszen nem lehet miattuk az egész adórendszert, társadalombiztosítási és különböző ellátási rendszert teljesen átalakítani. Olyan megoldásokat kellett keresni, amelyek beleférnek az egységes nagy rendszerekbe, de egy bizonyos határig megengedik a különbségeket is. Mivel a kérdés megoldása egy szűk terület érdeke, ehhez időre volt szükség, szerencsére egyfajta határozott kormányzati szándék érvényesül.

Az EKHO kapcsán Csizmár Gábor, a munkaügyi miniszter azt nyilatkozta az újságoknak, hogy úgy véli, az új adónem kiállja az alkotmányosság próbáját. Veres János pénzügyminiszter szerint pedig nem lehetnek versenyjogi aggályok, hiszen ez az adónem a magánszemélyeknek ad kedvezményeket. November 15-ig mindenestre még alakulnak a részletek, s utána fél esztendőn keresztül töprenghetünk az EKHO-n. R. Zs.

Részletek a törvénytervezetből

A Művészeti Szakszervezetek Szövetsége – együttműködve számos művészeti szervezettel, így a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségével is – évek óta dolgozik annak érdekében, hogy megszülessen egy olyan törvényi szintű szabályozás, amely megkülönböztetett módon szól a művé-szeti élet szabadságáról, a művészeti tevékenységről, mint egy sajátos foglalkozásról, és létrehoz a művészek számára egy kedvezményes, sajátos közteherviselési rendszert, amelyben a feltételek azonosak a munkaviszony, a közalkalmazotti jogviszony és a polgári jogviszonyok (vállalkozási, megbízási) esetében.

Ez a szabályozás megszületni látszik az ekho keretei között, hiszen néhány hónapos egyeztetést követően, a kormány a mai napon benyújtotta az Országgyűlésnek az erre vonatkozó törvényjavaslatot.

Az ekho-ról az elmúlt időszakban számos tájékoztatás jelent meg az írott és az elektronikus sajtóban. Ezek sajnos gyakran pontatlanok és félrevezetőek voltak, és főleg idő előttiek. Ma, a törvénytervezet és indoklása birtokában könnyebb pontos tájékoztatást adni, és a következő sorokban erre teszünk kísérletet. Természetesen hangsúlyozni kell azt, hogy a parlamenti vita során a törvényjavaslat még változhat, továbbá azt is, hogy e sorok csak néhány, fontosnak tűnő részletre térnek ki, és nem a törvénytervezet teljes körű ismertetésére.

Idézet a törvénytervezet bevezető sorai-ból:

„Az Országgyűlés azon kötelezettségére tekintettel, hogy a ... művészeti élet szabadságának megvalósulását előmozdítsa, figyelemmel arra, hogy mint törvényalkotó egyes alkotmányos és társadalompolitikai célkitűzéseinek érvényesítése érdekében a közterhek vonatkozásában kedvezményeket állapíthat meg, elismerve azon személyek tevékenységének sajátosságait, akik e célok elérésében közreműködnek, a következő törvényt alkotja:”

Ezek a sorok – véleményem szerint – meghatározó jelentőségűek a művészeti élet és a művészek számára. Ilyen gondolatokat hatályos jogszabály nem rögzít, ez a művészet és a művészek társadalmi, jogi elismerésének lényegében első, meghatározóan jelentős állomása. Az, hogy ez nem egy önálló művész törvény keretében, hanem a művészekre is vonatkozó közteherviselési törvényben kerül megfogalmazásra, a lényegen nem változtat.

Kire vonatkozik az ekho?

Az ekho hatálya arra a magánszemélyre terjed ki, aki a törvényjavaslatban meghatározott foglalkozást (így többek között színész, előadóművész, bábművész, író, rendező, díszlettervező, jelmeztervező, dramaturg, zenész, énekes, koreográfus,

táncművész, segédszínész, segédrendező stb.) folytat munkaviszonyban, vagy közalkalmazotti jogviszonyban, vagy más munkaviszonyszerű jogviszonyban (pl. köztisztviselői vagy szolgálati jogviszonyban), vagy vállalkozási, megbízási (felhasználási) szerződés alapján. Érdemes talán még egyszer aláhúzni: az ekho magánszemélyekre terjed ki (és nem társas vállalkozásra vagy jogi személyre). Emellett természetesen kiterjed a magánszemélyt foglalkoztató munkáltatóra, kifizetőre.

Mi az ekho lényege?

Az ekho egy egyszerűsített közteherviselési szabályrendszer, amely szerint a kifizető – a magánszemély erre vonatkozó nyilatkozata alapján - a díjazásból 15% közterhet von le és a díjazás után 20%-ot fizet be. A díjazás, ahogy már említettem, származhat munkaviszonyból, közalkalmazotti jogviszonyból, vagy vállalkozási, megbízási szerződésből. A 15%-os közteher 11% személyi jövedelemadót és 4% nyugdíjjáradékot foglal magába. A nyugdíjjáradékot a nyugdíjasoktól nem kell levonni, így a levonás esetükben csak 11%. A munkáltatói, kifizetői 20%-os közteher 11%-os egészségbiztosítási járulékot és 9%-os nyugdíjbiztosítási járulékot tartalmaz.

Aki a nyilatkozata szerint az ekho-t választja és teljesíti a fenti közteherviselést, az

a díjazás után semmilyen további adózásra vagy járulékfizetésre nem kötelezhető.

A kifizető a magánszemély nyilatkozata alapján köteles az ekho-t alkalmazni.

Az ekho alkalmazásának bevételi összehatára – ha a magánszemély rendelkezik az éves minimálbér nagyságát elérő általános szabályok szerint közterheket viselő jövedelemmel – 25 millió forint. Ha az magánszemély általános szabályok szerint közterheket viselő jövedelme ennél kevesebb, akkor a 25 millió forintnak az olyan hányada a bevételi összehatár, amilyen hányadot képvisel a magánszemély általános szabályok szerint közterheket viselő jövedelme az éves minimálbérhez viszonyítva.

Mire nem terjed ki az ekho?

Az ekho nem terjed ki a társas vállalkozásokra, illetve az általuk létrehozott jogviszonyokra. Azaz: akinek például van egy betéti társasága, úgy dönthet, hogy a szerződés nem a betéti társaság és a kifizető (pl. a színház) között, hanem a magánszemély művész és a színház között jön létre. Azonban nincs akadálya annak sem, hogy a bt tagja (a művész) a bt-ből – amennyiben a feltételek teljesülnek – ekho-val „vegye ki” a jövedelmét (a minimálbért meghaladó részt). Ez az eset akkor fordulhat elő, amikor a bt és a színház között kötötték meg a szerződés, a bt. az általános szabá-

lyok szerinti társasági adóalanyként adózik, a tag(ok) pedig a bt-ben az ekho törvényben felsorolt tevékenysége(ke)t végzik a bt. számára. Az eva-s társas vállalkozások és az ekho kapcsolatánál is ugyanez a helyzet, azaz a magánszemély választhatja az ekho-t, azonban az evás társas vállalkozás tagjaként a társaság bevételeiből a tagra jutó részt (ennek szabályait részletesen most nem ismertetem) az ekho bevételi összeghatárt csökkentő tételként kell figyelembe venni.

Mit nem érint az ekho?

Az ekho nem érinti a szerződések tartalmát, mert kizárólag a közterhek megfizetésének módjáról, feltételeiről és egyéb szabályairól rendelkezik. Ezért semmilyen összefüggés nincs például a munkaviszonyban, vagy közalkalmazotti jogviszonyban biztosított jogok (pl. felmondási idő, végkielégítés, kollektív szerződés, fizetett szabadság, felmondási védelmek stb.) és az ekho választása között, azaz a jogok az ekho szerinti adózás, közteherviselés mellett is változatlanok.

Ugyancsak nem érinti az ekho az ún. színlelt szerződéseket, de erre még a későbbiekben visszatérek.

Melyek az ekho választásának feltételei?

Ez a törvényjavaslatban egy meglehetősen összetett, több feltétel összefüggését összehangoló szabályrendszer. Jelen sorokban nem kívánom a jogszabályt idézni, ezért kicsit pongyolán foglalom össze a lényegét.

Az első feltétel az, hogy a magánszemély bármilyen (tehát nem csak művészi) jogviszonyban, akár munkavállalóként, vagy vállalkozóként, vagy megbízottként olyan jövedelmet szerezzen, amely után az általános szabályok szerint fizeti a közterheket. Ez az egyéni vállalkozók esetében a legtipikusabban a vállalkozói kivét után fizetett személyi jövedelemadót és járulékokat jelenti. A nyugdíjasoknak ezt a feltételt nem kell teljesíteni. (A nyugdíjasnál feltétel a törvény szerint, hogy az adóévben legalább 183-napig nyugdíjas legyen)

A második feltétel, hogy a magánszemély a már említett foglalkozások valamelyikét űzze, és szerződése, illetve foglalkoztatása is erre vonatkozzon, illetve a díjazást ennek a tevékenységnek az ellátása ellenértékeként kapja.

A harmadik feltétel az, hogy a magánszemély művész a kifizetőnek – a törvényjavaslatban meghatározott eljárási rendben – írásban nyilatkozik arról, hogy a bevétel-

ének egészét, vagy mekkora részét kívánja az ekho szabályai szerint elszámolni. Ez utóbbi feltétel azt tartalmazza, hogy mindig a művész magánszemély dönt: egyfelől arról, hogy egyáltalán kívánja az ekho-t alkalmazni, másfelől arról, hogy a bevétele, fizetése mekkora hányadát hagyja az általános adózási feltételek között (mert például nyugdíj előtt áll és ezért közel a teljes fizetését érvényesíteni akarja a magasabb nyugdíj érdekében, és csak egy kisebb hányadot számol el az ekho szerint).

Milyen ellátásokat biztosít az ekho?

Az ekho alapján a magánszemély egészségügyi szolgáltatásra, baleseti egészségügyi szolgáltatásra, baleseti járadéokra és nyugdíjbiztosítási ellátásra jogosult. Az egyéb társadalombiztosítási ellátások, mint pl. a táppénz, vagy a munkanélküli ellátás az általános közteherviselés szabályai szerint megfizetett összeg után jár. A nyugdíj kiszámításánál keresetként az ekho alap 50%-át kell figyelembe venni.

Van-e összefüggés az ekho-s bevétel és a személyi jövedelemadó között?

Alapvetően nincs, a jövedelem kiszámításánál nem kell figyelembe venni, és nem minősül vállalkozói bevételnek, csupán a személyi jövedelemadó bevallása során ugyancsak bevallást kell adni a bevételről és a levont ekho összegéről. Ugyanakkor az éves összes jövedelem megállapításánál az ekho-s bevételt is be kell számítani. Ennek a személyi jövedelemadó törvény által biztosított különböző adókedvezményekhez (pl. lakáscélú kedvezmények) rendelt jövedelemhatárok megállapításánál lehet jelentősége.

Mit old meg az ekho?

Az ekho önmagában nem old meg semmit. Ezzel szemben számos lehetőséget kínál.

Első helyen említtem a legfontosabbat: esélyegyenlőséget teremthet a művészfoglalkoztatásban, azaz ha a művészek is úgy akarják, nem lesz adózási, közteherviselési előnye, hátránya se a munkavállaló, se a vállalkozó művésznek, hiszen azonos feltételeket választhatnak.

Második helyen kell kiemelnem az önkéntesség és a választás lehetőségét. Az ekho nem kötelezettség, csupán lehetőség. Aki továbbra is vállalkozó akar maradni, és nem művész magánszemélyként kívánja magát meghatározni, mert ez számára több előnyt jelent, akkor folytassa azt. Aki közalkalmazott és nem szeretne vállalkozó-

lenni, nem is kell azt választani, mert közalkalmazotti jogviszonya teljes változatlan-sága mellett választhatja az ekho szerinti adózást is.

A színlelt szerződések és az ekho összefüggéseiről

Színlelt szerződésről akkor beszél a jog, amikor a szerződés elnevezése és tartalma eltérő, sőt tudatosan más, azaz rendszerint egy tartalmában munkaszerződést neveznek el a szerződő felek pl. vállalkozási szerződésnek, tehát a munkaszerződést vállalkozási szerződésnek színlelik.

A hatályos magyar jog az ilyen szerződéseket jogszerűtlennek minősíti, és az ebből fakadó következmények (pl. közteherviselés, adózás nem vagy minimális teljesítése) miatt súlyos munkajogi, adójogi és néhány hete már büntetőjogi hátrányok is fenyegetik azokat a foglalkoztatókat és művészeket, vállalkozásokat, akik ilyen szerződések alapján folytatják tevékenységüket. Szerencsére ezek a súlyos következmények, az ún. moratórium, azaz a jövő év közepéig tartó mentesség miatt ma még nem kelnek életre. Azonban a jövőben igen, és ennek a komoly helyzetnek a feloldásában lehet jelentős szerepe az ekho által kínált rendkívül kedvező – legalábbis a munkaviszonyhoz kapcsolódó kötelezettségekhez viszonyítva – lehetőség.

Azaz, a jövő évben azokat a szerződéseket, amelyek színleltnek minősülhetnek (a színlelt szerződések jellemző kritériumait összefoglaló irányelvet november közepéig készíti elő a munkaügyi minisztérium velünk együttműködve), célszerű olyan munkaszerződéssé vagy közalkalmazotti jogviszonnyá átalakítani, amelynek a közteherviselése az ekho szerint történik. Így az esetleges átalakítások nem okoznak olyan gazdasági traumát, mintha az általános közteherviselési szabályok léptek volna életbe. Természetesen ez is választási lehetőség, de magam úgy vélem, hogy megfontolásra érdemes.

Annak az olvasónak, aki e sorok végéig kitartott, köszönöm megtisztelő figyelmét és érdeklődését. Bízom abban, hogy az új szabályrendszer megismertetésére még lesz alkalom, és kollegáim nevében is mondhatom, minden lehetséges eszközzel segítjük e folyamatot.

Dr. Gyimesi László
A Művészeti Szakszervezetek
Szövetsége elnöke

Zenekarok az Európai Parlamentben

Az Európai Zenekarok Fórumának manifesztuma elé

Nem tagadom, egy pillanatra összeszorult a torkom, amikor az Európai Parlament elnöki székébe ülve, a gigantikus méretű tanácskozóteremben helyet foglaló sok száz küldöttnek beszámoltam az Európai Zenekari Fórum programszervezéssel kapcsolatos szekcióüléseinek tanulságairól. Arról a leginkább űrhajós vezérlőpultra emléktetető helyről körülnézve először is roppant felelősséget érez az ember. Végére is Európa, és nem egyszer a világ nagy kérdéseiről döntenek itt erre felhatalmazott politikusok. Egyébiránt meg körülnéz és azt érzi, ezt is csak szokni kell. A második pillanat már messze nem annyira emelkedett, leginkább arra szolgál, hogy felmérjem, hogyan tudom a rendelkezésre álló idő alatt elmondani mindazt, ami az előző napokban elhangzott, amiről okos, gyakorlott, híres és névtelen kollégák beszéltek?

Persze, az Európai Zenekari Fórum fenti pillanata már csak a tejszínhabra szórt csokireszelék volt azon a tortán, melynek téstáját hosszú hónapokkal korábban kezdtük gyúrni.

A Francia Zenekari Szövetség igazgatója, Philip Fanjas állt elő még tavaly januárban azzal az ötlettel, hogy a Strasbourgi

Filharmonikusok fennállásának 185. évfordulója alkalmából az Európai Parlamentnek otthont adó városban rendezünk egy olyasfajta konferenciát, melyre a kontinens összes országából eljőnének zenekarok, szakmai szervezetek képviselői, és számot vetnének a mindannyiunkat leginkább foglalkoztató kérdésekről, gondokról. Az is hamar kivilágolt, csak használna ügyünknek, ha erre a konferenciára a legfőbb európai döntéshozó hatalom székében kerülne sor. A franciák mellett a német, a finn, a brit és a magyar zenekari szövetség – utóbbi szerény képviselővel – kezdte meg az előkészítést, a lobbizást. Sok-sok tárgyalást, levelezést követően Joseph Borrell Fontelles, az Európai Parlament elnöke, valamint Pierre Boulez és Henri Dutilleux védnöksége alatt, végre június 23-án több mint négyszázan ott ültünk a hipermodern épületben, és a kezdeti megilletődöttséget követően, pillanatok alatt a sűrű szakmai munkába csaptunk bele.

Az egyes szekcióülések előadóiként azokat a kollégákat kértük fel, akikről tudtuk, letettek már valamit az asztalra, és ha kell, akár provokatívan is, de ötleteikkel, tapasztalataikkal segítenek a többieknek szekereik rúdján fordítani. A műsorszerve-

zés, közönségkapcsolatok építése, turnézás, zenei képzés témaköreiben közel harminc szakmai tekintély előadásait követően alakultak ki nem egyszer felparikázott avagy – a francia helyszínrre tekintettel – pezsgő viták.

A plenáris teremben a francia kulturális miniszter, az EFAH (az Európai Fórum a Művészetekért és Kulturális Örökségért) indiai származású és magyar nevelőanyjára büszke (!) elnöke, a portugál kulturális államtitkár előadásai mellett egy-egy beszámolóval számot adtunk a szekcióülések tapasztalatairól, míg a szünetekben élet-halál harcot vívva egy-egy köztűzért, jelzős szerkezetért az utolsó simításokat végeztük azon a manifesztumon, melyet a zárónapon közfelkiáltással fogadott el – ha nem is az Európai Parlament, de legalább annak tanácstermében az Európai Zenekari Fórum. (Akit a Fórum részletei mélyebben érdekelnek, javasolom, látogasson el a www.eof2005.org honlapra.)

Végére is e vén kontinens sok-sok szakmai szervezete lobbizik az Európai Unió ilyen-olyan fórumain. A bőripar, a halászat, a szállítmányozás, a bányászat és a többi szakág mind-mind azon van, hogy az Unió, a közvélemény felfigyeljen rá, és jelentőségét elismerve, segítse problémái megoldását. Sikerük változékony képet mutat. Mi, akik az európai zenekarok képviselőiben próbáltunk és próbálunk tenni valamit, elmondhatjuk: korunk két kimagaslóan jelentős alkotója mellett a parlament elnökének védnökségét élvezve ültünk kontinensünk irányítóinak székeiben. (Mint fentebb említettem, jómagamnak, ha csak egy órácskára is, de maga az elnöki szék jutott...)

A Kiáltvány szövege – reményeink szerint – önmagáért beszél. Már csak abban reménykedünk, hogy a címzettek – elsősorban a döntéshozó politikusok – is megértik, minden szavát, minden gondolatát. Végére is mivé lenne Európa szimfonikus zenekarok nélkül?

Kovács Géza

(A cikk elsőként a Muzsika című folyóiratban jelent meg)

AZ Európai Zenekarok Fórumának Kiáltványa

Az Európai Zenekarok Fórumának kezdeményezésére mi, a résztvevő Zenekarok, kinyilvánítjuk abbéli meggyőződésünket, hogy:

1. A művészet és a kultúra nem elhagyható luxuscikk, hanem a teljes és tartalmas emberi élet nélkülözhetetlen része.
2. Az évszázadokon átívelő és egész Európát átszelő művészeti kölcsönhatások alapvetően határozták meg az egyes tagállamok civilizációjának és kultúrájának fejlődését, az Európai Unió gyarapodását.
3. Az Európai Unió jelenlegi és leendő tagállamai közös felelősséget viselnek saját régiójuk és hazájuk kultúrájának és művészeti életének gondozásáért. Emellett – az Unión belül – közös a felelősségük az Európát felölelő, sőt határain is túlnyúló együttműködés folyamatosságának és kiegyensúlyozottságának fenntartásáért, a művészetek és a kultúra támogatásáért.

Hangsúlyozottan felkérjük az Európai Uniót és tagállamait, hogy a kulturális sokszínűség megőrzése és elősegítése érdekében tegyék magukévá a következő elveket:

- Csupán a piaci kereslet és nyereségesség szempontjai alapján megvalósíthatatlan lenne az igazi kulturális sokszínűség, amely ezért erőteljes védelmet kíván, hogy ezáltal ellenállhasson a piaci erők nyomásának.
- Szükség van a művészek és a kulturális intézmények közpénzből történő finanszírozására is, mivel csak így lehet megőrizni a nem nyereségalapú kulturális és művészeti tevékenységek gazdagságát és változatosságát.
- A kulturális szervezetek akkor végezhetnek eredményes munkát, ha érdekeik előmozdítása és tevékenységük megkönnyítése érdekében szerteágazó kapcsolatokat és működőképes szakmai hálózatokat alakítanak ki, valamint részt vesznek a társadalmi párbeszédben.

Ezen elvek megvalósítása érdekében:

- Az Európai Unió fokozza közvetlen kulturális és művészeti finanszírozási tevékenységét, tekintse azt prioritásnak.
- Az Európai Unió, illetve jelenlegi és leendő tagállamai haladéktalanul foganatosítsanak intézkedéseket a kulturális mobilitást akadályozó tényezők, például a kettős adóztatás megszüntetésére.
- Az Európai Unió gondoskodjon arról, hogy a mobilitás ne válhasson hátránnyá a művészek egy része számára a különböző EU-tagállamok eltérő gazdasági ereje miatt.

És ami a zenei életet illeti:

- Az EU írjon elő zeneoktatást – különösen hangszeres oktatást – a nemzeti tantervek alapelemeként, mégpedig minden iskolai korosztály számára.
- Támogassa a komolyzene és a zenekari előadások megjelenését a különböző médiumokban.
- Ösztönözze új zeneművek létrejöttét és előadását.
- Segítse egy egész Európát felölelő koncerthelyszín-hálózat kialakítását.
- Támogassa a kulturális sokszínűséget.

Ezen felhívásunkat az Európai Zenekarok Fórumának kezdeményezésére az Európai Uniónak és minden jelenlegi és leendő tagállamának címezzük, annak felismerésével, hogy nekünk, Zenekaroknak, aktív szerepet kell betöltenünk a civil társadalom életében.

Strasbourg, Franciaország, 2005. június 24.

Koncertekről

A 14. Budapesti Nemzetközi Bor- és Pezsgőfesztivál romantikus gálahangversenyének zenei kínálata kétségkívül megütötte a „nemzetközi” mércét. Szeptember 14-én a Danubia Szimfonikus Zenekar úgy játszott, mintha az elmúlt évad emlékezetes zárókoncertjét folytatná! Miként akkor nem érződött a szezonvégi kifáradás, úgy most nyoma sincs annak, hogy a nyarat követően idő kellene az ismételt összeszokáshoz, a régi mederbe való visszatéréshez.

Reprezentatív esteken gyakran kerülnek műsorra komolyzenei örökzöldek, hiszen ilyenkor – hallgatólagos egyetértéssel – a zene nem kizárólagosan vagy elsődlegesen a kultúrát, az egyetemes-történeti értékeket képviseli, hanem egyszerűen kellemes időtöltést, ha úgy tetszik, hangulatos kikapcsolódást is jelent. Éppen ezért már önmagában is érdekesnek tűnt a program: Smetana: Moldvája után Jandó Jenő szólójával Dohnányi Ernőnek koncerteken leggyakrabban játszott műve következett: Változatok egy gyermekdalra, majd szünet után Saint-Saëns monumentális kompozíciója, a Liszt Ferenc emlékének ajánlott III. szimfónia („Orgonaszimfónia”) csendült fel. Az ilyen fele-fele elosztás azt a veszélyt is magában rejti, hogy – a ritkábban hallható, kevésbé ismert műre koncentrálandó – csökken a népszerű darabokra szánt műgond és figyelem. Szerencsére ezúttal nem így történt.

Héja Domonkos olyan Moldvával lept meg a hallgatóságot, amelyhez fogható e sorok írója kizárólag Rajter Lajos irányításával hallott. Nyoma nem volt semmiféle maníros klisének, a sokszori előadás során ráakodott, hatásos modorosságnak. Mintha a rátalálás örömevel felfedezett remekművel akarták volna elkápráztatni a hallgatóságot! Bármennyire is ismerte valaki e szimfonikus költeményt (akár a szöveges programjával, akár anélkül), az első hangtól kezdve egészen az utolsóig egy káprázatos hangfestményben gyönyörködhetett. Valami nagy-nagy titoknak tudója Héja Domonkos és együttese; a zenekari hangzás minden pillanatban elhíthető erejű, ami azt sejteti, hogy a hangszeresek értően (azaz: egyetértő tudatossággal) valósítják meg mindazt, amit már

a próbák során kért karmesterük – aki viszont a koncerten oly aktívan dirigálja végig a műveket, mintha ez lenne az egyszeri lehetősége kifejezni összes elképzelését. Aligha intézhetjük el röviden ezt a jelenléteket a „jelenlét” tényének regisztrálásával, hiszen az talán még zenekaron belül is egyénekenként változó, kinek-kinek mikor nehezebb koncentrálnia: ha szinte ismeretlen szöveggel birkózik, vagy ha bétéve tudott játszani valójában van. A „csoda” lényegét abban látom, hogy a jelenlét szinte általánosnak mondható, minden zenekari tagnak sajátja. (Ez nem zárja ki, hogy ha valakinek tételeken keresztül nincs játszani valójában, lazíthasson.)

Állandó intenzitás, mindig a megkívánt mértékben – tehát sohasem túldramatizálva vagy túldimenzionálva –, ráadásul oly módon, hogy a leghalkabb dinamikájú anyag se veszítsen magvasságából. Ezt nem lehet csupán csak „csinálni”, ezt át kell élni. Az átélésből következik viszont a zenével való együtt-lélegezés, ami tagolt (de nem didaktikusan agyonmagyarázott), élő szövegeket, s összességükből olyan kompozíciókat eredményez, amelyek előadását hallgatva megszűnik a reális idő, a magas-művészet szférájában való gyönyörködésünk szinte időtlenné végtelenedik.

A Dohnányi-mű szólistájaként bizonyára Jandó Jenő is jól érezte magát ilyen hangzó környezetben. Élvonalbéli pianistáknak immár több-évtizedes sajátossága, hogy szinte bármely zenekarral fellép, s ilyenkor könnyű a mindenkori karmester dolga. Jandó ugyanis alkalmazkodni tudó szólista, rendkívüli mértékben odafigyel partnereire, zenekari szólistákból kamarazenei érzékenységgel legjobb teljesítményüket hívja elő, s ha technikai problémákkal küszködik a zenekar, szólamra érvényesítése helyett igyekszik az összhatás javítása érdekében munkálkodni. Most ilyesmire nem volt szükség; a méltó partnerek találkozása egészen briliáns előadást eredményezett. Megintcsak megmutatkozott Jandó hihetetlen zongorázni-tudása; elképesztő az a szinte eszköztelen virtuozitás, amellyel mindig-mindent a helyére tesz. Ezúttal mintha maga is élvezte volna a brilirozást; ráadá-

sul arra is képes volt, hogy a bravúros fordulatokot mindig elegáns fölényrel juttassa kifejezésre.

A közönség – lett légyen rendszeres vagy alkalmi hangversenylátogató – ennyi értékes szépségtől elkényeztetve, képes volt arra is, hogy jól fogadja a vitathatatlannal nehezebb-komolyabb hallgatnivalót. Saint-Saëns c-moll kompozíciója, arányosan felépített tételeivel, világosan követhető fűgájával és a befejezés C-dúr apoteózisával, méltán aratott nagy tettszést, s bizonyára sokan megtanulták az orgonaszólamot játszó Zászkalicy Ágnes nevét is.

* * *

Lelkes hangulatban kezdte az évadot vezető karmestere, Deák András irányításával a BM Duna Szimfonikus Zenekar is. Szeptember 15-én, a Téli-bérlet 1. estjének műsorán könnyen tetszésre találó, többségükben élő-előadásból is ismert darabok szerepeltek (Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány, Haydn: D-dúr zongoraverseny, Prokofjev: Klasszikus szimfónia és Borodin: Polovec táncok). Szólistaként nem először lépett fel az együttessel a görög Georgiosz Konstantinou, aki tanulmányait részben hazánkban végezte.

Lelkesnek tünnek a zenekari játékosok, mint akik kipihenten már várták az évadkezdést – és most végre itt az alkalom! Glinka nyitányában a vitalitás némi zabolázatlansággal párosult; úgy tűnik, az összjáték fegyelme nagyobb feladat, mint a szólamok kigyakorlása. Jól szólt a zenekar, néha talán túlságosan is, ami a dinamikai skála összeszűkültségét eredményezte; szükség esetén harsogtak a fortissimók, de uralkodott a testes-magvas mf – és pianóhoz hasonlatos hangzás legfeljebb a hangszerelés következményeképpen jöhetett létre. Elszaladtak néha futamok vagy kisebb zenei egységek is, a mozgás-öröm kísértésének engedve. A dirigensre is átragadt a zenekarból áradó könnyedség, s kísérletet sem tett hatásos-eredményes pontosításra. Új tematikus szakaszhoz érve ugyanis, általában ismét közös nevezőre kerültek (szinte maguk-

tól) a játékosok, s egy ideig ismét minden ment a maga rendjén.

A zongoraverseny előadásakor fel kellett figyelni arra, hogy a hegedű-szólók (amelyek a hang szépségével egyébként néha adósak maradtak) remekül kísérnek; ilyenkor nyilvánvalóan nemcsak hallották, hanem hallgatták is úgy a szólistát, mint a többi szólómat. Hogy a cadenza után pontatlanul indultak, s nehezen találták meg a közös tempót, a darab-ból adódóan csak rövid ideig tartott. Amire a tételvéghez értek, összerendeződtek, s a „minden jó, ha jó a vége” érzéssel várhattuk a lassú-tételt, ami valóban békés szigetet jelentett az előzmény és a folytatás között (a már említett szűkös dinamikai keretek között). A zárótétel, a magyaros rondó ismét arról győzött meg: a játék-öröm messze túlszárnyalja a megtervezett hangzás megvalósítása iránti felelősséget. Ugyanakkor, minden „örömködés” ellenére, elmaradtak azok a mosoly-lehetőségek, amelyeket a finomságok megszólaltatása idézhetne elő. A rusztikus vonások markánsan megjelen-

tek az általuk felvázolt Haydn-képen, de a furfangos-agyafúrt komponista portréjával adósunk maradtak.

Ráadásul következetesen tették; Prokofjev: Klasszikus szimfóniájának előadása – megannyi más interpretáció ismeretében – igencsak mértéktartóra sikeredett. Legfeljebb azt mondhatjuk: felmutatták a műben a haydn-i formaisztrukturális sajátosságokat. Abból a színporkázó szellemességből azonban, amely a mű mind több rétegének alapos ismerői előtt is csak fokozatosan tárul fel, nagyon kevés vált hangzó valósággá tolmácsolásukban. Talán még érlelniük kell a művet, s a többszöri újrajátszás során egyszerűen felcsillannak a humor-morzsák, s egyszerűen más tartalmat nyer mindaz, amit korábban csupán hagyományosan értelmeztek. Mindenesetre, a művet, ezen a szinten, kedvvel játsszák – s akkor sikerül majd további jelentés-tartalmakat kihámozniuk, ha a mikrostrukturákkal is foglalkozva, ráéreznek a groteszk, a fanyar és megannyi más karakter intellektuális humor-forrására. Az értő előadás

kontrollja egyébként nem a játékosok érzeteiben keresendő; de amíg a hallgatóság kötelességtudóan, legfeljebb kikapcsolódva hallgatja a művet, a zenekar nem elégedett önmagával.

Kétségtől, a Prokofjev-mű volt a zenekar számára a legnagyobb feladat. Technikailag sokminden a helyén van, néha a hangszercsoportok felelgetése kifejezetten hangulatos. Értőbb kottaolvasás (a kottafejek „mögé látás”) szükséges a szólók tanuláskor, s perfekt szólamtudás birtokában a differenciáltabb dinamikai összjáték sokat segíthet – csakúgy, mint a karmester szigorúbb irányítása!

A Polovec táncok előadását pedig karmesternek és együttesének egyaránt kihívásnak kell tekinteni! Amennyiben nem elégednének meg a kedvelt muzsika újbóli hangzó életre-keltésével, hanem az előadói maníroktól megtisztítva – mintha most látnák először – ragaszkodnának a leírt kottaszöveg értelmezéséhez, mindenki számára új zenei élmény-forrásra találhatnak.

Fittler Katalin

KÖNYV

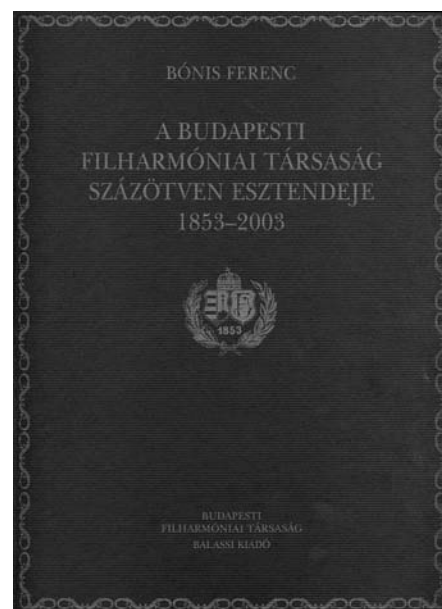
Bónis Ferenc: A Budapesti Filharmóniai Társaság százötven esztendeje

A filharmonikus Választmány ideális krónikást talált Bónis Ferenc személyében, aki a szó több jelentése értelmében is „könyves ember”. Nemcsak olvasott (ami zenetörténésztől méltán elvárás), nemcsak jártas szűkebb szakterületében, a magyar zenetörténetben (annak kreatív és rekreatív szálaiival, vetületeivel), hanem műltfeltáró munkái során – a közönség különböző rétegeit megcélzó könyveivel – maga is jelentős mennyiséggel gazdagította a nemzeti kulturális hovatartozás tudatosodásához szükséges ismeretanyagot. Nem a hagyományok őrzésére vállalkozik, hanem a (részben saját kutatásai által feltárt) tényanyag értelmezésével erővonalakot rajzol ki, amelyek mentén ki-ki biztosan tájékozódhat. Múlt-ismeretet kínál, ami alapfeltétel ahhoz, hogy a jelent oly módon éljük, hogy abból a későbbi korok számára tanulságos múlt lehessen.

A (zene)történész azonban egyszerűsített szerkesztő is; nemcsak a Rádióban

eltöltött bő fél évszázad ténye tanúsítja, s nem is csak azok a tanulmánykötetek, amelyek a magyar nyelvű szakirodalom leggondosabb kivitelezésű, haszonnal forgatható kiadványai közé tartoznak – hanem ebben bennefoglaltatik a kötetíró ama szándéka, hogy minél többekhez jusson el mondandója, továbbá sok évtized olvasói tapasztalata is.

Éppen ezért már látatlanban is örömmel vártuk a reprezentatív kiadványt. Ráadásul a 200 oldal meghaladó kötethez CD-ROM is tartozik, ami Wellmann Nóra munkájaként a jubiláló együttes fellépései idejét, helyét, műsorát és közreműködőinek nevét teljességre törekvően tartalmazza. Az adatközlésnek eme tömörített-modern formája egyszersmind megkönnyíti a Krónikás dolgát; szabadabban bánhat a rendelkezésre álló terjedelemmel, s immár zenetörténészi felelőssége az egyetlen, ami meghatározza, mely eseménynek mekkora helyet szenteljen.

A BFT korábbi ünnepi kiadványainak alapos ismerete lehetővé tette számára, hogy elkerülje az anyag feldolgozásának

olyan buktatóit, amelyek megnehezítenék az olvasó dolgát. Bár tudjuk, a háborúk történetét nem(csak) a hadvezérek határozzák meg, ezúttal valóban célszerűnek látszott a másfél száz év történetét a vezető egyéniségek által meghatározott korszakokra osztani. Patinás a névsor, a magyar zenei múlt kimeríthetetlenül gazdagnak tűnik. Aligha lesz olvasója a kötetnek, aki ne tudna meg számára új információkat-összefüggéseket az értékes kötetből. Terjedelmes fejezetet kapott „Erkel Ferenc, az alapító”, amely – gazdag kitekintéseivel – egyben szinte körkép az adott időszak hazai zenei művelődéstörténetének helyzetéről. Intermezzo és epizód – így minősítette Hans Richter és a Filharmóniai Társaság együttműködésének idejét. Méltán részletező a következő fejezet: „XIX. századi aranykor, Erkel Sándorral”, majd indokoltan rövidebb helyet kap „Kerner István és kora”. Elismerésre méltó alaposítással vállalkozik egy (kultur)politikailag érzékeny korszak taglalására: „A Filharmonikusok XX. százada Dohnányi Ernővel: fénykor és alkony”. A folytatás sem kevésbé „rázós”: „Talpraállás, térdrekényszerülés: 1945–60”. A többi az idősebb generáció számára megélt múlt: „Ferencsik János elnök-karnagy és a Filharmóniai Társaság”, „A Filharmóniai Társaság Kórodi-korszaka”, „Erich Bergel a Társaság élén” valamint „A százötvenedik évforduló felé”. A történet a jubiláris ünnepek időszakával végződik, a kötet elkészültével, 2004. november 20-án tett pontot az Előszó után a Krónikás.

Akinek korántsem volt könnyű dolga. A könnyen és nehezen hozzáférhető tényanyag megismerése után – mint az Előszóban írja – „alig volt más dolga, mint 'szóra bírni' e szellemi és tárgyi emlékeket”. És éppen e „szóra bírásban” van Bónis igazi teljesítménye. (A munkán belül a megannyi kiválasztott adat, felsorolás lehetőség szerint minél olvasmányosabbra fogalmazása stílári bravúr, akkor is, ha néha meseterkéltre, vagy épp sutára kerekedett egy-egy fordulat.) Abban, hogy – tágabb horizont ismeretében, nem közölt háttérinformációk birtokában – betekintést enged a kulisszák mögé, okokat és okozatokat, szándékokat (és hátsó szándékokat) tár fel, s utólag, hosszabb időbeli perspektíva birtokában, rámutat rossz döntések hosszantartó kihatásaira, következményeire is. Máskor épp arra világít rá: aligha volt tere „jó” döntésnek – az adott körül-

mények között csak a legkisebb rossz választása lehetett a cél.

A Krónikás feladata a szelektálás, ami elsődlegesen nagyságrendi szempontokat kell, hogy kövessen – de érthető az is, ha úgy válogat, hogy az ünnepi alkalom fényét ne tompítsa a múlt keserű pillanatainak a felhánytorgatása. Aligha kell a történeti teljesség szempontjával számon kérni rajta azt a kellemetlen szituációt, amikor Bartók kénytelen volt otthagyni a próbát, eltekintve a Scherzo bemutató előadásáról (életében nem is került előadásra!). Pedig erről is tud Bónis – sőt, épp az ő ismertetője alapján értesülhettek a zenekedvelők, a mű hangfelvételen történő első rögzítések.

A történész, akarva-akaratlanul, nem közömbös-passzív szemlélője a folyamatoknak, eseményeknek. Állásfoglalását néha szavakba önti (akár megjegyzések formájában), máskor kimondatlanul is minősít, amikor egyik-másik szereplőt, programot jelzőkkel halmoz el. Tehát, Krónikásként sem személytelen; érezteti: így látom/értékelem én... A későbbi fejezetek esetében könnyű a dolga, azoknak maga is élő tanúja – ráadásul munkássága során ama időszakok nemegy nagyságától kapott lényegi szempontokat, információkat. Nem véletlen a Ferencsik-fejezet személyes hangja; nem tudja s nem is akarja e munkája során elfelejteni a rádióműsor-sorozatként majd nyomtatásban is megjelent beszélgetéssorozatot.

Nem marad pártatlan Dohnányival kapcsolatban sem; ennek jele, hogy nem hallgat el megalapozott és alaptalan nézeteket-vadakat, ahol tárgyi bizonyítékai, adatai birtokában lát tisztázási lehetőséget, megteszi – de távol áll tőle a kompenzáló fenntartásnélküliség gesztusa. Éppen ezek a személyes megjegyzések fűszerezik az informatív-értékes olvasnivalót érdekessé; aki a kötetet forgatja, aktív figyelemre kényszerül, tudva: az adatok-felsorolások sorába bármikor beékelődhet apró-személyes megjegyzés, ami már-már az élőbeszéd közvetlenségét érezteti. Egyébként is érdemes olyan tempóban olvasni, mint ha fennhangon olvasnánk – ilyenkor derül ki a néha első látásra furcsa mondat-bontásoknak, mondatnak nehezen minősíthető hozzátételeknek az indokoltsága (felolvasáskor „új levegőre” venné...). Talán rádióműsor-készítői tapasztalata munkál, amikor számol az elfáradás veszélyével; mindig jó érzékkel szakítja meg a már-már monotonná váló felsorolásokat egy-egy zenetörténeti érdek-

séggel, amiről máshonnan aligha értesül-nénk (Haydn „román” szimfóniája), máskor már-már provokatívan fogalmaz, amivel arra készíti közönségét, hogy elgondolkodjon (például: szellemes műsorkombináció – vajon hogyan érti, netán oda kell képzelni az idézőjelet, vagy „közvetett emlékezés”-nek nevez olyan gesztust, amelynek tudatosságával kapcsolatban fenntartásaink lehetnek). A magam részéről, hosszasan elidőztem Kórodiról olvasva, hogy „Nem hiszem, hogy akadt ember, aki Andrásnak, netán Bandinak szólította volna: aki nem karnagy úrnak vagy tanár úrnak titulálta, annak számára Gida volt. Hogy miképp jutott ehhez a névhez, arra portréi talán választ adnak.” Vajon akkor is leírná így, ha számon tarthatná olvasói sorában?!

Tanulságos észrevenni, mennyire másképp viszonyul a jelentős szakmai múlttal rendelkező történész (is) ahhoz a korhoz, amelyet csak közvetve ismer, s ahhoz, amelynek tanúja, netán részese, sőt, alakítója volt. Az Országos Filharmónia Műsorfüzetét, melynek kezdettől munkatársai közé tartozott, kritikával szemléli – ugyanakkor az idézetek kiválasztásánál el-kepesztő közhelyekre pazarol értékes sorokat. Vajon kollégái burkolt kritikája ez – vagy az egyébként, főként a maga idejében, rendkívül hasznos fórumot kívánja utólag ezzel minősíteni? Talán az sem szerencsés ez ebben a közegben, hogy saját írásaiból terjedelmesen, gyakran idéz – akkor se, ha netán valóban lett volna ilyesfajta minőségi különbség, ráadásul kizárólag az ő irományai szerepeltek volna a mérleg eme „pozitív” serpenyőjében (részemről szándékos a tréfás képzavar!).

Szándékától-motivációjától függetlenül, ténszerűen viszont Bónis biztos érték-mércéjére vall, hogy a Bergel-korszakkal kapcsolatos szakmai visszhangot az akkoriban egyetlen számottevő kritikai fórum képviselőjének, Kroó Györgynek írásaival dokumentálja.

A könyv, a maga minőségében, egyedülálló a „közhasznú” zenei kiadványok sorában. Vajon többi zenekarunknak is meg kell várni fennállásuk 150. évfordulóját, hogy hasonló dokumentációhoz jussanak? Kár lenne – hiszen a rövidebb időszak áttekintése, ha közelebből kicsit torzíthat is a perspektíva, olyan tanulságokkal jár, melyek felismerése megkönnyíti a „hogyan tovább?” mindig és mindenütt aktuális kérdését.

Fittler Katalin

60 évvel ezelőtt, 1945. szeptember 26-án hunyt el Bartók Béla, a New York-i West Side Hospitalban.

A Kristályember hegedűje... – 1. rész

Bartók II. hegedűversenye a variációs művészet szinte felülmúlhatatlan csúcsteljesítménye. Ezúttal olyan oldaláról szeretnénk bemutatni ezt a „Tempo di Verbunkos” ihletésű, „Magyar hegedűverseny”-t, amiről ezidáig kevés szó esett.

Bízunk benne, hogy írásunkat haszonnal forgatják majd a versenymű előadói, amelyhez hasonló, szenvedélyes, magyar hangvételű muzsikával még a bartóki életműben is csak ritkán találkozhatunk. Fáradozásunkat, helyenként részletekbe menő igyekezetünket az a cél vezette, hogy a hegedűverseny vonatkozásában csökkenjen a tudományos megközelítés és a hangszeres elődóművészet közötti távolság, amelynek reményeink szerint – talán egy kicsit a komolyzene alkonyát hirdető jövődölésekre is rációval – legfőbb haszonélvezője a közönség lehet.

Mielőtt a mű tanulmányozásába belefognánk, pillantsunk be kis időre Bartók zeneszerzői műhelyébe, és olvassunk el egy részletet abból a nyilatkozatból, amit Denijs Dille-nek adott Brüsszelben, 1937. február 2-án, néhány hónappal a II. hegedűverseny komponálásának megkezdése előtt:

„...harmóniavilágom erősen különbözik más európai zeneszerzőkétől. Nyilvánvaló, hogy igyekeztem hozzá alkalmazni azoknak a dallamoknak sajátos jellegéhez, amelyeket felhasználtam – népieket és sajátjaimat egyaránt; a dallamok tonalitása teljesen eltér attól a tonális érzéktől, mely a hagyományos harmonizálást megszabja. Mondhatnám tehát, hogy harmóniavilágom „nemzeti”, de csak eredetében az, sokkal áttettebb módon és nem ugyanolyan fokozaton, mint azok a dallamok és ritmusok, amelyekhez járul...”

Bartók 1943-ban, a Harvard egyetemen tartott előadásai alkalmával kifejtette, hogy a magyar parasztzene nem a dúr és moll hangrendszer alapján áll, hanem a félhang nélküli ötfokúság jellemzi, továbbá használja a középkor műzenéjében általánosan alkalmazott öt modális hangsort, és található benne keleti eredetű, bővített szekundos hangsorok is. A középkor modális hangsorait követően a dúr és moll hangsorok váltak uralkodóvá. Ezzel kapcsolatban Bartók kitér a moll-hangsor kettős jellegére, annak emelkedő (fi-szi-lá) és ereszkedő (lá-szó-fá) alakjára. A régi zeneszerzők – két különálló szólamban – mindkettőt egyidejűleg használták, de nem az így létrehozható disszonanciák, hanem az önállóan mozgó szólamok emelkedő és ereszkedő jellegének kiemelése érdekében. Ez a megoldás egyfajta kettős modalitást (bimodalitást) eredményezett.

Bartók – aki a fentiek alapján fejleszti ki egy alaphangra épülő, polimodális stílusát – a moll skála említett kettősségét kiterjeszti a moll hangsor alsó felére is (ti-tá, dó-di, re-ri). Az eltérő modális hangsorok egymásra helyezésével így olyan hétfokú hangsor jön létre, amelyben valamennyi lehetséges felemelt és leszállított hang szerepel, de ezek Bartóknál nem „felemelt” vagy „leszállított” hangként jelennek meg, hanem a felhasznált modális hangsorok alkotórészeként.

Említi, hogy a régi magyar zene a nagy közép-ázsiai török, mongol és kínai ötfokúság egyik leágazása, de mivel zenénknek a pentatónia használatán kívül egyéb sajátosságai is vannak, ezek összességét tekintve élesen elkülönül a világ többi ötfokú rendszerétől.

A magyar parasztzénével kapcsolatban az alábbi hangsorok előfordulását emeli ki:

– ötféle pentaton hangsor (vagyis a lá-dó-re-mi-szó sor, ötféle kezdési sorrendben)

– ötféle modális hangsor (ión, dór, fríg, mixolíd, aeol)

– keleti eredetű, bővített szekundos hangsorok

– a modális zenében ismeretlen hangsorok:

fi-szi-lá-ti-dó-re-mi

szi-lá-ti-dó-re-mi

re-mi-fi-szi-lá-ti-dó

(Ez a hangsor, más szolmizációval: dó-re-mi-fi-szó-lá-tá, vagy szó-lá-ti-di-re-mi-fá. Bartók nem szolmizálva közli a fenti hangsorokat.)

Ez utóbbi hangsorra épül a Szonáta két zongorára és ütőkre (1937) című, zenekari kíséretes mű 3. tételének xylophonon megszólaló fő témája.

Saját kompozícióival kapcsolatban megjegyzi: „Ha azt mondjuk, hogy műzenénk polimodális, ez csak azt jelenti, hogy műveink hosszabb vagy rövidebb szakaszaiban, olykor csak egyes ütemekben, polimodalitás vagy bimodalitás jelentkezik. Vagyis ütemről ütemre, esetleg egyetlen ütem egyik ütészéről a másikra következnek be változások...”

Kitér a magyar népies műdal (nóta) kérdésére is: „... A magyar parasztzene... ez az új, lassanként föltárt forrás nagyon különbözött a cigányzenekarok által terjesztett magyar városi zenétől... amit a zenei világ akkoriban igen jól ismert Liszt rapszódiaiból és Brahms magyar táncaiból. Ennek a magyar városi zenének is megvannak a maga értékei, és Brahms és különösen Liszt is jól végezte a dolgát... e stílusnak korlátai és hiányosságai között említhető a vonzódás a közhelyszerű stílushoz, a túlzott érzelmesség, és bizonyos értelemben a túlbonyolításra való hajlam.”

A fentiekhez kapcsolódik Major Ervinnek, a Brahms „Magyar táncok” forrásait feltáró munkájában olvasható megjegyzése: „E dolgozatomat 1932–33 telén, Bartók Béla kérésére írtam.” (Fejezetek a magyar zene történetéből, 239. l.)

A Bartók által elmondottakból tehát kiderül, hogy arra a bizonyos, különféle hangulati irányok felé elringatózó „kiterjesztésre” a felfelé, illetve lefelé „hullámozó” moll hangsor-minta nyomán került sor:

Bartók ezt a hangulati rendezőelvet követi népzenei támaszkodó, polimodális stílusával.

Kosztolányi Dezsőnek mondja egy interjú során (Pesti Hírlap, 1925. május 31.): „Ha egy mély hangot leírok, aztán egy magasabbat, az már emelkedés, ha egy magas hangot megütök, aztán egy mélyebbet, az már süllyedés: az egyik okvetlenül a vidámság, a másik csüggedés...”

A cigányzenekarok által terjesztett „magyar városi zene értékei”-re vonatkozó állásfoglalása – mint látni fogjuk – kitűnik majd a II. hegedűversenyből is.

Bartók már fiatalon elkötelezi magát a nemzeti zene ügyének. Figyelmét a verbunkos zene, és – Richard Strauss kezdeti hatását követően – egyre inkább Liszt művészete köti le. 1905-től a paraszti népzene irányába fordul, majd amikor erdélyi paraszt-hegedűsök révén megismerkedik a népi verbunkossal, ez a stílus újabb inspiráció forrása lesz. Ennek eredménye az 1928-ban komponált két hegedűrapszódia.

Most népi verbunkos táncdallamunknak, a kapuvári páros verbungnak a teljes 12 fokú, verbunkos moll hangrendszert beringatózó, han-

gulati irányváltásokkal tarkított dallamát hozzuk példaként, mellékelve az általunk készített táblázatot, amely bemutatja, hogyan helyezkednek el a különféle hangulattípusok abban a 12 fokú moll hangrendszerben, amit táncmuzsikánk az idők során kiformált magának (vö. a verbung primójának bővített szekundját 7. sz. kottapéldánk utolsó sorával, és szekundójának di-hangját a kottapélda 2. sorával). A bartóki zene „hosszabb vagy rövidebb szakaszaiban... egyes ütemeiben... esetleg egyik ütészről a másikra bekövetkező változások” a népzene igen változatos hangulati eszköztárából táplálkoznak. Ennek a változatos hangulati eszköztárából táplálkoznak. Ennek a változatos hangulati eszköztárából táplálkoznak. Ennek a változatos hangulati eszköztárából táplálkoznak.

A dallami hullámvonal emelkedő és ereszkedő mozgását hajlékonyan követő népi táncdallam a maga sajátos hangulattípusaiból már valamikor a XVIII. században kiformálta 12 fokú, moll hangrendszerét, amely nem „felemelt” és „leszállított” hangokból, hanem különféle hangulattípusokat megjelenítő hangsorok kombinációjából jött létre.

A verbung primo- és szekundó-szakaszának dallamvezetése tökéletes szimmetriát alkot, amely a moll skála alsó felére is – Bartók szóhasználatával élve – „kiterjeszti” azt a kettősséget, ami az emelkedő és ereszkedő dallamív eltérő természetéből adódik. Így a verbung első részében megfigyelhető emelkedő („mi-fi-szi-lá”) és ereszkedő („lá-szó-fá-mi”) jellegnek megfelelően később a skála alsó része is elringatózik re-ri-dó-di és ti-tá irányba. A mindössze 12 ütemes népi verbunkos jól példázza azt a 12 fokú moll hangrendszert hangulattípusokkal beringatózó magyar tánczenei stílust, amelyre több példát is találunk Szabolcsi Bence „A magyar zenetörténet kézikönyve” (79-80. l.) c. munkájában. Legutóbbi számunkban (lásd: Zenekar 2005/3., a 40., 41. és 44. lap 7., 14. és 15. kottapéldáit) Mozart c-moll (K 491) zongoraversenyének variációs jellegű 3. tételét elemezve mutattunk rá, hogyan alkalmazza Mozart és Haydn ezt a minore-jellegű, 12 fokú, verbunkos hangrendszert.

Dunántúli népi táncdallam (kapuvári páros verbung)

1

(li) tá di ri MI fi szi LÁ ti DÓ RE A-típus
szí LÁ ti DÓ RE MI fá B-típus
LÁ ti DÓ RE MI fá SZÓ LÁ C-típus

2

A verbunkos (moll) dallamgerinc hangulattípusai a hangrendszer magját képező, lá-dó-re-mi alaphangulat köré szerveződve (példaként lásd a kapuvári páros verbungot: 1. sz. kotta).
A – típus („kuruc hangsor”) B – típus („hósi” harmonikus moll)
C – típus (Az ősi lá-pentaton hangulattípus hétfokúvá bővült hangsora)

A II. hegedűverseny

Amikor Székely Zoltán 1936. augusztus 10-i levelében felkérte Bartókot, írjon számára hegedűversenyt, már előzőleg, júliusban (vagy talán jóval korábban) készen állt az a dallam, amit ma a II. hegedűverseny 2. tételének témájaként ismerünk. Bartók akkoriban a Zene húroshangszerekre, ütőkre és cselesztára című művén dolgozott és a kiadójával folytatott levelezésében egy tervbe vett, „másik zenekari darab”-ként tesz említést egy műről, ami „rövid darabok sorozata”. Eredetileg ehhez akarta felhasználni a 2. tétel témáját.

Később Bartók – módosítva az említett zenekari darabbal kapcsolatos elképzelését – a meglévő téma alapján egytételes, variációs hegedű-

darab elkészítését ajánlja fel Székelynek, de ő kifejezetten 3 tételes hegedűversenyt szeretne. Bartók teljesíti kérését.

Amikor Bartók 1938. szeptember 14-én befejezi a versenymű 3. tételét, tréfásan meg is jegyzi a zárótételre vonatkozóan: „... tulajdonképpen szabad variációja az 1.-nek (úgy hogy sikerült kifogynom rajtad, mégis variációkat írtam)...” (lásd: Somfai L.: Tizennyolc Bartók tanulmány, 105. l.).

Rápillantva a formailag három önálló tételből álló versenymű kottájára, nem is gondolnánk, mennyire komolyan kell vennünk Bartók tréfás megjegyzését.

A II. hegedűverseny valójában egyetlen, szétválaszthatatlan tartalmi egységbe foglalt, variációs mű lett – a variációs művészet szinte felülmúlhatatlan csúcsteljesítménye.

*

A II. hegedűverseny témái maguk is variációk. A versenymű elején, verbunkos ritmikái sémákkal megjelenő, az ősi pentatónia távoli világából „lovasnépi” táncos ritmikákkal elővágtatva, „táltos paripákon tovaszálló” (lásd a Concerto 4. tételéhez felhasznált népies műdal szövegét), majd változatos hangulati irányok felé elkalandozó, népdal-inspirációról tanúszkodó főtéma sajátos, lírai jelleget öltve, szinte mese-szerű légiességgel „úszik” a levegőben. A főtéma (1. téma) első négy üteme egy Bartók által lejegyzett népdal, a „Két szál pünkösdrózsa... nyomán készült. Valójában az ősi pentatónia jellegzetes kvart-lépéseivel jól „megringatótt”, verbunkos köntösbe öltöztetett variációja ennek a népdalnak.

A Zala megyéből, a határ menti Resznekről való népdal adja a lelkét annak az öt variációnak, amelyek tartalmi keretbe foglalják a versenyművet: az 1. és a 3. tétel főtémájának és zárótémájának, valamint a lassú tétel témájának. Az öt téma lényegében a népdal különféle karakterek, hangulatok felé történő „elringatása”.

A népdal szövegében előforduló rózsaszimbólummal kapcsolatban talán nem érdektelen megemlíteni Bartók vonzódását a virágmintás parasztbútorokhoz. Parasztbútorainak nagy részét Péntek Gyugyi György készítette Erdélyben, Kőrösfőn. 1907. július 5-én írja édesanyjának, Kőrösfőről, Bánffy-Hunyadra érkezve: „... Micsoda öröm: véges végig minden kapufán szekrényeim rózsái – Hunyadtól Kőrösfőig...”

Mintha ezeknek a kapukon virító rózsáknak az emléke is ott bujkálna a versenymű említett témáiban, különösen a lassú tétel ihletett témájában, Bartók egyik leglíraibb megnyilatkozásában.

Az egyetlen, hatalmas tartalmi és szerkezeti egységről áruklodó, formailag 3 tételes versenymű – egymásba illeszkedő gerendázatával és boltzati elemeivel – tökéletes harmóniát sugárzó épület benyomását kelti.

Bartók először a lassú tétel témáját jegyezte le még 1936 júliusa előtt, vagy talán még korábban, míg az 1. tétel első és második (dodekafon) témája már nagy valószínűséggel 1937-ben keletkezett, megelőzve a többi témát és melléktémát.

A ‘re-lá szó-,re dallamkeretbe illő, öt téma tehát dór jellegű népdal alapján készült.

Az 1. tétel hegedűn megszólaló főtémájának első 4 üteme nemcsak verbunkos ritmikái köntösbe öltözteti a „Két szál pünkösdrózsa...” népdalt, de hangulati szempontból is átformálja, „elringatja” azt a verbunkos dallamgerincnek megfelelően (lásd mellékelt táblázatunk A és B hangulattípusát, ami a hegedűverseny esetében a ‘dé-cisz-há-á-gisz-fisz-eisz-disz-cisz, hangsornak felel meg).

Míg a főtéma 1. üteme szemberingatózik a népdal 1. sorával, 2. üteme szinte belesimul a népdal előbbivel azonos 2. sorába, és annak folytatásába. Lássuk a népdalt, valamint az 1. tétel főtémáját:

3

4

Bartók már 1931-ben komponált „44 duó hegedűre” c. sorozatának 37. számaként feldolgozta „Preludium és kánon” címmel az általa lejegyzett – korábban Vikár Béla által Reszneken felvett – „Két szál pünkösdrózs...” kezdetű népdalt.

Következő kottapéldánk a hegedűduó első ütemeit mutatja. Az első szólalm 6. ütemétől látható hangulati elringatózást („süllyedést”) majd főleg a hegedűverseny 2. tételének témájával és annak variációival lesz érdemes összehasonlítani, emlékezve Bartók szavaira, az ütemről ütemre, vagy esetleg az egyik üteőről másikra bekövetkező változásokról.

VORSPIEL UND KANON / PRELUDE AND CANON / PRELUDIUM ÉS KÁNON
Lento, ♩. 66
Béla Bartók

5

A versenymű 1. témája (főtémája) mellett megjelenik egy 2. téma is. Ez a dodekafon külsőt öltő téma „Cserebogár, sárga cserebogár...” kezdetű, valószínűleg a XVIII. század végéről való verbunkos dalunk nyomán készített variáció, amely más alakban a 3. tételben is felbukkan. (Erről később részletesebben szólunk.)

6

Lassan, szabadon

Cse-re - bo - gár sár - ga cse - re - bo - gár
Nem kér - dem én tő - led mi - kor lesz nyár
Ügy - is hév nyár he - vi - ti keb - le - met
Mi - ó - ta ró - zsa - m bír - ja szí - ve - met.

7

A két melléktéma Dankó Pista két híres nótájának kezdősorára készített variáció.

Az 1. melléktéma (1. tétel, 56. ütem), a „Most van a nap lemenőbe, Kimegyek a temetőbe...” (1900) dallam nyomán készült: annak a 12 fokú hangsorra kiterjedő variációja. A dallamforrás – fájdalomtól eltorzult alakban – a Coda-részben (308–309. ütem) jelenik meg (illetve a 3. tétel 87. ütemében is).

Risoluta, ♩ = 120

8

Rubato. Nagyon búsan – Tieftraurig, Rubato

1. Most van a nap le - me - nő - be, Ki - me - gyek a te - me - tő - be.

9

10

Rubato. „Búsan” – Wehmütiges Rubato

1. El - tő - rött a he - ge - dűm, nem a - kar szó - la - ni,

11

12

poco rit.

13

A 12 fokú hangsoron végigringatózó, dallami bújócska az „Eltörött a hegedűm...” dallamtörredékének és ritmikai lüktetésének felhasználásával (az 1. ütemben á-ról, a másodikban cé-ről indítva), valamint a motívum kvartokkal megsűrített felidézése a kadenciában.

A 2. melléktéma (1. tétel 96. ütem) az „Eltörött a hegedűm, Nem akar szólni...” verssor dallamának (1895 körül) szintén 12 hangos variációja. A dallamforrás a kadenciában bukkan majd fel, valamint – megváltozott alakban – a 3. tétel Piu mosso-szakaszában (219. ütem).

Az 1. tétel Coda-része (a 303. ütemtől) ismét felidézi a témák és melléktémák dallamforrásait, majd az 1. tétel az említett népdal akkordvariációba rejtett zárótémájával búcsúzik.

A 3. tételről maga Bartók írja, hogy tulajdonképpen szabad variációja az 1. tételnek, amihez az ősbemutató műsorfüzete még hozzáteszi: „...nemcsak melodikai, hanem dinamikai és szerkezeti hasonlóságok is kimutathatók az első tétellel. Csak most az egész »rapszodikusabb«, kevésbé kötött formával...” (lásd Lampert Vera írását: A hét zeneműve, 1974/4., 56. l.)

*

A rövid összegezés után fogjunk bele a versenymű alaposabb tanulmányozásába.

Bartók először 1908-ban próbálkozik hegedűverseny írásával, ennek ihletője Geyer Stefi, az ajánlás is neki szól. Mivel elégedetlen két tételes versenyművével, nem jelenti meg: annak 1. tételét „Két portré” c. zenekari műve első tételéhez használja fel. Mint már említettük, a II. hegedűverseny 1. tételének főtémája és 2. témája (Calmo, 73. ütem) az 1937. májusát követő hetekben kerülhetett lejegyzésre, míg a 2. tétel témáját legkésőbb 1936. júliusában, vagy hónapokkal azelőtt (sőt talán még korábban) veti papírra. (Somfai L.: Tizenhét Bartók tanulmány, 104. l.) Annyi mindenesetre megállapítható, hogy Bartók olyan népdal nyomán alkotta meg a témát, amit 1931-ben készített „Negyvennégy duó két hegedűre” című sorozata 37. számaként már feldolgozott, tehát lehetséges, hogy már évekkel azt megelőzően lejegyezte a 2. tétel témáját, mint amikor a versenymű komponálását megkezdte. A hegedűverseny 1937 augusztusa és 1938. december 31. között készült el.

Mielőtt a komponáláshoz hozzáfogna, Bartók gondosan áttanulmányozza a kortárs szerzők, így Alban Berg, Szymanowski és Kurt Weill hegedűversenyeit. Mivel közben Benny Goodman és Szigeti József felkérését is teljesítenie kell, csak a „Kontrasztok” 1938. szept. 24-i elkészülte után tudja befejezni a hegedűversenyt.

A Székely Zoltán kérésére utólag – afféle hangulati „támaszként” (lásd a Hány-intermezzo indítását) – odasodort felütés jól illeszkedik a „LÁ-RE DÓ-fá RE-, LÁ SZÓ-, DÓ kvartlépésekben szélesen hullámzó pentaton főtéma-maghoz (a pentatónia hangjait a továbbiakban nagybetűvel írjuk).

Ide tartozó adat, hogy 1939 márciusának elején Bartók és Székely „nagyon jó és hosszú próbákat” tartottak a II. hegedűversenyből Párizsban, és ekkor került be a kottába Székely javaslatára a két tizenhatodból álló felütés, az 1. tétel főtémája elé.

A vágta-ritmikára rátapadó, széles taglejtésekkel gesztikuláló 1. melléktéma még a hegedű szépen éneklő 2. témája alatt sem képes nyugton maradni, s pianissimo kvintoláival valósággal üldözőbe veszi a 2. témát.

Az 1. melléktémát kísérő, vészjósló előjelek majd a Coda-rész elején valnak valósággá. Ezt a Risoluto-melléktémát 3/4-es alakban a 3. tétel 87. ütemében látjuk viszont.

Az 1. melléktéma tartalmiságát illetően további támpontként szolgálhat, hogy Bartók öt zongoradarabot tartalmazó, „Szabadban” című ciklusát (1926) a „Hajsza” című darabban zárja (6/8, Presto), amelynek balkéz-szólamát csaknem mindvégig ezek a hangsúlyal indított, tizenhatod-kvintolák uralják.

Az 1. melléktéma 2. ütemének emelkedés-süllyedés játékában jól érzékelhető továbbá az, a teljes 12 fokú hangrendszer beringatózó törekvés, aminek a kapuvári páros verbungnál is tanúi lehetünk, de Bartók az 1. melléktémában ugyanazt egy ütemen belül valósítja meg, és ezt látjuk majd a 2. melléktéma esetében is.

Az 1. melléktéma – a korábbi főtéma-változathoz hasonlóan – ritartandóval, diminuendóval távolodva lép le a színről, de nyugtalan, halványan duruzsoló kvintolái révén továbbra is árnyékot vet a hegedű lágyan éneklő, kristályosan csillogó, gazdag színvilágot megjelenítő, 2. témájára. Baljós események képét előrevetítve, a 2. téma alapjául szolgáló Cserebogár-dallam verssorainak nyugvópontjait diszsonáns trillákkal torzítja el, ráadásul a 87–88. ütemben még a 2. témába is befurakszik, a „Most van a nap lemenőben...” dallamtörédket felzaklatott, dupla pontozású ritmikával jelenítve meg.

A 73. ütemben kezdődő 2. téma formailag ugyan a schönbergi 12 fokú „sor”-technika köntösében lép elénk, de dallamíve a valóságban a XVIII. század második feléből való, Lavotta által is gyakran játszott Cserebogár-nóta 9 hangból álló hangkészletén ringatózik végig, közvetítőhangok segítségével. (Csak a ri, szó és tá-hangok hiányoznak a nótából). Kicsit tréfásan, de félig komolyan úgy is mondhatnánk: Schönberg 12 fokúságával „dacolva”, Bartók („szuhafői” előnévvel keresztelték, amit sohasem használt) amúgy „úri dölyffel megállva, mosolyogva” (Ady: Búcsú Siker-asszonytól, 1906) veti oda kincsei közül ezt a 2. témát, amely „mellesleg” megfelel a schönbergi 12 fokúság szabályainak is...

A 2. téma 3/4-es alakja a 3. tétel 129. ütemében jelenik meg. A Bartók által, a Tossy Spivakovsky hegedűművészhez írt levelében (1943. nov. 26.) megküldött, az 1. tétel 2. (dodekafon) témájához készített, eredeti vázlatokkal kapcsolatban Somfai László: Tizennyolc Bartók tanulmány c. munkájának 108-112. lapján olvashatunk elemzést.

A 2. téma dodekafon „sorai” mögött dallami inspiráció rejlik, ami tonális irányt szab a témának. A dallamforrás „rejtegetését” kedvelő Bartók szemmel láthatóan kedvét leli a 12 fokú sor-elmélet szabályait követő, trükkös dallami bújócskában (...szerette a találós kérdéseket, rejtvényeket...) írta róla ifj. Bartók Béla) Elégedettséggel tölti el, hogy az általa kifejlesztett, tonális alapokon álló, „elringatózásos” (emelkedés-süllyedés) polimodális 12 hangúság képes megfelelni a dodekafon stílus elvárásainak is. A 2. témának a Cserebogár-nóta 1. és 2. sorát felidéző 73-75., és kvarttal feljebb megszólaló 79-81. üteme csaknem azonos sorrendben hozza ugyanazon dallam hangjait, mindössze a dallami szimmetria kedvéért alkalmaz kisebb sorrendi változtatást a 79-81. ütemben. A nóta 3. sorának hangkészlete nagyon hasonló annak 1. sorához: ennek megfelelően a 85-86. ütem hangjai kis sorrendi változtatással megegyeznek a 73-75. ütem hangjaival, ha nem vesszük figyelembe a 73. ütem két utolsó negyedét.

A művet bemutató – és Bartók által zeneszerzőként is elismert, Kodály-tanítvány – Székely Zoltán, ezzel a dodekafon melléktémával

kapcsolatban így emlékezett vissza a Bartókkal tartott próbákra: „Bartók tréfásan megkérdezte, hogy észrevettem-e. Nagy tulajdonságot nem látszott mérni a dolognak. Csak az tetszett látszólag neki, hogy ő 12-hangos zenében megmutatta, igenis lehet tonálisan írni.” (Somfai L. i. m. 110. l.).

A 2. téma á-kezdőhangról induló 73. üteme, és a 75. ütem második fele rejt a Cserebogár-nóta 1. ütemének motívumát: a 75. ütem a nóta dó (cé) hangját ringatózza körül széles ívben. A kvarttal feljebb ismétlődő 2. nótásor 1. ütemének hangjait – az előbbiekhöz hasonlóan – a 79. ütem, és a 81. ütem második fele tartalmazza.

A 2. téma 1. dodekafon „sorának” bővített kvartban lépő, 2-3. és 11-12. hangjai egymásnak válaszolnak, majd a következő, kvarttal feljebb kezdődő „sor” 2-3. és 11-12. hangjai ringatóznak szembe egymással, szimmetrikus dallamíveket rajzolva.

A Bartókra jellemző témaforrás-„leplezés” mellett a téma „elhangelése” is tetten érhető a nóta verssorainak végén lévő nyugvópontok baljós trillákkal, kisszekunddal történő, „odébb tolásánál.” Az 1. nótásorvégi há-hang helyett bé-trilla szól, majd a 2. nótásor végén az é-hang helyett esz-trilla.

Mivel a 3. nótásor nyugvópontja megegyezik az 1. nótásoréval, ennek megfelelően a 87. ütemben is bé-trillát játszik a hegedűs, miközben duplapontozásos, „szigorú” ritmikai sémába öltözteti az 1. melléktéma Dankó-törédkének „Most van a nap lemenőben” motívumát (87-88. ütem), nem hagyva nyugton a békésen éneklő 2. témát.

A Cserebogár-nóta szétszakadozott foszlányait „összekeresgélő” 2. téma három ütemes, éneklő dallamíveit ugyanilyen hosszúságú, rossz előjeleket sejtető trillás szakaszok követik, amelyek a 87-88. ütemben – az 56. ütemben bemutatkozott „ösztökélő” kvintola-ritmika pontozásos, trillás variánsaival – drámai események bekövetkeztére figyelmeztetnek.

A 2. téma 12 hangú „sora” négyszer fut végig szólóhangszeren, és kétszer – mintegy szóló-tutti váltakozás-jelleggel – a zenekaron.

A „hősi” verbunkos hangulattípusra (‘fá-MI-RE-DÓ-ti-LÁ-,szi) épülő 3. nótásornak a 85. ütem végéről lefelé induló dallamába a fi és tá-hang kristályfényei is beszürodnek, mely dallam most már a zenekari kísérettel egybefonódva énekel, hogy aztán a hegedűs a verbunkos dal befejező sorát átszellemülten emelhesse a csillagok világába...

Ezzel az oktávval feljebb szárnyaló záróssorral búcsúzó, 12 lapból sugárzó varázskristály most már „csillagósvényről” ragyogja be a Cserebogár-nótának a bartóki éneklő „sorban” elvegyülő, meg-megcsillanó hangjait. A 2. témát baljós, bővített kvart-glisszando zárja.

Talán nem tekinthető véletlennek, hogy Bartók éppen ebben a „Tempo di verbunkos” tételben mutatja meg Schönbergnek, hogy a tizenkét hang alkalmazásával is meg lehet maradni a tonális keretekben. Bartók a Concerto IV. tételének honvág-dallamával majd 11 hangon ringatózik végig a legnagyobb természetességgel, anélkül, hogy megakarná ismételni ezt a „mutatványt”.

(folytatjuk)

Rakos Miklós

(Ez a cikk az Eötvös Loránd Tudományegyetem pedagógus szakvizsgával záruló szakirányú továbbképzés „Zenei munkaképesség-gondozás” szakán 2005. júniusában védett szakdolgozat módosított változata. A szakdolgozatot a szerző a főiskolai hegedűtanára, Pothof Csaba emlékének ajánlotta.)

Feith Adrienn:

Zenei munkaképesség-gondozás

„Szinte a véletlen folytán kerültem az egyetem pedagógus szakvizsga-képzésére. Amikor jelentkeztem, csak annyi volt az elképzelésem, hogy a gyermeknevelés adta lehetőségeket kihasználva tanulni szerettem volna valami olyasmit, ami zenész mivoltomban segítséget ad. A diplomám alapján a „Zenei munkaképesség-gondozás” szakot ajánlották. Csak a beiratkozáskor tisztult ki igazán a kép, mit is fogok én itt tanulni. Bevallom, nem tudtam sokkal többet, mint az alábbi felmérésben megkérdezett kollégák. Tanuló éveim alatt nem találkoztam a Kovács módszerrel. Kezdő koromban keveset tanítottam, nem jutottam el a kötelező továbbképzésekre, így megint elkerült a találkozás lehetősége. Az egyetemi tanulás azonban felfedezést jelentett. Az előadások alatt sokszor jutottak eszembe kollégák, akik évek óta különböző egészségi problémákkal küzdöttek. A hallottakat igyekeztem átültetni a gyakorló zenész minden napjaiba, miközben sok kérdésre választ kaptam. A tanulás során először minden eddigi ismeretem darabjaira esett, majd lassanként összeállt előttem egy új, más minőségű rendszer. Igyekeztem az összefogó szerkezetet meglátni a Kovács módszerben, ahogy minden mindennel összefügg. Lassan kialakult az összerakó játékból egy határozott kép. A legtöbb gondolat olyan kézenfekvő volt, hogy szinte magától értetődőnek tűnt, ezt mindenki más is látja, és érti, hiszen olyan egyszerű. Ez adta az ösztönzést ahhoz, hogy kollégáim körében kérdőíves felmérést végezzek. A felmérés célja az volt, hogy képet kapjak arról, milyen nézetekkel, ismeretekkel rendelkeznek zenész társaim arról az új tudományterületről, amelyet én is most ismertem meg. Először arra voltam kíváncsi, hallottak-e már a Kovács módszerről. Aztán a kérdés lehetőségét kihasználva kibővítettem a kérdések körét. Az eredmény döbbenetes volt. Amikor először átlapoztam a válaszokat szinte kiabáltak a sorok: segítség kellene, problémáim vannak, gyógyszereket szedek, végre valakinek leírhatom a bajaimat.

Remélem, a lehetőségeim megengedik az évek során, hogy érdemben tudjak segíteni a hozzám fordulókhöz. Itt szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik támogatták tanulmányaimat!”

I.

A zenei munkaképesség gondozás a pedagógia új ága. Komplex, természettudományos alapokon nyugvó pedagógiai rendszer. Rendszertanilag a zenepedagógiához sorolhatjuk. A zenélő embereket szolgálja. A híd szerepét tölti be az orvostudomány, a mozgásterápia és a zenepedagógia között. Három aspektusa van. Életfilozófia, amely az emberi szervezetet teljes egésznek tekinti. Edzésmódszer a zenész emberek szükségleteire kidolgozva. Egészséges életmód, amely magában foglalja a munka és pihenés helyes szervezését, a mozgásellátást, a helyes táplálkozást, a légzéstréninget, a vízterápia és a fényterápia összességét.

A zenei munkaképesség-gondozás célja, feladatai

A zenei munkaképesség-gondozás célja: A zenélő emberek hivatásra és életre való alkalmasságának fejlesztése és fenntartása. Feladatai:

1. Előkészítés a zenélés várható terheléseire.
  - a) Hosszú távon a kellő fizikai alapkonfíció megteremtése. A konkrét hangszeres feladatokra való előkészítés. Új technikai feladatok alapozása, helytelen hangszeres mozgások korekciója.
  - b) Rövidtávon a napi igénybevételre való felkészítés, pl. bemelegítés gyakorlás, próbák, szereplések előtt.

2. A munkaképesség megőrzése, megóvása a foglalkozási ártalmaktól. A zenei foglalkozás egyoldalú igénybevételének ellensúlyozása.
3. A megingott munkaképesség helyreállítása az egészségzónán belüli esetekben.

Tehetség és munkaképesség

A zenei munkaképesség azokat a fizikai, idegrendszeri feltételeket jelenti, amelyek az ember szervezetét alkalmassá teszik a zenei feladatok elvégzésére. Alapja az egészséges szervezet kiegyensúlyozott működése, idegi és hormonális szabályozásának kedvező rendje. A munkaképes állapot nem több mint a sejtek, szövetek, szervek normál üzemmenete. (1.)

A jó anyagcsere-adottság és harmonikus működés ideglettani szempontból maga a tehetség Grastyán Endre megállapítása szerint (2.) A tehetség nem mindig találkozik a jó munkabírással. Ha a jó alkatához jó állapot is társul, akkor csúcsteljesítmény várható.

„Ismeretesek azok a legendás történetek, melyeket nagy erejű, igen edzett és sportban is kiváló teljesítményeket felmutató zeneművészek produkálnak. Köztudomású, hogy több kiváló művész hosszú életkort ért meg és egészséges életmódjáról, rendszeres testedzéséről sok mende-monda szállong.”(3.) Így például Kodály Zoltán egészségőrzés dolgában is példát mutatott tanítványainak.

„A gyermekeknél számtalan esetben fi-gyeltük meg azt a jelenséget, hogy amíg egy gyermek zenei tehetsége nem tűnik ki és élhette a többi gyermek szabad, játékos életét, addig nagyszerűen erős volt, sok-szor erősebb a többinél. Amikor elkezdte a zenetanulást, elhagyta a megszokott játékokat, kezdett fejlődésében elmaradni. Az olyan művészcsemeték, akik picit koruktól teljesen kielégültek a zenei foglalkozással, hasonlatosakká váltak a szobavirágokhoz. Csodálatraméltóak, de végtelenül érzékenyek, egészségük labilis, tehetségük fejlesztésének fő és sokszor egyetlen akadálya szervezetük általános gyengesége.” (3.)

„Nagyon sok konkrét példánk van az előbbi negatív folyamat megfordulására is. A reménytelenül gyenge gyermek vagy felnőtt művész, aki félt minden testmozgástól, aki félszességét csak a hangszer mellett tudta legyőzni, amikor rendszeresen és a neki szükséges módon elkezdett mozogni, meglepő gyorsasággal jött rendbe, megerősödött, ügyessége rövidesen túlszárnyalta többi társáét, akik pedig előnyösebb fizikai állapottal kezdtek meg az edzést.

A szervezet alkalmazkodó képességét felhasználhatjuk a művészek javára. A negatív és pozitív folyamatokat bárkivel, bármikor megismételhetjük kísérletileg, mindig tipikusan azonos reagálással válaszol a szervezet. Bárkit vissza lehet fejleszteni a szükséges mozgás csökkentésével vagy megvonásával, helyi részleges sorvadási tüneteket lehet kiváltani részleges mozgás-kikapcsolással. Egyszerű köznapi példa erre a begipszelt végtagok

elsorvadása annak ellenére, hogy a táplálkozás és egyéb ellátás talán még jobb is, mint egyébkor szokott lenni.” (3.) A szervezet kiváló regeneráló képességének köszönhetően a legyengült testrészeket és működéseket helyre lehet állítani, mindaddig, amíg visszafordíthatatlan károsodás nem keletkezett. Az előbbi példánál maradvá a „...gipsz eltávolítása után előírt utókezelés legfőbb tényezője a vérellátás megjavítása meleg- és elektromos kezelésekkel, masszázssal és mozgatással.” (3.) Ugyanilyen módon nemcsak a rész-működésekben, hanem a szervezet teljes egészében is lehetséges javulást elérni. Ez számunkra azt jelenti, hogy a mindazokat a kedvező változásokat elő tudjuk idézni, amelyek a tehetség kifejlesztéséhez való erőteljes munkabírást biztosítják.

Az edzőskultúra történelmi útjának vázlatja

Az évezredek során a mozgásrendszerek kialakulását meghatározta az a cél, amelyre fel akarták használni. Minden korszaknak és kultúrának kialakult a saját életfilozófiájával összhangban lévő mozgásrendszere.

Például: – az ókori görögök szemlélete a békés versengést, a demokratikus társadalom fenntartását tette meg a nevelés központi eszméjének. Így ők a szellem nevelése mellett a test nevelésére is nagy súlyt helyeztek. Ennek bizonyítéka a fennmaradt szobrok sokasága, melyek harmóniát és egyensúlyt sugároznak.

– a rómaiak a világbirodalom megteremtését tűzték ki célul, leigázva az útjukba kerülő népeket. Az ókori Rómában a harci játékokon, és a hadviselésen volt a hangsúly. Gladiátorokat képeztek az uralkodó és a nép szórakoztatására.

Az idő haladtával egyre nőtt a tudatos mozgás iránti igény. A civilizáció fejlődésével elszakadtunk a természettől, és ezzel együtt az életünk minőségét befolyásoló mindennapos, szükséges és elégséges fizikai munkától. Helyettünk dolgoznak a gépek, helyettünk róják a kilométereket a járművek. Azonban ez a fejlődés biztosítja nekünk azt is, hogy olyan tevékenységekkel foglalkozhassunk, amire a létfenntartás erőfeszítései miatt nem volt lehetőségünk. Fejleszthetjük azokat a tevékenységeinket, amelyektől emberek lehetünk. Tanulhatunk, iskolába járhatunk, művészetek-

kel, szórakozással tölthetjük időnket. Akinek tehetsége, szorgalma, és hozzá még szerencséje is van, az egész életét arra áldozhatja, amire késztetést érez.

A felelősséggel oktató-nevelő iskolák mindig nagy hangsúlyt fektettek a test fejlesztésére, karbantartására, akár csak a görögök. A harmónia megteremtése örök emberi igény. Ehhez ki kellett dolgozni az emberi személyiség tudatos fejlesztését szolgáló mozgásrendszereket. A természettudományok fejlődése segítette az edzésmódok élettani hatásának vizsgálatát, követelményeinek kidolgozását. A testedzési formák sokféle változata jött létre, már nem csak a test igényei szerint, hanem a különféle külső céloknak, elvárásoknak is megfelelően. Ma már számtalan formája dívik a fitnessnek, az alakformáló, erősítő edzéseknek, a gyógytornáknak és az újabb és újabb igényeket és a divatot kielégítő szolgáltatásoknak.

Az egyetemes edzőskultúra széles és színes palettáján a Kovács módszer egyedülálló és hiánypótló szerepet tölt be azért, hogy speciális, tudományos alapozású és kifejezetten zenészek számára kidolgozott edzésprogramot, egészségpszélméletet tartalmaz.

A zenei munkaképesség-gondozás mozgáspedagógiája

A zenei munkaképesség-gondozás – Kovács-módszer – egyik fontos területe a mozgáspedagógia. Jelentősége abban áll, hogy a **zenei foglalkozású emberek számára önálló edzésrendszert teremt.** Ugyanis a zenészek körében használatos különféle edzések mindegyike más célra kialakult, más területről kölcsönzött rendszer, ezért természetesen egyik sem a zenét szolgálja. Emiatt mindegyik ilyen edzésmód csak részlegesen felel meg a zene követelményeinek. A pedagógia történetében első ízben született kizárólagosan a zenészek szükségleteit szolgáló mozgásprogram. Anyaga a történelmileg kialakult egyetemes mozgáskincsből merít, de az elemek felhasználása és ezek nagyszámú variációja önálló, egységes szintezist alkot, mozgásrendszerének célja a szervezet normál funkció-egyensúlyának biztosítása és ennek alapján az egyéni optimális teljesítőképesség közelítése.

A mozgás köztudottan döntően befolyásolja az életfolyamatokat, az egyes szervek igénybevétele útján az egész szer-

vezet idegi és hormonális vezérlésére hat, és ezen keresztül az ember egész személyiségét, fizikai, pszichés és intellektuális működéseit befolyásolja. Ezért nagyon fontos, hogy a mozgásedzés egyénileg megfelelő legyen és a mindenkori állapothoz alkalmazkodjék. Aki megfelelően és eleget mozog, az kellő teherbírásra tesz szert, feladatait jól látja el, meg tud felelni a kihívásoknak, és mindennapi életét jó kedvvel, önbizalommal éli meg.

A mozgás élettani hatásai

A mozgás hatásának első állomása az *izomzat*, mivel ez alkotja a szervezet mozgatórendszerét. A jól adagolt mozgás hatására fejlődik az izmok ereje, állóképessége. Javul az izom tónusa, amely nagyon fontos a hangszerjátékos számára, mert a puha, rugalmas izomtónustól függ a szép hang és a könnyed, kifejező játék.

Az izmokon keresztül a mozgás kedvező hatással van a *csontok* anyagcseréjére. Az izmok működése a csontthártya számára kedvező ingereket nyújt, és ezeken keresztül serkenti a csontépítést.

Az izmok mozgása karbantartja az *ízületeket*. Az egyéni mozgáshatárok fenntartása fontos a mozgásszervi betegségek megelőzésében. Jó mozgással elkerülhető az ízületek elmeredése és elmeszesedése. A jól működő ízületekre lehet jó hangszeres mozgást építeni. A gerinc, mint a legnagyobb területű ízületi sor, különös figyelmet igényel. Állapota meghatározó a tartásban, valamint az idegrendszer működésében, mivel a szervezetet ellátó idegpályák a gerinccsatornában futnak végig.

Az izmok húzási viszonyaitól, erőegyensúlyától függ a *testtartás*. A jó mozgás beállíthatja a helyes tartást, a test jó statikáját. Segít a célszerű hangszeres tartások fáradás nélküli fenntartásában. Ellenúlyozza a hangszerjáték torzító hatásait.

A helyes mozgásedzés javítja a *keringést*, a szív munkáját, az erek állapotát. Kedvezően szabályozza a vérnyomást. Javítja a perifériás szervek vérrellátását, például a kézét, ami döntő fontosságú a hangszerjáték manuális cselekvéseiben. A keringésnek mozgással való szabályozása különösen fontos a hosszantartó hangszeres munka közben. Ugyanis a hangszerjáték kényeszerű nyugalmi helyzetében a keringés takarékküzemben dolgozik, emiatt nem képes teljesíteni a fokozott idegmun-

ka és a kényes hangszeres cselekvések oxigén- és tápanyagigényét. Ezért idejekorán jelentkezik az elfáradás. Ilyenkor a jól adagolt mozgás segítségével a keringés kedvező üzemszintje visszaállítható és az elfáradás késleltethető.

A mozgásedzéssel fejleszhető a *mozgáskoordináció*, amely a hangszerjátékban kulcsfontosságú szerepet játszik. A Kovács módszer mozgásprogramja előkészíti a zenei mozgásformákban érintett idegpályákat és megalapozza a virtuóz feladatokhoz szükséges készségeket. Fejleszti az ügyességet, a gyorsaságot, a hajlékonyságot, a finom tapintást, a térérzékelést, az izmok belső állapotának, helyzetének érzékelését. Begyakoroltatja az erő kifejtés finom változtatásait, a mozgás pontos időzítését. Felgyorsítja a mozgásreflexeket, javítja az egyensúlyérzékelést, ami szintén nélkülözhetetlen feltétele a sikeres hangszerjátéknak. Ezen kívül a mozgásprogramban benne van a mindennapi élet mozgásfeladatainak előkészítése is, a helyes járás, a jó testtartás, a munkamozgások gazdaságosságának segítése, a helytelen reagálásból eredő balesetek megelőzése.

A mozgásprogram fontos része a *légzésfejlesztés*. Ebben a vonatkozásban fontos tennivaló a muzsikáló tevékenységgel együtt járó légzésdeficit ellensúlyozása a légző rendszer megerősítésével, a légzés-technika fejlesztésével. Különös figyelmet kíván a fúvósoknál a hangszerjáték légzésterhelésének ellensúlyozása.

A mozgás segítségével kedvezően szabályozhatók a *belső szervek működései*. A helyes mozgás jótékony masszírozó hatást gyakorol a mellkasban és a hasüregben elhelyezkedő szervekre. Ezáltal segíti a tüdőt, a szívet, a gyomrot, a májat és az emésztőmirigyeket, a beleket, a nemi szerveket, a vesét, a lépét, a hormonmirigyeket optimális működésükre, és ezeken keresztül az immunrendszer erősödését.

A mozgásedzés *érzékszervi hatásai* nem látványosak, de lényegesek. A szemápolását szolgálják a mozgás kedvező érhalozati, vérnyomás-szabályozó hatásai, valamint a különféle labda, léggömb és egyéb játékok élénk vizuális ingerei. Nagyon fontos a hallás gondozása a folytonos hangártalomnak kitett zenélő embereknél. A fül védelmét szolgálja az egyensúlyszervet foglalkoztató mozgások sokféle változata. Ugyanis az egyensúlyszerv és a hallószerv közös folyadékhatártartása és

keringése lehetővé teszi az edzőhatások áttevődését az egyik szervről a másikra. (4.)

Végül, de nem utolsó sorban jelentősek a mozgásedzés *pszichés hatásai*. A megfelelő mozgásellátás növeli a szellemi teljesítőképességet, javítja a koncentrációt, a memóriát. Segít az érzelmi stabilitás megőrzésében, a lelki egyensúly fenntartásában, a pozitív beállítódás és életszemlélet elérésében. A mozgásedzés nélkülözhetetlen a szereplési alkalmasság megteremtésében, a zenészek körében „úrhajósídegzetnek” nevezett stabilitás elérésében, valamint az életpályán annyira szükséges stressztűrési és küzdőképesség fejlesztésében.

Összegezve: az izomzaton keresztül a szervezet egészére ható mozgásedzés végső eredménye az *automata vezérlés jó beállítása*, az ideg- és hormonrendszer szabályozásának egyensúlya. Ez a kedvező személyiségállapot alapfeltétele a tehetség kifejlődésének, az életminőség javulásának. Az edzés végső célja az, hogy a résztvevők számára ennek a kedvező személyiségállapotnak a közelítéséhez segítséget nyújtson.

A Kovács módszer mozgáspedagógiájának néhány módszertani elve

A *mozgásanyag válogatását* a résztvevők szükségletei, valamint a zenei, szakmai követelmények határozzák meg. A két alapvető meghatározó a serkentés, illetve a pihentetés. A mozgásedzésben minde nélkülött pótolni kell azokat az ingereket, amelyek a szervezet kiegyensúlyozott működése érdekében fontosak, de a zenei emberek köznapi életéből hiányoznak. Ilyen például az erőteljes légzés serkentése. Továbbá ellensúlyozni kell azokat a hatásokat, amelyek a zenei tevékenység során eltúlzottan jelentkeznek, és túlerőltetéssel fenyegetnek. Például a sok órán át tartó, egyoldalú mozgásterheléssel igénybe vett kezét lazítani kell.

A *mozgások adagolása* mindenkor az egyéni szükségletekhez igazodik csoportos foglalkozás alkalmával is. A mozgások ismétlésszáma, adagjai, tempója, ritmusa, terjedelme, erő kifejtése, közbülső szünetei mindenkinél a pillanatnyi állapot szerint változnak. Mindemellett a mozgások adagolása meghatározott kompozícióban történik.

A mozgás kompozíciós elveit a szervezet anatómiai és élettani sajátosságai határozzák meg. A mozgásfoglalkozás tekintet nélkül az időtartamára, klasszikus arányokkal épül fel, mint egy zenedarab. A legrövidebb mozgásfoglalkozást is meghatározott terhelésgörbe szerint végezzük, a könnyűtől a nehezebb felé, majd ismét a könnyebb felé haladva. Íme egy gyakorlás előtti bemelegítés példája hangszeres művész részére.

1. Könnyű karmozgás.
2. Könnyű lábmozgás.
3. Könnyű törzsmozgások.
4. Erőteljes légzésfrissítő mozgás.
5. Nyugtató mozgás.

A mozgásfoglalkozásokban a fokozatosság elve mellett érvényesül a terhelés hullámozgatása, az ingerek sokoldalúsága és változatossága, valamint a pihenő szünetek ésszerű szervezése. A mozgások időtartama, valamint a közbeiktatott szünetek függenek az egyéni állapoton kívül a klímaviszonyoktól, az adott mozgástól, a terhelésgörbe adott pontjától.

Alapvető szempont az egész testre kiterjedő, teljes körű gondozás, melyben minden szerv és testrész megkapja az optimális működéséhez szükséges ingereket. A nem használt testrészek, izmok legyengülnek és ez az egész szervezet működésében zavart okoz, mivel a zenei teljesítőképességet a leggyengébb terület határozza meg.

A mozgásadagolás fontos követelménye a szervezet energiadeficitjének elkerülése edzés közben. Ennek érdekében a mozgásfeladatok rövid időtartamúak, sokfélék, és a test különböző részeit váltogatva foglalkoztatják.

A Kovács módszer mozgáspedagógiájában messzemenően érvényesül a szubjektív kritériumok figyelembevétele. Ez a feltétele annak, hogy a mozgásellátás valóban egyénhez igazodó legyen. Ha a mozgás nem erőltetett, az erőfeszítés jóleső, akkor az adagolás helyes. A légzés és pulzusszám túlzott emelkedése hipoxiára utal, ami kifáradáshoz, idegfeszültséghez, az izom elmeredéséhez vezet. Zenész számára mindez kerülendő. A mozgásadagolás helyességét mutatja az edzés végeztével jelentkező fizikai és szellemi frissesség, a tetterő, a jó hangulat.

A mozgásedzésben lényeges a pozitív érzelmi motiváció. Az érzelmek hordozója az ősi agyterület, a limbikus rendszer. Ennek hangoltsága meghatározza a teljesítményt, és befolyásolja az egészségi állapotot. Ezért fontos, hogy a mozgásedzés pihentető, kikapcsoló, szórakoztató, örömteli hatású legyen és soha nem szabad kínzóknak lennie.

A mozgásedzés eredményességének fontos feltétele a pozitív tanári attitűd. A mozgás nem lecke, hanem játék. A mozgásfoglalkozásban nincs bírálat, és nincs versenyztetés. A tanár magatartása támogató. A jó mozgásfoglalkozás alapvető követelménye, hogy a tanár folytonosan figyel a résztvevők reagálását, és menetközben alakítja a programot a mindenkori szükségletek szerint.

A mozgásedzés hatása lemérhető a fizikumban, az értelmi működésekben, valamint az érzelmi, hangulati állapotban egyaránt. A jó edzés után a fizikai állapotra jellemző a normális keringés, a nyugodt, erőteljes pulzus, a nyugodt és mély légzés, a normális arcszín, a jó tartás, a könnyed mozgás, a rugalmas izomzat, a meleg kéz és a jó közérzet. Az értelmi szférában tapasztalható az élénk figyelem, a gyors felfogás, gyors tanulás, a jó bevésés és rögzítés. Érzelmi szinten jellemző a derűs nyugodt hangulat, az együttműködési készség, a felhangolt, de jól fegyelmezhető magatartás, az aktivitás és a kommunikációs élénkség.

Mindezek a kritériumok döntöek abban, hogy a Kovács módszer betöltse feladatát, és alkalmas legyen a muzsikálók munkaalakalmasságának fejlesztésére és megőrzésére.

II.

Egészség szemlélet a zenekari muzikusok körében

A hagyományos zenész életmód tipikus képe

A zenész életmódot nem sorolhatjuk az egészség megőrző életformák közé. Gyerekkorunkban indul el az a sajátos folyamat, amely a pályánk, vagy életünk végéig tart. A legfogékonyabb időszakban kezdjük el a választott hangszer tanulását. Senki sem egészségügyi szempontok alapján dönt valamelyik hangszer mellett – habár asztmás gyerekeknek fúvós hang-

szert szoktak ajánlani, például furulyát, majd később klarinétot.

A hangszeres tanulás folyamán a legtöbb esetben olyan testtartást kell felvennünk hosszú időn keresztül, amelynek elensúlyozására korrekációs feladatokra volna szükség. Lassan hozzászokik a testünk bármilyen furcsa, vagy kényelmetlen testhelyzethez, és a tudatos mozgás hiányában megalapozzuk a később jelentkező problémákat. Szinte nincs olyan hangszer, amelynek használata hosszú távon ne okozna gondot. Sokszor a felelőtlen, szertelen gyakorlás, a feladatok túlvállalása, vagy ha élethelyzetünket rosszul mérjük fel, olyan probléma megoldása elé állít minket, amellyel nem tudunk megbirkózni segítség nélkül. Hova tudunk fordulni? Testi tünetekkel orvoshoz megyünk, aki nem talál semmilyen kimutatható betegséget. Így hát szájhagyomány útján terjedő jó tanácsokkal, gyógyszerekkel, kenőcsökkel próbálkozunk. Gyorsan kell orvosolni a bajt, mert este koncert, mert holnap meghallgatás, mert mindent eldöntő próbajáték lesz a héten. Ezt a haktit még megcsinálom, mert megígértem, mert kell a pénz. A külön munka lehetőségét senki sem szalasztja el. Másnap reggel pedig minden mozdulat fáj.

A jól fejlett gyógyszeripar sok olyan terméket állít elő, amelyből elég csak egyet, kettőt bevenni és minden megoldódik. Tényleg minden megoldódik? Hajlamosak vagyunk elhinni, hiszen kényszerpályán mozgunk. Kevés időnk van arra, hogy olyan módszereket ismerjünk meg és vegyünk igénybe, amelyek csak hosszabb idő múlva hatnak. Miért gondoljuk azt, hogy a hosszú évek, évtizedek alatt helytelenül használt fizikumunkat kevés energiával, rövid idő alatt hozhatjuk helyre? Sajnos az életünkbe nem épült be az egészség védelme. Nem kaptunk szakszerű irányítást, amely által megtanulhatunk volna azt a szemléletet, amely az életünk minőségét tartja szem előtt. Azt gondoljuk, hogy minket nem érhet utol semmilyen baj, hiszen erősek, rugalmasak vagyunk. Igen, de meddig?

Azt hisszük, hogy az a mozgásmennyiség elegendő, amit megteszünk egyik széktől a másikig. Gyerekeink nem játszanak a grundon, mert az már nincs. Nem másznak fára, mert izgalmasabb a számítógépen üldözni a rosszakat. Nem tanulunk meg, hogy a testünk hogyan működik,

milyen törvényszerűségek hatnak mindannyiunkra. Ennek az a következménye, ha egyre több kisgyerekekkel találkozunk, akinek valamilyen tartáshibája van. Ehhez jön még a speciális testtartás, amely a hangszerhez kell, a kevés mozgás, a rossz táplálkozás és a rossz légzés. Minden együtt van a rossz életminőséghez, az elégtelen teljesítményhez, a kedvetlen, szürke muzsikáláshoz.

„Minden embert igen nagy megpróbáltatásnak vet alá a modern élet. A követelmények hallatlanul gyorsan növekszenek. Az emberre zúduló terhelést mind kevésbé lehet ellensúlyozni a megszokott eljárásokkal, a védekezés hagyományos módszereivel.

A modern ember életkörülményei olyan viharzóan változnak, melyre szervezetünk nincsen felkészülve, és meg sem tudja szokni. A józanul élő emberek közül nagyon soknak egészsége megrendül, munkaképességük akcióköre leszűkül, fáradékonyak lesznek, erőfeszítések árán tudják ellátni kötelezettségeik egy részét, állandóan azt érzik, hogy tehetségük színvonalá alatt kínlódnak és bosszankodnak lebilincseltségük érzésén.” (5.)

A Kovács módszer négy évtizedes ideje alatt végzett temérdek munka, és annak pozitív hatása nem volt ahhoz elegendő, hogy a nagyon lassan változó szemléletben teljes áttörést érjen el. Alábbi felmérésemből is kitűnik, hogy a megkérdezett zenészek döntő többsége nem találkozott a módszerrel, még csak nem is hallott róla. Láthatjuk, hogy nagyon sok munkánk van még. A tapasztalatok azt mutatják, hogy akik szeretnének valamin változtatni, új dolgokat alkalmazni a pedagógiában, nem sok segítséget kapnak. Csak saját magukra számíthatnak, és jó, ha nem kell a meg nem értettséggel, vagy akadályokkal megküzdniük. A kellő ismeretek hiányában csak értetlenséggel fognak találkozni.

Nehezen lehet elfogadtatni az újdonságokat, még úgy is, ha mindenkinek a javát szolgálná a változtatás. Az újdonságokat leginkább a gyerekekkel lehet megismertetni, ezért nagyon fontosnak tartom, hogy az általános iskolai nevelésben is helyet kaphasson ez az új szemlélet, és minél több pedagógushoz eljuthasson a Kovács módszer.

Elérkezik életünkben az az idő, amikor már érezzük, hogy valami baj van. Szervezetünk nem működik úgy, ahogy meg-

szoktuk, nem engedelmessé válnak az ujjaink. Kapkodjuk a levegőt, ha fel kell menni a lépcsőn, vagy futunk a villamos után. Tudatosan végiggondoljuk, hogy mire van szükségünk. Speciális, zenészeknek szóló újságokban olvashatunk lehetőségekről. Külföldi kutatásokról, próbálkozásokról kapunk tudósításokat, amelyekkel nem tudunk mit kezdeni, mert a magyar zenészeknek nincs annyi lehetősége szakmai anyaghoz hozzájutni, mint amennyi szükséges lenne. A lelkesedés is megvolna, de sokszor idő sincs rá, hogy új dolgokat vezessünk be az életünkbe, hiszen sok helyen kell helytállni. Időnként valamilyen torna divatba jön, esetleg jóga órákat szerveznek. Én is találkoztam olyan módszerrel, amely jó volt, de nem segített a zenészeknél előforduló speciális problémák megoldásában, nem lehetett bárhol végezni, vagy beépíteni a mindennapi élet ritmusába.

Tekintsünk át egy átlagos napot egy zenekari muzsikus életében. Tegyük fel, hogy a művésznak gyerekei vannak, akik még segítségre szorulnak. Lakóhelye a városban van, időt kell szánnia arra, hogy elérje a munkahelyét. Lehet, hogy nehezen kel, mert nem aludt jól. Előző este koncert volt. Utána későn ért haza, de még nem tudott elaludni, mert az élmény és a felhangolt idegi, érzelmi állapot miatt nem érezte a fáradtságot. A koncert előtt felhajtott kávé sem hagyta lenyugodni. Ha a muzsikus kicsit is izgulós, netán fűvós és emiatt nagy rajta a nyomás, akkor lehetséges, hogy valamilyen gyógyszert is bevett szereplés előtt. Ezek mind összeadódnak. Hogy mégis tudjon aludni, altatót vesz be. A szervezete nem tud regenerálódni, mert nem maradt rá elég idő. Tehát reggel felkel, mert indítani kell a családot. Mindenki készülődik. Ha a művész szerencsés, és nem él egyedül, akkor társával elindítják a gyerekeket, elviszik az iskolába, óvodába. Rohanás a próbaterembe, mert hiába volt előző este koncert, jön a következő. Álmos, fáradt, idegei megviseltek, hiszen ezt teszi folyamatosan több éve. Még egy kávé a büfében, talán valami szendvics. Utána próba előtti beszélgetés a kollégákkal. Erre a legjobb hely a kijelölt dohányzó, ott minden információt meg lehet szerezni, feltöltődni egy-két jó viccel. A muzsikus már régóta dohányzik, még a kollégiumban szokott rá, nehogy valamilyen kimaradjon. Kezdődik a próba. Feszült és ideges, nem szól jól a hangszer, esetleg szóvá teszi a karmester. Fokozó-

dik a stressz. Közel másfél óra ülés rossz széken, a világítás sem megfelelő, a rossz akusztikai viszonyok miatt már halláskárosodása van. Majd szünet. Kis beszélgetés, esetleg valamilyen hivatalos ügy elintézése, vagy megint egy gyors szendvics, kávé az automatából, cigaretta. A termet elfelejtették kiszellőztetni, vagy elromlott a szellőztető, esetleg valaki fázik, nem lehet ablakot nyitni. Folytatódik a próba, a szék egyre kényelmetlenebb. A zenész egyre jobban fárad, lehet, hogy unja is, de az is lehet, hogy túl nagy az elvárás, amelyet nem tud teljesíteni, és emiatt elmarasztalják. Nehezen telnek a percek, menne már haza, már sokszor megbánta, hogy ezt a pályát választotta. Próba után sietve utazza át a várost, mert tanítani megy. Jönnek is a növendékek sorra, egyik a másik után. Észre sem veszi, hogy több órája ül, nem vett egy mély lélegzetet régóta, nem evett, és egész nap alig ivott valamit. Mozgásbemelegítést nem tanít a növendékeinek, még olyat sem, ami a hangszeres játékot segítené, hiszen nem tanulta ő sem, tehát még annyit sem mozog, amennyi a bemutatáshoz szükséges lenne. Egyébként sem mozog feleslegesen, hiszen mint tudjuk, fáradt. Az élményül tanításnak a kényszer vet véget, mert menni kell a gyerekekért. Megint kapkodás, hogy odaérjen idejében az iskolába, óvodába. Gyorsan haza, mert este próba van, és a leckéket még át kell nézni, talán vásárolni is kell. A gyerek most mondja, hogy holnapra mit kell vinni természetismeret órára. Ismét rohanás a próbára, majd kávé, cigaretta, most egy kicsit kifújhatja magát a kezdésig. A próba hasonlóan folyik, mint délelőtt. Utána későn ér haza, és végre nyugodtan leülhet egy jó kiadósat vacsorázni, hiszen egész nap nem ért rá. Végre leülhet a tévé elé, hiszen olyan fáradt. Előfordul, hogy este nincs próba, akkor általában délelőtt van kettő. Zenekartól függően kétszer három órás egy óra szünettel, vagy kétszer két és fél órás fél óra szünettel.

Nézzük meg, hogyan folyik a muzsikus élete turné alkalmával! Busszal 16 óras az út. Indulás korán. Mindenki igyekszik jó helyet találni, bepackol, és megpróbál aludni a lehetőségekhez képest. Levegő nincs, a légkondicionáló ötletszerűen be- és kikapcsol. A mozgástér korlátozott, csomagok mindenhol, mindenki viszi a „konyháját”, mert különben nincs értelme kiutazni. Három – három és félóránként

megállás 20–30 percre. Zenészünk rohan az illemhelyre, gyorsan elszívja az elmaradt adag cigarettáját, kávézik, próbálja kideríteni még mennyi van hátra. Sötétedés után elindul a videofilmek áradata. Mire megérkezik a csapat a szállodába, teljesen ki van fáradva szellemileg és fizikailag. Felcipeli a csomagját, a hangszerét, a „konyháját”. Vállalkozó kedvűek kihasználják az együtt tölthető időt és indul a véget nem érő bulik sora.

Másnap reggel indulás a helyszínre. Ha jó a szervezés, akkor abban a városban van a koncert, ahova előző nap megérkeztek. Ha nem így alakul, akkor újabb cipekedés, újabb buszozás, „majd valamit eszünk a buszon”. A zenész megint bevacol, próbál kényelmesen elhelyezkedni. A lába nem fér el, a dereka fáj. Próbál olvasni, mert annyi elmaradása van. Megérkezés, cipekedés, szobafoglalás, előkérül a „konyha”. Merülő forraló, gázfőző, melegszendvics sütő, gyors rizs, konzerv, levesporok, 2-3 perc alatt elkészülő műételek, az ételkészítés kutatás és fejlesztés csúcstermékei tele tartósítószerrel, színezékekkel, állományjavítóval, aromákkal. Gyors készülődés, indulás a koncertre.

Kicsi az öltöző, hideg van, nem lehet rendesen lepakolni. Befűtés, a nehezebb részek átjátszása. Főpróba. Huzat van a színpadon, gyenge a világítás, rossz a szék, a kottaállványt nem lehet állítani. A szünetben kávé, cigaretta, valami szendvics, átöltözés. Koncert teljes erőbevetéssel, inspiráltan... Utána vissza a szállodába, valamit enni is kellene, és egy kis beszélgetés is jó volna, otthon sosincs rá idő.

Vége az első munkanapnak. Másnap jön a következő cipekedéssel, utazással, újabb szállodával, megint cipekedéssel, koncerttel és késői elalvással. Jut idő a turné során vásárlásra, akkor végig járja zenészünk a fellelhető üzleteket (MOZOG!), mert valamit haza is kell hozni, különböző rendeléseknek kell eleget tenni, és szükség van ételkészítésre is.

A vázolt körülmények nagyon lehangolóak, de nem mindig ilyen rossz a helyzet. Természetesen játszottunk 21. századi körülmények között is, ez azonban ritkán fordul elő. Javarészt a fent leírt kép a jellemző. Leírásomban kontrasztot akartam állítani a valóságban tapasztalható parttalan és átgondolatlan életvitel és a zenészekről általában kialakult, megle-

hetősen idealizált, misztifikált kép között.

Véleményem szerint, ha valaki jó fizikai és mentális állapotban van, akkor jobban győzi az akadályokat, jobban terhelhető és a teljesítménye is kiegyensúlyozottabb. Alábbi felmérésemből kiderül, hogy kevesen tesznek valamit a saját egészségük érdekében. Jóllehet a kellő információk rendelkezésre állnak, az életmód változtatása nem megy máról holnapra. A zenészek egészségromboló életformája a múltban gyökerezik.

A zenész életmód gyökerei a múltban

A kulturális fejlődés folyamán a speciális igények és lehetőségek készítésére a társadalmi munkamegosztáson belül kialakult egy olyan csoport, akiket zenészeknek hívtak. Hivatásos zenészek már több évszázada működnek. A hivatásos zenészi foglalkozás a polgári korszak küszöbén kezdett elterjedni. A körülmények sosem voltak kegyesek hozzájuk, miként az általános életszínvonal sem volt magas. A lakhatás körülményei csak a tehetősebb rétegeknek voltak megfelelőek.

A zenészek eleinte csak cseléd, vagy szolgáltató sorban tengődő alkalmazottak voltak, a szórakoztatás volt az elsődleges feladatuk, csak az igényesebb és tehetősebb mecénások figyeltek a megfelelő művészi színvonalra. A hangszerek fejlődése és az egyre magasabb technikai felkészültséget igénylő zenedarabok megkövetelték a muzsikustól, hogy minél jobb felkészültségi állapotban legyen technikaileg és az állóképessége is meglegyen az előadáshoz. A zenészek életkörülményei azonban nem biztosították számukra a megfelelő fizikai erőnlétet. Azt a kevés kiválasztottat is, akik jobb életszínvonalon éltek, meggyötörték az általunk is ismert és megtapasztalt foglalkozási ártalmak. Aki bírta, bírta, aki nem, az sajnos elhagyta a pályát, vagy élete végéig küszködött a problémáival, anélkül, hogy segítséget kapott volna.

A sokak által még ma is irigyelt külsőségek mögött hihetetlen munka, fáradtság, lemondás, művészi alázat, szolgálat áll. Az igazán elszánt, elhivatott zenészt nehezen lehet eltántorítani az elképzeléseitől. A jelentkező panaszok ellenére teszi a dolgát.

A zenei teherbírás kialakulásának életmódbeli feltételei

A nagyon szép, de fizikailag és szellemileg egyaránt megerőltető zenei hivatáshoz masszív fizikai és idegrendszeri teherbírás szükséges. A fizikális felkészültséget gyerekkorban kell megalapozni, és folyamatosan fejleszteni. A fizikai állapotot meghatározó tényezők a következők:

A kellő mozgásellátás, jól felépített és következetesen végrehajtott mozgásleckék felhasználásával. A gyermek fejlődési szakasza határozza meg, hogy milyen típusú mozgásra van szükség. Minél fiatalabb a gyermek, annál inkább a spontán, örömteli játék adja a kereteket. Az idő haladtával előtérbe kerülnek a célirányos feladatok, az erősítés, valamint a hangszeres technikai feladatok előkészítése mozgással.

A táplálkozás minősége, tudatossága. A fiatal szervezet kifejlődéséhez, valamint az életműködések energia-utánpótlásához szükséges a táplálék sokfélesége és megfelelő mennyisége.

A kielégítő alvás a jó teljesítőképesség feltétele. A muzsikálás, mint kényes idegmunka sikeressége a vegetatív idegrendszer állapotától függ. Az alvás elégtelensége a vegetatív idegrendszert labilissá teszi, és ezzel veszélyezteti a zenei teljesítményt.

A folyadék-bevitel kiegyenlített és elegendő mennyiségben szükséges. Testünk 75%-a víz. A sejtműködésekhez elengedhetetlen a folyadék háztartás egyensúlya.

A természetes fény. A Nap sugarainak élettani hatásai nélkülözhetetlenek a csontok felépítéséhez, az immunrendszer erősítéséhez, a vegetatív idegrendszer és a hormonegyensúly fenntartásához, a kedélyállapot egyensúlyához.

A friss levegő-ellátásra különös figyelmet kell fordítanunk. Fontos a napi friss levegő program, nemcsak kisgyermekkorban, hanem később is. A szabad levegőn való játék, sport, a kirándulások a fizikai felkészítés fontos összetevői.

Következő számunkban folytatjuk

Jó megjelenés – fél siker!

Napjainkban, amikor a hétköznapi divat egyre szélsőségesebb irányzatokat mutat fel, amikor a gazdagsággal már egyáltalán nem jár feltétlenül együtt a tradicionális műveltség és a jó ízlés, ismét egyre többet lehet hallani a kevesek által ismert etikett-ről és protokollról – a mi házunk tájékán pedig a zenekari öltözködésről és a helyes színpadi viselkedésről. Kell is, mert európai pódiumok után szembe találkozni a magyar hangversenypódiumokon sokszor elénk táruló látvánnyal sok esetben nem kisebb megrázkódtatás, mint Sopronkeresztúrnál (Deutschkreutz) vagy akár Kelenpataknál (Klingenbach) átkerülni az osztrák oldalról „keletrre”: amikor is hirtelen megszűnnek a gyönyörű virágos és tiszta utcák, a patyolat-tiszta házak, amikor természetessé válik az utcai homok-, vagy sóderdomb, amikor gazon kívül nem sok látnivaló szegélyezi az árokpartot. Értő és hangversenyre járnai szerető embereknek éppen ilyen megrázkódtatás, ha rendetlen és fegyelmezetlen zenekart lát, és mindez tetéződik a rendetlen és az alkalomhoz méltatlan öltözködéssel: gumitalpú sportcipők, kivillanó szőrös bokkák, jó esetben virslivé gyűrődött haskötők, rosszabb esetben fényes-csatos övvel összerántott frakknadrágok, szétnyílt, zsebbel ellátott pilóta-íngék, uram bocsá', napszemüveg és öv-, vagy sporttáskák. De a „szebbik nem” sem véletlen: a hölgyek esetében gyakran találkozhatunk estélyi ruhának kikiáltott fekete kombinéval (korra való tekintet nélkül) vagy fekete rongyokból összeállított „idomtakaró” idomtalan lebernyegekkel éppúgy, mint fátyollal álcázott miniszoknyával, vagy harisnyátlan lábakkal, netán gumírozott pamutnadrággal és aranycipővel, esetleg virágos mellénykével. Félreértés ne essék, mint ahogy a hangverseny nem a demokrácia színtere, úgy a pódium sem a konvenciók felrúgásának színhelye. A méregdrága jegyekért cserébe joggal várhatja az emelkedett hangulatra vágyó közönség a maradéktalan és kifogástalan „kiszolgálást” akusztikailag épp úgy, mint vizuálisan. A színpadi öltözködési szabályok ellen véteni nem lezserség, hanem bárdolatlanság! Mint ahogy annak számít, ha egy

férfi az estélyi ruhás hölgyek engedélye nélkül megereszti a nyakkendőjét, vagy hivatalos, protokolláris helyen leveszi zakóját, ugyanígy nyújt lesújtó képet egy zenekarról, ha nyári öltözék hiányában, esti hangversenytermi előadáson ingre vetkőzik nyakkendő nélkül, ráadásul hosszú ujjú ingre, amely elvben csak nyakkendővel és zakó alatti viselésre alkalmas. Sajnos a „keleti kultúrkör” és a „munkás-paraszt párt-etikett” hatása nem múlik el nyomtalanul. Mint ahogy elsüllyedt a társadalmi emlékezet mélyén az egyes ruhadarabok egymástól való elválaszthatatlanságának ismerete, úgy veszett e feledés homályába, hogy milyen alkalomra mit illik viselnünk, és miként harmonizálnak a női és férfi viseletek. Elfelejtődött az is, hogy egy zenekarnak vizuálisan is harmonizálnia kell az akusztikus „egységgel”. Sokféle, sokszínű ruházat megbontja azt a harmóniát, amely velejárója kell, hogy legyen minden hangversenynek.

Nem lehet vitás: a mai versenyhelyzetben csak az a zenekar tud „porondon” (pódiumon) maradni, amelynek tagjai magukat előadóművésznek tartják, és rendelkeznek mindazon képességekkel, amelyek a hangok pusztá eljátszásán túl önmaguk hangszerjátékát, megjelenését, viselkedését a zenekar egészéhez viszonyítva képek pillanatról pillanatra korrigálni.

Zenekari muzsikuskokban nehezen tudatosodik az a tény, hogy szölisztikus hangszeres tudásuk tökélyén túl nem csupán a másik, talán kisebb hangerejű hangszert művelő kollégák interpretációját kell tiszteletben tartaniuk, de ezen keresztül az interpretáció összességére is tekintettel kell lenniük, amibe – bármilyen furcsán hangzik – még a színpadi viselkedéskultúra is éppúgy beletartozik, mint az öltözködés és a megjelenés. Ez utóbbiakra vonatkozó szabályok éppúgy áthághatatlanok, mint a zenei előírások. A közönség számára az élményt a színpadi összbemutató jelenti. Akik ezt nem veszik tudomásul, azok nemcsak önmagukat minősítik, de színpadi szereplésre való alkalmatlanságukkal kollégáik igyekezetét is tönkreteszik. A színpadi öltözködés nem első-

sorban pénz kérdése, hanem az IGÉNY kérdése.

Az alábbiakban közreadjuk az egyik legavatottabb magyar protokoll-, és etikett-szakértő, Görög Ibolya útmutatásait, amely a City of Birmingham Symphony Orchestra öltözködési és színpadi magatartásra vonatkozó etikettjével kiegészítve bizonyára hasznos útmutatóul szolgál azok számára, akik megértik a jó megjelenés fontosságát. (A Szerk.)

EGY NEM-ZENÉSZ TANÁCSAI

(A szerző a Miniszterelnöki Hivatal protokollfőnöke, számos könyv és publikáció szerzője: *Protokoll – az életem; Mindennapi maceráink; A nyilvánosság kelepcéi*.)

Amikor viselkedéskultúra- és protokoll tanácsokat adok, mindig azzal kezdem, hogy ezek konvenciók és nem törvények. Jó érzésű, győzni akaró európai ember ezeket „zsigerből” betartja, vagy legalább is elgondolkodik rajta. Most, amikor szimfonikus zenekarok tagjainak készülök tanácsot adni, keményebben kell kezdenem. Ugyanis Önök személyesen adják át nekem Mozartot, Mahlert, Bachot – személyesen vállalnak kezességet az interpretáció hitelességéért. És ehhez bizony hozzá kell öltözni. Tudom, hogy ezer emberi tényező lép fel, fesseget kikapukat, de megkérdezi-e valaki a deszantos katonát, hogy nem kényelmetlen-e a trópusi hőségben a rohamsisak? Megkérdezzük-e a Lear királyt alakító színészt, hogy a szakállragasztó esetleg nem kellemetlen-e a bőrének?

Higgyék el, segíteni akarok, rendszabályozni és előírni nincs hatásköröm. Igyekezni fogok figyelembe venni a kényelmi szempontokat is, de bármit írok le, a hitelességet nem engedhetem megkérdőjelezni. Önök hosszú évtizedekig „tanulták” a szakmájukat, művészekké váltak, kiváltságosak és feltétlenül tiszteletreméltóak. Önökre mi, hallgatók, nézők felnézünk és ünnepelni akarjuk a zenét, Önöket. És ha egyikük rágógumizna

mondjuk Beethoven közben, én biztosan felállnék és otthagynám a hangversenyt. Talán egy életre. A hangversenyre beülök illendő viselkedésével egyik könyvemben már foglalkoztam. Most viszont, ha megengedik, Önöknek adnék pár tanácsot. Ehhez szakmai segítségképpen megkaptam a Symphony Orchestra of City of Birmingham vonatkozó etikai kódexét.

A próbákhoz

Az öltözet nyilván laza, az időjárásnak megfelelő – de azért tartsuk be azokat az európaiságra jellemző elvárásokat, amiket tudunk. Az ápoltság nyilván evidens, a kezek ápoltsága munkaköri követelmény, fokhagymát már előző nap se vacsorázzunk, a testszag kizárt, a férfiak borotválkozzanak meg, ne hordjanak rövid nadrágot (kényelmetlen is, hozzáragad a székhez az ember combja), és azt hiszem, mondanom sem kell, a férfi szandál egészen nevetséges városban, azt csak nyaraláskor lehet – ha nagyon muszáj – felvenni. A nők is adjanak magukra, ápoltság tekintetében jobban állunk, mint a férfiak, szerintem. A ruházatban itt is a kényelem a fontos, de a jó ízlés itt is határt szab. A kivillanó has talán húszévesen szép, persze, ha tényleg nem zsírpárnás, de harmincon fölül nevetséges. A miniszoknya ugyanúgy kényelmetlen, mint a férfiaknál a rövidnadrág. A karmesternek sokkal jobban kell vigyáznia megjelenésére, órá felnéznek, ő a minta kell hogy legyen. Tehát feltétlenül hosszú nadrág – nyáron lehet vászon is, farmer már inkább nem, túl sportos és kényelmetlen is – zárt cipő, zokni, ing, nyáron lehet rövid ujjú is, ez alá, hogy ne látsszon látványosan a verejték, célszerű rövid ujjú, ha lehet, V kivágású póló fehérneműt vegyünk fel. Női karmester a próbákön hordhat nadrágot, de soha ne nagyon feszülő vagy csípőfazon. Ehhez a cipő legyen külön sarkú, tehát ne teletalpú. A felsőrész jó, ha két rétegű, tehát egy blúz és egy blézer vagy egy top és egy kigombolt blúz például.

Evidens, de azért leírom: nyilván a próbák alatt sem viszünk be holmi enni- és innivalót magunkkal a prótaterembe, nem rágózunk és a mobil telefont is kikapcsoljuk.

Nem illik megjegyzéseket tenni a vendég karmesterre, a másik zenészre (legfeljebb majd a próba után a baráti körben).

A *-gal jelölt tanácsok nem csak ebben az esetben, de minden típusú fellépéskor követendők.

Az új karmester – mint egy új tanár az osztály előtt – mutatkozzon be, szakítson időt a próba megkezdése előtt arra, hogy megismerkedjen a zenészekkel. A saját munkatempóját csak mértékkel erőltesse rá a zenekarra, gondoljon rá, hogy ha melege van, az ott ülő kollégák is biztosan rosszul vannak már a hőségtől. A próba végén köszönje meg a munkát, illően köszönjön el. Ha veszi a fáradságot és kezét fog az adott próbán különösen sokat dolgozó szólistákkal, de feltétlenül a koncertmesterrel – másnap sokkal nagyobb elánal fognak dolgozni a muzsikások. A vendégművész szólista is alakítson ki jó légkört, ehhez a legjobb eszköz, hogy köszön, megköszön, elköszön.

Biztosan lenne más is, ami a próbák alatt felmerül, de – bár a Kodály iskolába jártam Kecskeméten – személyesen nem tudtam megtapasztalni a zenekari életet. Általános szabály az kell, hogy legyen: együtt dolgozunk, tehát a tolerancia, az empátia, a pozitív hozzáállás elengedhetetlen!

Megjelenés fellépéskor

A rádiós vagy más hangfelvétel esetén természetes, hogy inkább a próbáknál leírtakat kell figyelembe venni.

Hangverseny teremben, matiné esetén

Férfiak esetében:

- A haj frissen mosott, ápoltan nyírt. A hosszú haját (istenkém, csak fiataloknak, ha nagyon muszáj, de menyi baj van vele és hullik meg minden...) a tarkón diszkréten össze kell fogatni. Frissen kell borotválkozni, az arcszörzet is ápoltsági szabályosan nyírt.*
- sötét öltöny. Ez lehet sötétszürke, sötétkék, de mindenképp öltöny, tehát
- nem nadrág-zakó összeállítás. Anyaga nyáron se legyen pamutvászon, ugyanis a gyűrött megjelenés az igénytelenség, az oda nem figyelés, a néző megsértése.
- mellény nem kell. Egyébként is, a mellény-ing öltözet a pincérek viselete.*
- az ing fehér. Nyáron az öltöny alá fel lehet venni rövid ujjú inget is. Az inget mindig be kell tűrni a nadrágba. Szabása nem lehet sportos, zsebes.
- Javaslom, hogy az ing alá fellépéskor különösen hordjanak fehér, V- kivágású, rövid ujjú pamut alsópólót, ugyanis ha melegük van, ez átvedvesedik, hűti a bőrt és semmiképp nem engedi az inget átizzadni.*

- A zakót leüléskor ki kell gombolni (különben felcsúszik és „tyúkmellűek” lesznek). Ezért nem javaslom fellépéshez az ún. klubzakót, amelyik áthajtvá gombolódik, ugyanis azt nem illik kigombolva hordani. A klubzakó egyébként akkor szép, ha egységesen, egyenruha szinten mindenkin az van.
- A nyakkendő lehet hosszú vagy csokornyakkendő is, de ezt, mivel kollektív fellépésről van szó, célszerű egységesíteni. Én azért vagyok a csokornyakkendő pártján, mert ezt elegánsan hordhatja kissé korpulensebb alkatú férfi is. Ráadásul ha szorít a nyakon, akkor egy számmal nagyobb ing begombolt nyakára kötve feltűnés nélkül ad szabadabb érzést. Ugyanis a hosszúra kötött nyakkendő esetén szigorúan tilos kigombolni az ing nyakát és meglazítani a nyakkendőt! Teljesen kocsmai külső, higgyék el! A nyakkendő hossza egyébként olyan legyen, hogy a nadrág övkorcát még eltakarja, de nem hosszabb.
- A cipő zárt, vékony talpú, sötét és fűzős. A talp és a sarok állapotáról mindig győződjünk meg, ugyanis a színpadról a nézők számára teljes mértékben látható az esetleges hiba. Pont ezért kell a cipőnek mindig nagyon-nagyon tisztának lennie.*
- A zokni az öltöny színével harmonizál, de annál sötétebb. Például mélyszürke öltöny, sötétszürke zokni és fekete cipő. A zokni legyen hosszú szárú, nem villanhat ki a lábszár a nadrágból. Ezt otthon inkább próbálják ki a tükör előtt, mert egy kivillanó lábikrától többen nevetnek és netán ujjal kezdik mutogatni a szomszédjuknak.
- A színpadra csak a hangszer szabad felvinni, semmi kézításka, semmi szatyor. A fellépéskor ugyanis maximum a zsebkendőre lehet szükség, ami fehér vagy világos színű pamut, frissen vasalt és a nadrágzsebben tartandó. Papír zsebkendő kerülendő a fellépéskor.*

Nők esetében:

- A haj ápoltsági, a hosszú haj se hulljon az arcba. Nagyon szép egy kis smink (alapozó, esetleg diszkrét szemfesték, rúzs). Sem szörzet sem tetoválás, sem piercing nem látszódnak ki egy parányit sem a ruházatból. Kerüljük az agresszív színű körömlakkot (fekete, zöld, sötétkék, feliratos, ékköves stb).*
- A ruházat lehet szoknya és felsőrész, esetleg egész ruha. De csakúgy, mint a

férfiaknál a nyakkendő esetén írtam, a kollektív jelleg miatt a fellépő hölgyek jó, ha egységesítik a ruha műfaját. A szoknyarész hossza ülve legalább a térdet takarja oldalról nézve is. Ezért célszerű, ha nem teljesen szűk a szabása. Anyagában változó lehet, fontos hogy ne gyűrődjön látványosan. Színből legyen sötétebb, mint a felsőrész.

- Ha a zenekar női zenészei a szoknya és blúz viseletében állapodnak meg, akkor a blúz legyen fehér. Fazonban változó lehet, de semmiképp nem átlátszó anyagú. Kerüljük itt is a sportos változatot. A vállcsúcsot látszatni engedő, tehát felszabott, vékony pántos, pánt nélküli egyéb, hasat villantó felsőrészt csak a strandon célszerű hordani.
- A szoknya helyett nadrág hordható, de szigorúan csak akkor, ha szabott fazonú, tehát nem sportos, nem sztrecs, nem farmer, derék részén nem engedi láttatni a csípőt, derekat, ha szárában hosszú, tehát nem háromnegyedes, hétnyolcados.
- Mivel zárt térben, pódiumon történik a fellépés, a ruha nehezen választható meg. Javasolom a fekete vagy egységesen más sötét színű rövidebb ruhát, ez érhető térdig, alsó lábszár közepéig. Fazonban eltér lehet természetesen, ki milyenben érzi jól magát. De azért kérem, hogy a szoknyánál és a blúznál fentebb leírtakat tartsák szem előtt.
- Blézert, kosztümkabátot nem javaslok viselni.
- A harisnya melegben matinén nem kötelező, de akkor a lábszár bőre legyen ápolat. Ha mégis harisnyát húzunk – esetleg túl fehér a lábunk – akkor a harisnya testszínű legyen. A térdharisnya, titokzokni teljesen kerülendő.
- A cipő legalább elől zárt kell hogy legyen. A szoknya vagy nadrág színénél sötétebb, soha nem feltűnően hófehér, piros, zöld stb. Legjobb a fekete, még nyáron is. A sarka lehet alacsony, magasabb, kinek mi a kényelmes, de nem lehet sportos, egybeöntött talpú.

Szabad téren, napközben

Ha hűvös van, akkor a fent leírtak itt is a jók. De ha meleg van, akkor:

Férfiak esetén:

- Javasolom a vékony szövet nadrágot, lehet világosabb színű is, de sötétebb, mint az ing. Nem lehet farmer vagy vázszon, és egyértelmű, hogy hosszú.

- Zakót nem kell venni.
- Az ing fehér vagy egységesen világos, tudják, a kollektív zenélés miatt egyformán világoskék, világosszürke vagy más szín. Egységesen kell megállapodni abban is, hogy hosszú vagy rövid ujjú legyen. Természetesen az inget itt is be kell tűrni a nadrágba.
- Nyakkendő elvben nem kötelező, de célszerű itt is egységesen megállapodni.
- A zokni és a zárt cipő itt is kötelező.
- Ha valakinek érzékeny a szeme, a szemüveg lehet sötétített üvegű, de nem nap-szemüveg.

Nők esetén:

- Kényelmes lehet a nyári ruha, de nem lehet harsány színű és szemet szúróan feltűnő szabású.
- A szoknya vagy nadrág és a blúz esetében egyrészt kérem, szívfeljék meg az e tárgyban fentebb leírtakat. Ha mégis topot vesznek fel, akkor elegáns, nagyon vékony, rövid ujjú, hosszú blúzt érdemes kigombolva rávenni. Vigyázzunk a színekre, a harmóniára.
- A harisnya itt sem kötelező, de az elől zárt, vagy legalább is két lábujjnál többet nem láttató szandálcipő kötelező.

Esti hangversenyen

Azt, hogy milyen különbségeket lehet ezen belül tenni, önök jobban érzik, mint én. Két változatot adok meg, az egyik a minimum (A), a másik a ceremóniális, nagyon hivatalos (B). A fellépő öltözet rendszeresen tisztíttassuk.

Férfiak esetén:

- (A) Fekete öltöny, fehér ing (vonósoknál feltétlenül hosszú ujjú). Mellény nem kell. Lehetőleg egységes, sötét, legfeljebb nagyon apró mintás, hosszú- vagy csokornyakkendő.
- (B) Egységesen frakk vagy egységesen szmoking, fekete.

Frakk: a nadrágja is az öltözet szabálya szerint – tehát oldalt fekete selyemcsík betéttel. A frakkhoz kötelező a spanyol öv (haskötő), vagy a fehér mellény, álló, tört sarkú gallérú, ing, fehér csokornyakkendő. A frakkhoz fűzős lakkcipőt illik hordani. A zokni természetesen vékony, fekete és hosszú (28 cm) szárú. *Szmoking:* a nadrágja is az öltözet szabálya szerinti. A szmokingzakó sem lehet bársony. A szmokinghoz nem kötelező a mellény (ha mégis akar hozzá venni, akkor viszont fekete illik). A

szmokinghoz nem kötelező az álló gallérú ing, bár igazán azzal szép, de a csokornyakkendő igen, és az fekete. A cipő vékony talpú, fekete, fűzős, a zokni fekete és hosszú szárú.

Nők esetén:

- (A) Hosszú fekete ruha. Ne legyen magas felvágva, a slicc hossza maximum a térd aljáig érhet. Mondanom sem kell, hogy egy miniszoknyára ráakott földig érő túll olcsó és nevétséges megoldás. A felső rész kialakításánál a jó ízlés legyen a fő tanácsadó, csak azt engedje láttatni, amit egy angol nemesi hölgy is engedélyezne. Tehát lehet kivágott, de a melltartó szélét nem érheti el. A váll nem lehet spagetti pántos, hátul a kivágás legfeljebb a melltartó vonaláig érhet. Elegánsabb és célszerűbb, ha hátul nincs kivágva (a szék háta a bőrhöz ér stb). A ruha anyaga lehet tulajdonképp bármilyen, de nem gyűrődhet meg a koncert végére sem. Ha muszlin vagy más áttetsző anyagból készült, akkor fekete teljes alsóruhát kell felvenni. Kerülendő a csillogó matéria. Ékszer lehet, de csak elegánsan visszafogott, például csak egy nyaklánc a három helyett, a fülbevaló ne legyen feltűnő nagy karika, a kezek maximum egy-egy gyűrű lehet. Arany-nyal ezüstöt ne hordjunk együtt. A gyöngy nagyon elegáns – negyven éven felül. A fiatalokat öregíti, az idősebb arcot feldobja. A hajunkban soha ne hordjunk látszódo csatot, ékszert. Vagy ha mégis kell, az legyen nagyon visszafogott és akkor már ne vegyünk fel csillogó fülbevalót. A cipő fekete, zárt, kicsit vagy közepesen emelt sarkú. A harisnya testszínű és legalább combközépig ér (hogy még véletlenül se villanjon ki, ha leülünk).
- (B) Teljesen ugyanaz, mint fent. Egy kivétel van, ceremóniális alkalmakon javasolom, hogy a harisnya is legyen fekete.

Az öltözet kérdéskörét befejezve két dolgot szeretnék megjegyezni. Egyik, hogy a Birmingham-i zenekari előírások némelyikét kihagytam. Például a fehér frakk vagy szmoking kabát fekete nadrággal maradjon meg a Bécsi fülharmonikusoknak a nyári Strauss-koncertjeire, itthon nem szívesen látnám szimfonikus zenekarok fellépésein. A másik – és ezt szinte nem is értettem – ad egy olyan kódot, hogy „tisza fekete” és ehhez a férfiaknak fekete inget ír elő. Hát ezt egyáltalán nem javasolom, sőt! Az a maffia. Vagy a dzsessz zenész, de semmi-

képp nem szimfonikus. A nők esetében mindig kötelezően írja elő a harisnya viseletét – ott biztosan nincsenek forró nyári napos koncertek aszfaltozott, fák árnyékát is nélkülöző tereken vagy légkondicionálással nem rendelkező teremben.

A másik megjegyzésem, hogy én szeretem, ha a zenekar egységes ruhában van, legyen az bármilyen alkalom. Tudom, hogy ez sokszor pénz kérdése, de bízom benne, hogy egyre többet lehet majd erre is áldozni.

Karmester és szólista öltözete

Mivel kiemelt szerepük van, öltöztetik is legyen kiemelkedően elegáns.

Férfiaknak:

Legalább szmoking, nyáron, matinén, szabadtéren is. De a fent idézett (A) vagy (B) esetben frakk. Az énekes hordhat fehér szmoking kabátot is nyáron, szabad téren – és ha jól áll neki.

Nőknek:

Mindig hosszú ruha vagy ruha-szerű (tehát bő szárú, selyem) nadrág együttes. A ruha színét gondosan kell megválasztani, lehet törtfehér, bézs, más halvány árnyalatok, de például az egyszínű piros kevés nőnek áll elegánsan. Ha a bő szárú selyem nadrágot választja a fellépő, ez legyen mindig sötét, a felsőrész érjen legalább a csípőig és lehetőleg ugyanolyan színű. Az (A) és (B) esetben különösen gondosan kell választani, a fekete nagyon jó, ezt „fel lehet dobni” szóló énekesként egy élénkebb színű selyem kitűzővel, egy sállal. A cipő mindig sötét színű, zárt és mindig kötelező a harisnya.

Viselkedési tanácsok

(City of Birmingham Symphony Orchestra öltözködési és színpadi magatartásra vonatkozó etikettje)

- A házat általában a hangverseny programban jelzett kezdete előtt fél órával nyitják meg a közönség előtt. Ettől kezdve a színpadra csak teljes fellépő öltözékben szabad felmenni.
- A zenészek számára a hangverseny programban jelzett kezdete előtt nyitjuk meg az ajtókat. Korábban is felmehettek azonban a színpadra, amennyiben ez a hangszer előkészítéséhez szükséges. Az időintervallumot a zenekar igazgatója meghosszabbíthatja vagy lerövidítheti.

A koncert kezdete esetlegesen eltérhet a programban közölttől, különösen akkor, ha a rádió közvetíti a hangversenyt.

- Amikor a színpadra lépnek, gyorsan, rendezetten és csendben foglalják el a helyüket.
- A színpadra ne vigyenek fel mást, csak a hangszerüket. Egyes esetekben megengedett a hangszertok is, de a vonósoknál semmiképpen nem. Kérjük, hogy semmiképpen ne vigyenek fel kézításkát/retikült a színpadra.
- A hangolás akkor kezdődik, amikor a kezdési engedélyt megadják. Ezt a Symphony Hallban a 3. emeleti ajtók becsukása jelzi. A koncertmester helyettese vezeti a zenekari hangolást – először a fa- és rézfúvósok, utána a vonósok következnek. A koncertmester ennek végeztével lép be.
- Amikor a karmester a színpadra lép, a karmestert és a közönséget felállással szokás megtisztelni, mégpedig a koncertmestert követve. Ilyenkor forduljanak a közönség felé, nézzenek rájuk.
- Mosolyogjanak.
- A színpad mögött kötelező a teljes csend a hangverseny alatt.
- Ha a műsor bonyolultabb, akkor egyeztessék a zenekar igazgatójával, hogy lesz-e idejük lejönni a színpadról, ha valamelyik darabban nem játszanak. Adjanak helyet a színpadról éppen levonuló vagy most érkező zenésztársaiknak, főleg, ha a zenekar többsége már fent ül a színpadon.
- A hangverseny vagy – ha a karmester erre ad utasítást – az egyes darabok végén álljanak fel és nézzenek a közön-

ségre. Ekkor lehet köszönteni a közönséget. Ne beszélgessenek egymás közt, ne kezdjék elpakolni a hangszereket vagy rendezgetni a kottákat, és kerüljenek minden más zavaró ténykedést.

- A hangverseny végén maradjanak a helyükön, és várják meg, hogy a koncertmester vonuljon le először a színpadról.

Nagyon köszönöm, hogy meghallgattak, remélem, tudtam segíteni. Egy ajándékkal zárom a cikket:

Márai Sándor

A formákról:

„A formákat pedig utolsó pillanatig be kell tartani. Étkezés közben, társalgás közben. Ágyban és asztalnál. S mikor mindegyre formátlanabbá válik az emberi együttélés: te maradj hűséges a köszönés, meghajlás, kézfogás, érzésnyilvánítás, véleményalkotás kialakult, végső és kristályos formájához. Egy korban, mikor mindenki azt követeli, hogy öltse formaruhát, te jársz csak következetesen zakóban, s este, ha éppen társaságba hívnak, öltösz fekete ruhát. Nem a ruha, hanem a forma kedvéért. A műveltséget nemcsak a könyvek mentik meg. A műveltséget a köznapok apró reflexei mentik meg. Amikor egy korszak fölemelt ököllel jön ellened, te köszönj vissza, nyugodtan és udvariasan, úgy, hogy megemeled a kalapod. Nem tehetsz mást.”

Görög Ibolya

PRÓBAJÁTÉK FELHÍVÁS

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR próbajátékot hirdet,

I. KONCERTMESTER állásra

A próbajáték ideje: 2005. október 6. 12.00 óra
helye: Miskolci Szimfonikus Zenekar Székháza (3525 Miskolc, Fábian u. 6/a)

A próbajáték kötelező anyaga:

- Mozart kivételével bármely „nagy” hegedűverseny tetszőlegesen kiválasztott szélső tétele

Zenekari szólamok:

a következő művek hegedűszólói

- R. Strauss: Imígyen szóla Zarathusztra
- R. Strauss: Till Eulenspiegel

- Kodály: Psalmus Hungaricus
- Beethoven: Missa Solemnis
- Rimszkij-Korszakov: Seherezáde

Jelentkezés: írásban, szakmai önéletrajzzal (kérjük az elérhetőséget is megadni!) a zenekar irodájában 2005. szeptember 20-ig levélben, vagy személyesen (a fenti címen). A zenekari szólamok kottái H–CS 9–16 óra és P 9–13 óra között július 15-ig, ill. augusztus 22-től igényelhetők a 46/323-488-as telefonszámon. Zongorakísérőt nem biztosítunk.

Sir László igazgató

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.

Tel./fax:
342-3623

Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Apróhirdetés magánszemélyeknek 1/8 oldal terjedelemben ingyenes.

A folyamatosan hirdető árkedvezménye öt számra 25%, három számra 10%

LEGYEN A PARTNERÜNK, HIRDESSZEN VELÜNK!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége

1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831

AKUSZTIKUS HANGSZER ZÁLOG!

3 és 90 napos hitel!

Szakértői felvétel csütörtökönként
9–12 h között

ÉRTÉKHATÁR NÉLKÜL

Kreditor Zálogház

1087 Budapest, Luther u. 1.

Telefon: 210-6040

Új német–magyar kulturális együttműködési tervek támogatása – a Német Szövetségi Kulturális Alapítvány kezdeményezése

A Bipolar együttműködés célja, hogy 2006–2007-ben közös projektek támogatásával új lendületet adjon a német–magyar kulturális kapcsolatoknak. A Bipolar a Német Szövetségi Kulturális Alapítvány kezdeményezése. Az együttműködések támogatására mintegy kétmillió euró áll rendelkezésre.

Noha Magyarország és Németország között mára figyelemre méltó kulturális cserekapcsolat alakult ki, ez többnyire csak az adott ország saját művészetének és kultúrájának a másik országban való bemutatását jelenti. A Bipolar ezért most felhívja a német és magyar kultúra résztvevőit: egyesületeket, szervezeteket és intézményeket, hogy dolgozzanak ki és nyújtsanak be közös terveket.

A Bipolar olyan kortárs művészeti, kulturális és civil társadalmi projekteknek nyújt támogatást, amelyek megvalósításáért minden esetben két szervezet – egy magyarországi és egy németországi – közösen pályázik. A Bipolar elsősorban olyan újító művészeti együttműködések és társadalmilag elkötelezett kulturális projekteket részesít támogatásban, amelyek a program futamidején túlmutató, hosszú távú együttműködés lehetőségét is magukban rejtik. A Bipolar megkülönböztetett érdeklődéssel várja a fővárosokon és vonzáskörzetükön kívül működő szervezetek pályázatait.

A Bipolar ösztönözni kívánja az átfogó társadalmi problémák kultúrába való beemelését. A program keretében három kiemelt témakört hirdetünk meg:

Az utópia jövője – Vannak-e az utópikus gondolkodásnak újabb forrásai és inspiráló mozzanatai?

Kollektív emlékezet és az emlékezés kultúrája – Vannak-e a szélsőséges történelmi tapasztalaton túlmutató közös, továbbadandó történetek?

A normalitás utáni vágy – Az utóbbi évtizedekben a nem szűnő változások a megszokott, a normális utáni vágyat is gerjesztik. Milyen képet mutat ma a normalitás?

A felsorolt témakörök ajánló jellegűek. A szakmai zsűri a kiválasztás során más projektjavaslatokat is figyelembe vesz, amennyiben azok összeegyeztethetőek a Bipolar céljaival.

A német–magyar szakmai zsűri a támogatandó projektterveket elsősorban azok tartalmi színvonala, újszerűsége és az együttműködés hosszú távú perspektívája alapján választja ki. Emellett arra törekszik, hogy a kiválasztott projektek a művészeti és kulturális formák sokféleségét képviseljék és általuk a két ország számos régiója megjelenjen a programban.

A támogatási alapelvek és a pályázati adatlapok szeptember 22-től letölthetők: <http://www.projekt-bipolar.net>

A Bipolar szakmai zsűrijének tagjai:

Dr. Andreas Broeckmann, fesztiváligazgató, transmediale Berlin ,

Eötvös Péter, zeneszerző és karmester, Budapest

Hegyí Dóra, kurátor, Ludwig Múzeum, Budapest

Prof. Jean-Baptiste Joly, igazgató, Akademie Schloss Solitude Stuttgart

Dr. Karsai László, történész, egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem

Kathrin Tiedemann, intendáns, tanszékvezető egyetemi docens, Eötvös Lóránd Tudományegyetem

Hortensia Völckers, a Német Szövetségi Kulturális Alapítvány művészeti vezetője

Berlini szervezőiroda:

Tálasi Flóra (program igazgató)

Bipolar német–magyar kulturális projektek c/o Relations e.V.,

Blücher str. 37 A, D–10961 Berlin, Németország

Tel.: +49 (0)30 60 03 19 30

info@projekt-bipolar.net

Budapesti információs iroda:

Máté Péter (tanácsadó)

Csaba Enikő (tanácsadó asszisztens)

Tel.: +36 30 439 9321

posta@projekt-bipolar.net

BM Duna Szimfonikus Zenekar

Október 11. kedd, 19.00

BM Duna Palota

Musica Humana bérlet 1.
BIZET: Carmen (keresztmetszet)
Km.: a Magyar Állami Operaház magánénekesei
Vez.: Deák András
A Parsifal Alapítvány támogatásával

Október 16. vasárnap, 10.30

BM Duna Palota

Ifjúsági bérlet 1. – „Zenés kirándulás”
Utazás a Fekete erdőtől a Fekete-tengerig
Duna-menti városok zenéiből válogatunk
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

Október 20. csütörtök, 19.30

Nemzeti Hangversenyterem

Téli bérlet 3. „Magyarok a nagyvilágban”
Weiner: Serenade f-moll Op. 3
Arutunjan: Trombitaverseny
Farkas: Furfangos diákok (táncjáték) szvit
Csajkovszkij: Hegedűverseny
Km.: Velencei Tamás (trombita) / Berli-
ni Filharmonikusok/
Baráti Kristóf (hegedű)
Vez.: Deák András

November 11. péntek, 19.00

BM Duna Palota

Musica Humana bérlet 2.
Dvořák: Karnevál nyitány A-dúr Op. 92
R. Strauss: Kettősverseny
Liszt: Mefisztó keringő
Csajkovszkij: Diótörő szvit
Km.: Gáy Tamás (klarinét), Szabó J.
Zsolt (fagott)
Vez.: Deák András

November 13. 10.30, BM Duna Palota

Ifjúsági bérlet 2. – „Játék a tempókkal”
Megismerkedünk a metronóm használatá-
val lassú és virtuóz darabok bemutatásával.
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

November 25. péntek 19.00

BM Duna Palota

Téli bérlet 4. – Klasszikus Operett est
Kálmán, Lehár, Huszka, J. Strauss mű-
veiből
Km.: Magyar Állami Operaház magán-
énekesei
Vez.: Deák András
A Parsifal Alapítvány támogatásával

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Október 1. szombat 19.30

Zeneakadémia

UNIVERSITAS / 1
Pánczél Tamás: Klezmer-szvit
Mozart: G-dúr fuviolaverseny K. 313.
Mendelssohn: Skót szimfónia
Km.: Yossi Arnheim – fuvola
Vez.: Hollerung Gábor

Október 9. vasárnap 11.00

Zeneakadémia

A MEGÉRTHETŐ ZENE / 1
„A felülmúlhatatlan”
Beethoven: IX. szimfónia, 4. tétel
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Október 22. szombat 11.00

Dél-Budai Kulturális és Szabadidőközp.

A zene titkai / 1
„A programzene születése”
Vivaldi: A négy évszak – részletek
Oláh Vilmos – hegedű
Előad: Hollerung Gábor

Október 22. szombat 15.00

Rózsavölgyi Közösségi Ház

Zeneértő leszek
Bemutkozik a vonós család
A hegedű, a brácsa, a gordonka és a nagybőgő
Előad: Zelinka Tamás

Október 30. vasárnap 19.30

Zeneakadémia

UNIVERSITAS / 2
Dvořák: VIII. szimfónia
Haydn: Nelson mise
Km.: Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Boris Brott

November 25. péntek 19.00

Dél-Budai Kulturális és Szabadidőközp.

Budafoki Hangversenyesték/2
Bizet: Szimfónia
Liszt: Haláltánc
Sosztakovics: IX. szimfónia
Km.: Jandó Jenő – zongora
Vez.: Stephen D'Agostino

November 27. vasárnap 11.00

Zeneakadémia

A megérthető zene/2
„A legyőzhetetlen”
Liszt: Haláltánc
Jandó Jenő – zongora
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Budapesti Filharmoniai Társaság

Október 17.

KODÁLY BÉRLET I.

Vez.: Kesselyák Gergely
N. Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz
húsvét nyitány Op. 36
F. P. Schubert: VIII. „Befejezetlen”, h-
moll szimfónia
F. P. Schubert:
Rosamunde nyitány Op. 26
A. P. Borogyin: II. szimfónia, h-moll

November 21.

KODÁLY BÉRLET II.

Vez.: Rico SACCANI
A. Copland: Rodeo
G. Gershwin: Egy amerikai Párizsban
S. Barber: Adagio vonósokra
L. Bernstein: West Side Story – szim-
fonikus táncok

November 22.

MAHLER BÉRLET II.

Vez.: Rico SACCANI
A. Copland: Rodeo
G. Gershwin: Egy amerikai Párizsban
S. Barber: Adagio vonósokra
L. Bernstein: West Side Story – szim-
fonikus táncok

Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar

November 15.

Beethoven: Hegedűverseny
Km.: Horváth István
Sosztakovics: I. szimfónia
Vez.: Pál Tamás

Debreceni Filharmonikus Zenekar

Október 1. Bartók terem

Zenei Világnap –
Saint-Saëns: III. (Orgona) szimfónia
Vez.: Kollár Imre

Október 7. Nagytemplom

Mendelssohn: Lobgesang
Draskóczy László: Károli kantáta (ösbem-
utató)
Vez.: Berkesi Sándor
Debreceni Református Kántus Vegyeskara
Nagyváradai Partium Egyetem Vegyeskara
Soli Deo Gloria Vegyeskar

Október 10. Budapest

Mendelssohn: Lobgesang
Draskóczy László: Károli kantáta
(ösbemutató)
Vez.: Berkesi Sándor
Debreceni Református Kántus Vegyeskara
Nagyváradai Partium Egyetem Vegyeskara
Soli Deo Gloria VegyeskarKároli Gáspár
Református Egyetem

Október 12. Bartók terem

Filharmonia I.
Verdi: Requiem
Vez.: Kollár Imre
Nemzeti Énekkar
Km.: Fodor Beatrix,
Bódi Marianna, Rácz István,
Fekete Attila

Október 14. Mátyás templom

Verdi: Requiem
Vez.: Kollár Imre
Nemzeti Énekkar
km: Fodor Beatrix,
Bódi Marianna, Rácz István,
Fekete Attila

Október 27. Bartók terem

„A ritmus”
Rubányi I. *In Memoriam Vrana József*
Rossini: Tell Vilmos- nyitány
Sosztakovics: II. zongoraverseny
Bizet-Scsedrin: Carmen szvit
Vez.: Kocsár Balázs
Prunyi Ilona – zongora
Műsorvezető: Szabó István

Október 28. „A ritmus” Nádudvar

In Memoriam Vrana József
Rossini: Tell Vilmos- nyitány
Sosztakovics: II. zongoraverseny
Bizet-Scsedrin: Carmen szvit
Vez.: Kocsár Balázs
Prunyi Ilona – zongora
Műsorvezető: Szabó István

Október 29. Bartók terem

„A ritmus” Unokák-nagyszülők II.
Rossini: Tell Vilmos – nyitány
Bizet-Schedrin: Carmen szvit
Vez.: Kocsár Balázs
Műsorvezető: Szabó István

November 3. Bartók terem

Gulyás-bérlet I.
Brahms: Német Requiem
Vez.: Kovács János
Kodály Kórus

November 24. Bartók terem

„Nemzeti zene-népzene”
Rubányi II.
Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny
Bartók: Concerto
Vez.: Kollár Imre
Jandó Jenő – zongora

November 26. Bartók terem

Unokák-nagyszülők III.
Bartók: Concerto
Vez.: Kollár Imre

November 28. Bartók terem

Filharmonia II.
Tokodi Ilona dalestje
Alessandro Stradella : Pietá Signore
Antonio Vivaldi : Vieni, o vieni
Antonio Vivaldi : Sposa, sea disprezzata
M. Mchedolov : Variációk egy Paganini
témára (Vigh Andrea)
G. Rossini : L'esule
V. Bellini : I Capuletti ei Montecchi –
Júlia recitativója és románca
Csajkovszkij: – Lermontov – Egy báli
estén
Jules Massenet: Ouvre tes yeux bleus
Richard Strauss: Morgen
Smetana-Trnecek: Moldva op. 43. (Vigh
Andrea)
Giuseppe Verdi: Otello – Ave Maria
Giacomo Puccini: Tosca – Tosca imája
Vigh Andrea

Győri Filharmonikus Zenekar

Október 6. 12.00, Richter terem

Nyilvános főpróba, 19.00 Richter bérlet
Beethoven: VI. szimfónia
Csajkovszkij: VI. szimfónia
Vez.: Hans Richter

Október 11. 9.00, Bazilika

Bazilika zenei kincsei CD bemutató
Km.: énekes szólisták, Palestrina Kórus
Vez.: Katona Tibor

Október 15. 16.00, Richter Terem

V. Győri könyvszalón
Shakespeare: Szentivánéji álom
Mendelssohn: Szentivánéji álom szvit
Km.: Győri Nemzeti Színház
Vez.: Medveczky Ádám

Október 19. 19.00, Családi Intézet

Barokk nosztalgia
Vivaldi: A négy évszak
Km.: Szabadi Vilmos

Október 22. 18.00, Zeneakadémia

Schubert-Liszt: Wanderer fantázia
Liszt: Mefisztó keringő
Beethoven: Athén romjai
Km.: Oravecz György
Vez.: Medveczky Ádám

Október 27. 19.00

Evangelikus Öregtemplom

Oratórium bérlet
Verdi: Requiem
Km.: a Magyar Állami Opera magán-
énekesei
Nemzeti énekkar

November 2-4., 7-11., 14., 15.

Veszprém megye

Ifjúsági hangversenyek
Grieg: Peer Gynt
Vez.: Medveczky Ádám

November 19. 18.00, Richter terem

KÉSZ hangverseny
Egy csokor Strauss
Km.: a Magyar Állami Opera énekművészei
Vez.: Medveczky Ádám

November 24. 19.00, Magyaróvár,

Flesch Művelődési Ház
Km.: Nagy Zsuzsa, Wiedemann Bernadett
Vez.: Medveczky Ádám

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Október 5. szerda, Zeneakadémia

Az est házigazdája: Hollós Máté
 Korunk zenéje 2005.
 Magyar zeneszerzőportrék: 70 éves Sári József
 Con spirito Leoniden – cimbalomra és zenekarra (magyarországi bemutató)
 Napfogyatkozás – négy meditáció zenekarra (hangversenytermi bemutató)
 Vez.: Kovács László
 Km.: Vékony Ildikó (cimbalom)

Október 8. szombat

Magyar Rádió – 6-os stúdió

Az est házigazdája: Hollós Máté
 Korunk zenéje 2005.
 Magyar zeneszerzőportrék:
 100 éve született Farkas Ferenc
 Respighi: Három Botticelli-kép
 Farkas Ferenc: Concertino V. – trombitára és vonószekarra
 Farkas Ferenc: Trittico concerto – gordonkára és vonószekarra
 Farkas Ferenc: Concertino oboára és vonószekarra
 Farkas Ferenc: Cantus Pannonicus – kantáta Janus Pannonius verseire, szopránzólóra, énekkarra és zenekarra
 MR Énekkar
 Vez.: Medveczky Ádám
 Km.: Bazsinka Zsuzsa (ének), Horváth Bence (trombita), Szabó Péter (gordonka), Kiss József (oboa)

Október 17. hétfő 19.30

Művészetek Palotája

Fesztivál Színház

Budapesti Őszi Fesztivál 2005.
 Horváth Balázs szerzői estje
 Gabrieli-kommentárok – zenekarra
 Intermezzo – vonósnégyesre (bemutató) sorok, szavak, betűk (bemutató)
 MAGNETS I/b (Crux) – kamaragyüttesre
 MAGNETS III (folytatás) – kamaragyüttesre
 MAGNETS IVa (round and round) [eredeti változat] – kamaragyüttesre (bemutató)
 Vez.: Vajda Gergely és Horváth Balázs
 Km.: Rajk Judit (ének), Csonka Gábor (hegedű), Hargitai Géza István (fagott), Berán Vonósnégyes és kamaragyüttes

Október 27. csütörtök, Zeneakadémia

Oratórium-bérlés V/1.
 Haydn: A teremtés
 MR Énekkar
 Vez.: Lukács Ervin
 Km.: Korondi Anna, Timothy Bentsch, Kovács István (ének)

November 3. csütörtök, Zeneakadémia

Oratórium-bérlés V/2.
 Sztravinszkij: Zsoltárszimfónia
 Lloyd Webber: Requiem
 MR Énekkar
 Vez.: Kovács László
 Km.: Rálik Szilvia, Szappanos Tibor (ének) és a Magyar Rádió Gyermekkórusa

November 9. szerda,

Olasz Kultúrintézet

Mendelssohn: Hebridák-nyitány
 Beethoven: c-moll zongoraverseny
 Debussy: Zenekari képek
 Vez.: Tihanyi László
 Km.: Daniele Alberti (zongora)

November 17. csütörtök, Zeneakadémia

Oratórium-bérlés V/3.
 Schönberg: Egy varsói menekült

Beethoven: IX. szimfónia
 MR Énekkar
 Vez.: Fischer Ádám
 Km.: Cserna Ildikó, Meláth Andrea, Bándi János, Kovács István (ének)
 Kézdy György (narrátor)

November 20. vasárnap

Olasz Kultúrintézet

Brahms: I. szimfónia
 Brahms: II. szimfónia
 Vez.: Fischer Ádám

November 28. hétfő, Olasz Kultúrintézet

Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
 Csajkovszkij: V. szimfónia
 Vez.: Jan Schultz

MÁV Szimfonikus Zenekar

Október 3., hétfő 18.00

Festetics Palota Tükörterme

„Festetics” sorozat
 Mozart: B-dúr divertimento K. 137
 Grieg: Két elégikus darab
 Mozart: Fagottverseny K. 191
 Csajkovszkij: Vonós szerenád
 Km.: Falusi Melinda (fagott)
 Vez.: Takács-Nagy Gábor

Október 08. 11 és 13 órakor

HM Stefánia Kulturális Központja

Unokák és nagyszülők hangversenyei
 „Ismerjük meg közelebről: a fagott”
 Hangszerek bemutatása, kamarazene
 Vivaldi: Fagottverseny – részlet
 Ravel: Lúdanyó meséi – A Szépség és a Szörnyeteg
 Mozart: Figaro házassága – nyitány
 Km.: Francia Zsolt és a zenekar fagottművészei
 Vez.: Werner Gábor

Október 21. péntek

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Lukács Miklós”-bérlés
 Kabalevskij: Colas Breugnon – nyitány
 Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny
 Prokofjev: V. szimfónia
 Km.: Jandó Jenő
 Vez.: Irwin Hoffman (USA)

Október 28. péntek

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Erdélyi Miklós”-bérlés
 Lajtha László: VII. szimfónia (1956 emlékére)
 MOZART: Requiem K. 626
 Km.: Kertesi Ingrid, Meláth Andrea, Mukk József,
 Kovács István és a Debreceni Kodály Kórus
 Vez.: Gál Tamás
 A hangverseny megrendezését a Lajtha László Alapítvány támogatja

November 9. szerda

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Erdélyi Miklós”-bérlés
 Beethoven: III. Leonóra nyitány
 B-dúr zongoraverseny
 B-dúr rondó
 Schumann: IV. szimfónia
 Km.: Szokolay Balázs (zongora)
 Vez.: Gál Tamás

November 15., kedd

Nemzeti Hangversenyterem

Mendelssohn: Lobgesang
 Schumann: a-moll zongoraverseny
 Km.: Ránki Dezső (zongora)
 Nemzeti Énekkar
 Karigazgató: Antal Mátyás
 Vez.: Lukács Ervin

November 16. szerda

Nemzeti Hangversenyterem

Mesterbérlés
 Schumann: Zongoraverseny
 Mendelssohn: Lobgesang
 Km.: Ránki Dezső
 Korondi Anna, Halmai Katalin, Mukk József, a Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
 Vez.: Lukács Ervin

November 25. péntek

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Erdélyi Miklós”-bérlés
 Grieg: a-moll zongoraverseny
 Hans Rott: 1., E-dúr szimfónia (1880) (Magyarországi bemutató)
 Km.: Ji-In Byun (Dél-Korea)
 Vez.: Johannes Wildner (Ausztria)
 A hangverseny megrendezését az Osztrák Kulturális Fórum támogatja

November 30. szerda

Nemzeti Hangversenyterem

Mesterbérlés
 Liszt: Mazeppa – szimfonikus költemény
 Gliere: Hárfaverseny
 Bruckner: IV. szimfónia
 Km.: Ilona Nokelainen
 Vez.: Jurij Szimonov

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Október 10.

Szezonbérlés
 Bartók: II. zongoraverseny
 Orff: Carmina Burana
 Nemzeti Énekkar
 Ének: Sáfár Orsolya, Csapó József,
 Massányi Viktor
 Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Zongora: Jandó Jenő
 Vez.: Kovács László

Október 17.

Népszerű Bérlés
 Weiner: Szvit, op. 18
 Zemlinsky: Hat dal Maurice Maeterlinck verseire, op.13
 Szostakovics:
 IX. Esz-dúr szimfónia op.70
 Berlioz: „Faust elkárhozása”:
 Lidércfények
 Szílfek tánca
 Rákóczi induló
 Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Ének: Denisa Neubarthová
 Vez.: Hans Richter

November 7.

Mesterbérlés
 Bach: C-dúr zenekari szvit BWV 1066
 Weber: F-dúr fagottverseny op.75
 Schubert: VII. C-dúr szimfónia
 Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Fagott: Lakatos György
 Vez.: Mika Eichenholz

November 16. Bartók terem

Népszerű Bérlés – kamarakonzert
 W.A. Mozart: A-dúr klarinétötös K. 581
 F. Mendelssohn-Bartholdy: Esz-dúr oktett Op.20
 Miskolci Szimfonikus Zenekar művészei
 Klarinét: Szatmári Zsolt

Nemzeti Filharmonikusok

Október 7. péntek

Nemzeti Hangversenyterem

Klemperer-bérlés/1
 Mahler: VII. szimfónia
 Vez.: Peskó Zoltán

Október 13. csütörtök

Nemzeti Hangversenyterem

Ferencsik-bérlés/2
 Wagner: Tannhäuser – nyitány
 Wagner: Siegfried-idill
 Bruckner: VI. (A-dúr) szimfónia
 Vez.: Leopold Hager

Október 22. szombat 18.00

Nemzeti Hangversenyterem

Bérleten kívüli előadás
 A Budapesti Őszi Fesztivál keretében
 Jeney Zoltán: Halotti szertartás
 Km.: Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
 Amadinda Útdegyüttes
 Vékony Ildikó – cimbalom
 Kolonits Klára – ének
 Károlyi Katalin – ének
 Timothy Bentsch – ének
 Busa Tamás – ének
 Fried Péter – ének
 Vez.: Kocsis Zoltán

November 10. csütörtök

Nemzeti Hangversenyterem

Klemperer-bérlés/2
 Szostakovics: Dal az erdőkről, op. 81
 Csajkovszkij: III. (D-dúr) szimfónia, op. 29
 Km.: Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
 Magyar Rádió Gyermekkórusa (karigazgató: Thész Gabriella)
 Rozsos István – ének
 Rác István – ének
 Vez.: Alan Buribayev

November 24. csütörtök

Nemzeti Hangversenyterem

Bérleten kívüli előadás
 Az IBM támogatásával

November 25. péntek 19.00

Győr, Richter Terem

(Rendez: Filharmónia Budapest és Felső-Dunántúl Kht.)
 Dvořák: A vízimanó (Vodník), op. 107
 Rahmanyinov: I. (fisz-moll) zongoraverseny, op. 1
 Debussy: Jeux
 Ravel: La Valse
 Km.: Kun Woo Paik – zongora
 Vez.: Kocsis Zoltán

Pannon Filharmonikusok

Október 12. 19.00, Művészetek Háza

Fülszöveg
 Vendég: Kocsis Zoltán

Október 13. 19.30, PTE Aula

Fünfkirchen
 R. Strauss: Machbet, Op. 23;
 Duet-concertino
 Beethoven: VII. Szimfónia, A-dúr, Op. 92
 Vez.: Kocsis Zoltán, Km.: Szatmári Zsolt – klarinét, Tamás Sándor – fagott

Október 29. 19.30, Pécsi Bazilika

Hangverseny a meghaltak tiszteletére
 Fauré: Requiem, Op. 48
 Poulenc: Gloria
 Vez.: Hamar Zsolt, Km.: Váradai Mariann, Massányi Viktor, Bach Énekegyüttes (karigazgató: Lakner Tamás)

November 09. 19.00, Művészetek Háza

Fülszöveg
 Vendég: Alpaslan Ertüingalp

November 10. 19.30, PTE Aula Dzsámi

Mozart: Szöktetés a szerájból – nyitány
 Ferit Tüzün: Anadolu'dan Esintiler
 Ulvi Cemal Erkin: Köçekçe
 Rossini: A Török Itáliában – nyitány
 Haydn: G-dúr szimfónia
 Hob.: 100 „Katona”
 Vez.: Alpaslan Ertüingalp

November 17. 19.30

PÉCSI NEMZETI SZÍNHÁZ

Mozart: C-dúr „Jupiter” szimfónia, K. 551
Bruckner: VI. szimfónia A-dúr
Vez.: Gabriel Chmura

Szegedi Szimfonikus Zenekar

Október 23. vasárnap 19, Szeged, Dóm
Hangverseny a nemzeti ünnep alkalmából

Händel: Messiás
km. Somogyvári Tímea Zita, Csapó József, Szekercsán János, Altorjay Tamás
Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Október 31. hétfő 19.30

Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérllet / 1.
Mendelssohn:
V. („Reformáció”) szimfónia
Mozart: Requiem
Km.: Kertesi Ingrid, Szonda Éva,
Csapó József, Hámori Szabolcs
Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Antal Mátyás

November 4. péntek 19, Szeged

Joó Ete: Requiem – a Szeged város felkérésére készült mű ősbemutatója

Km.: H. Bálint Zsuzsanna, Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

November 18. péntek 19

Szegedi Nemzeti Színház

Operabemutató
Bartók: A kékszakállú herceg vára,
Táncszvit
Rend. Juronics Tamás
Vez.: Molnár László / Kardos Gábor

November 28. hétfő 19.30

Szegedi Nemzeti Színház

Vaszy-bérllet / 1.
Brahms: Hegedűverseny
IV. szimfónia
Km.: Kosztáni István
Vez.: Füst János

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Október 3. hétfő 19.30, Bartók Terem

Beethoven –Brahms bérllet 1.
Brahms:Variációk egy Haydn témára Op.56a
Brahms: a-moll kettősverseny hegedűre és csellóra Op. 102
Beethoven:VII. A-dúr szimfónia Op. 92.
Szólisták: Bozsodi Lóránt, Mérei Tamás
Vez.: Pál Tamás

Október 7. péntek 19.30

Bartók Terem

Filharmónia – Raiffeisen bérllet 1.
Európai Unió barokk zenekara
Händel: B-dúr Concerto grosso op. 3. No. 2.
Delalande: Sinfonia a Király vacsorájához – 2. caprice
Boccherini: B-dúr gordonkaverseny
Bach: C-dúr szvit, BWV. 1066
Vez.: Jaap ter Linden

Október 11. kedd 19.30

Budapest Fesztiválszínház

Korunk zenéje
Vez.: Pál Tamás

Október 17. hétfő 19.30, Bartók Terem

Mozart bérllet 1.
Grieg: Peer Gynt – szvit no. 1.
Glazunov: a-moll hegedűverseny Op. 82.
Mozart: Esz-dúr szimfónia KV. 543.
Szólista: Saike- Saito
Vez.:Honna Tetsuji – Japán

Október 24. hétfő 19.30, Bartók Terem

Filharmónia - Raiffeisen bérllet 2.
Debussy: Egy faun délutánja
Ravel: Le tombeau de Couperin
Bartók: A csodálatos mandarin – szvit
Vez.: Pál Tamás

Október 31. hétfő 19.00

Szalézi Templom, Szombathely

Halottak napja
Mozart: Requiem KV.626
Km.: Fodor Beatrix, Érsek Dóra, Vadász Dániel, Bretz Gábor, BDF kórusa
Vez.: Pál Tamás

November 5. szombat 18.00

Zeneakadémia Budapest

Iffjúsági hangverseny
Haydn: Évszakok
Km.: Nemzeti Énekkar
Énekes szólisták
Vez.: Pál Tamás

Nov. 11. péntek 19.30, Bartók Terem

Márton nap
Händel: Tűzijáték-szvit
Bach: d-moll zongoraversny No.1
Bach:E-dúr zongoraverseny No.2
Bach: D-dúr szvit zenekarra No.3
Szólista:Skuta Miklós
Vez.: Hámori Máté

November 29. kedd, Művészetek Palotája

Fesztiválszínház Budapest
M. Haydn: Andromeda és Perseo
Vez.: Pál Tamás

December 2. péntek 19.30, Bartók Terem

Filharmónia – Raiffeisen bérllet 3.
Haydn: Az évszakok
Km.: Sáfár Orsoly, Szappanos Tibor,

Hámori Szabolcs, Nemzeti Énekkar,
Vez.: Antal Mátyás

Telekom Szimfonikus Zenekar

Október 18. 19.30

Nemzeti Hangversenyterem

Gálabérllet
Muszorgszkij: Halál dalai és táncai
Mahler: IX. szimfónia
Km.: Polgár László
Vez.: Ligeti András

Október 24. 18.00 Európa zenéje az Olasz Kultúrintézetben

Koraesti bérllet
Mozart: F-dúr zongoraverseny KV.459.
Schumann: a-moll zongoraverseny
Km: Frankl Péter
Vez: Ligeti András

Október 25. 19.30, Zeneakadémia

Concerto bérllet
Ünnepi hangverseny
Frankl Péter 70. születésnapja alkalmából
Mozart: F-dúr zongoraverseny KV.459.
Schumann: a-moll zongoraverseny
R. Strauss: Hósi élet
Km.: Frankl Péter, Környei Zsófia
Vez.: Ligeti András

November 6. 15.00

Thália Színház – vasárnaponként

PINOKKIÓ BÉRLLET
Pergolesi: Úrhatnám szolgálo
Km.: Károly Edit, Tóth János,
Hajzer Gábor

November 11. 19.30

Olasz Kultúrintézet

Itáliai bérllet
Mozart: G-dúr szimfónia Nr.17. KV.129.
Olasz operaáriák
Haydn: G-dúr szimfónia Nr.94.
Km.: Massányi Viktor
Vez.: Juraj Valcuha

November 21. 18.00

Európa zenéje az Olasz Kultúrintézetben

Koraesti bérllet
Csajkovszkij: Hegedűverseny
Borodin: II. szimfónia
Km.: Kokas Katalin
Vez.: Kesselyák Gergely

November 22. 19.30, Zeneakadémia

Rapszódia bérllet
Muszorgszkij: Egy éj a kopár hegyen
Borodin: II. szimfónia
Km.: Kokas Katalin
Vez.: Kesselyák Gergely

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

Belügyi Általános Kht. – Duna Szimfonikus Zenekar
Próbaterem: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Levelezési cím: 1535 Bp., Pf. 794
Bérlletvásárlás, jegyrendelés:
Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338
Internet:www.orchestra-duna.hu
E-mail:info@orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-810
Fax: 413-6365

Danubia Ifjúsági Filharmonikus Zenekar
1067 Budapest, Csengery u. 68. (Fáklya klub)
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 Fax: 411-6699
E-mail:

G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770; fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu
http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net
www.mszo.hu.

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114; fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
E-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint a Fővárosi Közgazdálkodási és Kulturális Ügyosztálya támogatásával.

ALAPÍTÓTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

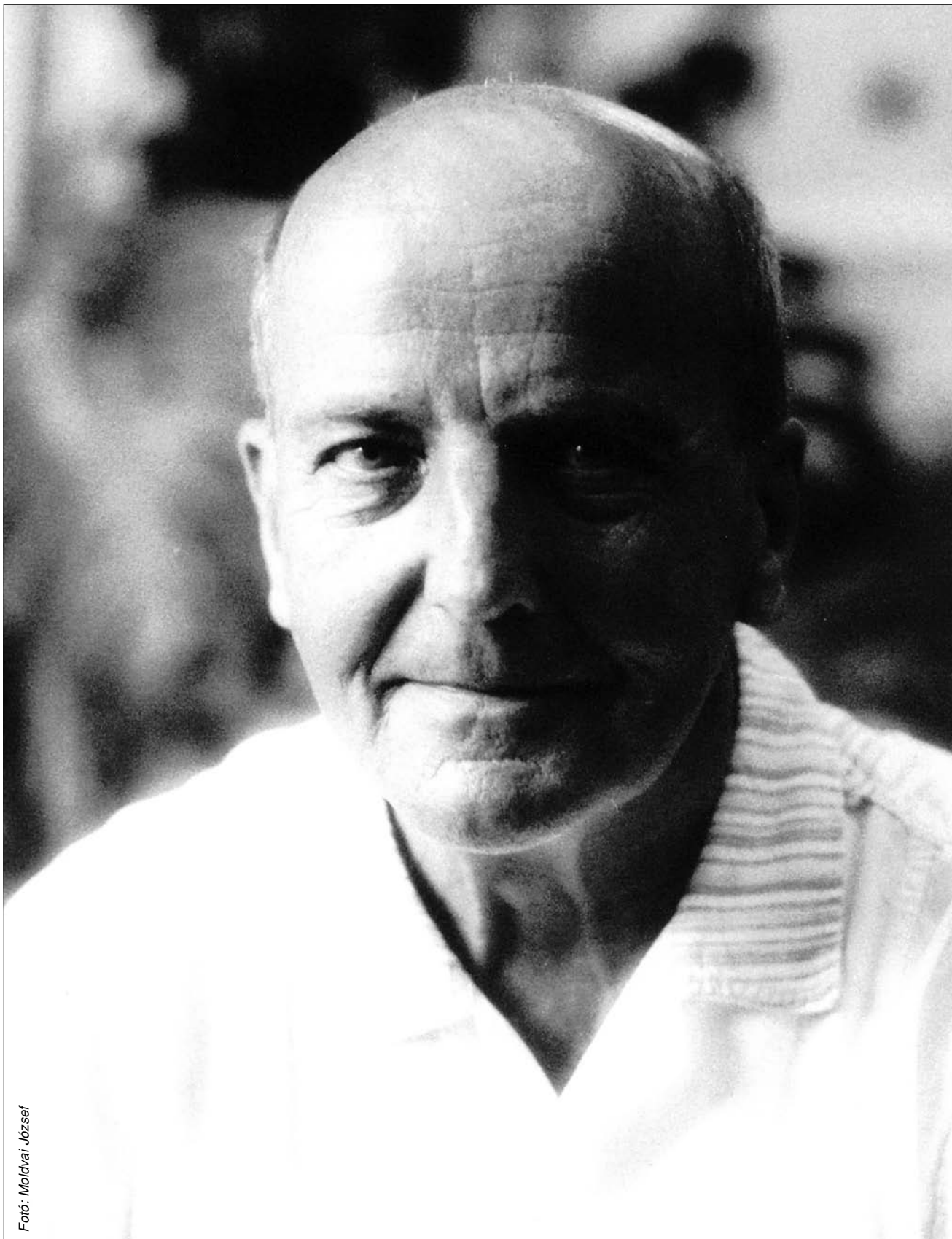
Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLIKITA
1021 Budapest, Tároगतó út 26.

Telefon/fax: 200-7330

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Fotó: Moldvai József

Heltay László